

LANDBOUWBELEIDSRAPPORT

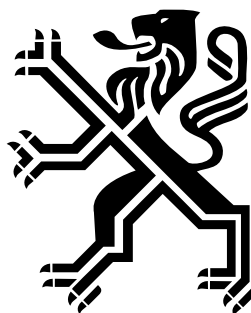

Administratie Land- en Tuinbouw

2003

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

**LANDBOUWBELEIDSRAPPORT
2003**

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie Land- en Tuinbouw

Brussel, mei 2004

LANDBOUWBELEIDSRAPPORT 2003

Dirk Van Gijsegem (red.), Els Bernaerts, Leen Caboor, Koen Carels, Els Demuynck, Hubert Hernalsteen, Johan Heyman, Ludwig Lauwers, Sonia Lenders, Jonathan Platteau, Ann Sanders, Kristof Vandenberghe, Daniel Van Kerckvoorde, Lieve Vleurick en Hilde Wustenberghs.

Brussel
2004, eerste druk
164 Blz.
depotnummer: D/2004/3241/119

Beschikbaarheid:

Op bestelling bij de Administratie Land- en Tuinbouw
Downloadbaar in PDF-formaat
www.vlaanderen.be/landbouw

Bestellingen:

Administratie Land- en Tuinbouw
Vlaamse Onderzoekseenheid
Land- en Tuinbouw (VOLT)
Leuvenseplein 4, 7de verdieping
1000 Brussel
Tel : 02/553.63.46
Fax : 02/553.63.50
E-mail : sdvolt@vlaanderen.be

Coverfoto: VILT
www.vilt.be

Verantwoordelijke Uitgever:

Jules Van Liefveringhe, Directeur-generaal ALT

© Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Overname is toegestaan mits bronvermelding.

Woord vooraf

Voor U ligt het Landbouwbeleidsrapport 2003: het is geen jaarverslag met een overzicht van de activiteiten van verschillende diensten en administraties, evenmin is het een wetenschappelijke doorlichting van de situatie van de Vlaamse land- en tuinbouw.

Het Landbouwbeleidsrapport heeft de intentie een overzicht te geven van de situatie van de Vlaamse land- en tuinbouw en dit zowel vanuit economisch, sociaal als milieukundig vlak. Tegelijk wil het de Vlaamse beleidsverantwoordelijken inzicht verschaffen in de werking van diensten die pas sinds eind 2002 tot het Vlaamse bevoegdheidsdomein behoren. Tenslotte heeft dit rapport de bedoeling monitoringsgegevens aan te bieden als vinger aan de pols en ter voorbereiding van politieke beslissingen.

De situatie van de Vlaamse land- en tuinbouw wordt sterk beïnvloed door beslissingen op Europees en wereldniveau. Toch is de Vlaamse overheid geen passieve toeschouwer. Binnen de landbouwadministraties zijn er verschillende instrumenten voorhanden om het specifieke Vlaamse landbouwbeleid uit te werken en te implementeren. In het kader van de uitvoering van de eerste pijler van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, ook wel directe steun genoemd, wordt jaarlijks ruim 78 miljoen euro uitbetaald voor de productie van granen en maïs. In de dierlijke sector werd in 2002 107 miljoen euro directe steun uitbetaald. De Vlaamse landbouw heeft heel wat mogelijkheden op het vlak van kwaliteitsproductie, welke door het Europees beleid worden ondersteund. Ook binnen de tweede pijler van het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid, het Plattelandsbeleid, heeft de Vlaamse overheid initiatieven genomen om te komen tot een duurzamere landbouw in Vlaanderen.

De teksten van dit Landbouwbeleidsrapport werden opgemaakt door de verschillende betrokken diensten van de Vlaamse landbouwadministraties.

SAMENVATTING

1 SOCIO-ECONOMISCHE EN MILIEUKUNDIGE INDICATOREN VAN DE VLAAMSE LANDBOUW

1	Economisch belang van de landbouw in de Vlaamse economie	11
2	Productiefactoren	13
2.1	Arbeid	13
2.2	Areaal	14
2.3	Veestapel	16
3	Productie-eenheden	16
4	Economische toestand van de Vlaamse landbouwsector	19
4.1	Eindproductie van de verschillende sectoren	19
	<i>VEETEELT</i>	20
	<i>TUINBOUW</i>	26
	<i>AKKERBOUW</i>	30
4.2	Intermediair verbruik	32
4.3	Inkomen	33
4.4	Agro-voedingscomplex	34
	<i>BUITENLANDSE HANDEL VAN BELGIË</i>	34
	<i>THUISVERBRUIK VAN AGRO-VOEDINGSPRODUCTEN IN VLAANDEREN</i>	34
5	Landbouw en leefmilieu	35
5.1	Energiegebruik	36
5.2	Watergebruik	38
5.3	Druk van gewasbeschermingsmiddelen op het waterleven	39
5.4	Vermesting	41
5.5	Verzuring	42
5.6	Klimaatverandering (broeikasgassen)	44
5.7	Ruimtegebruik	46
5.8	Eco-efficiëntie	47

2 DE VLAAMSE LANDBOUW IN EUROPEES EN WERELDPERSPECTIEF

1	Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid gisteren, vandaag en morgen	49
1.1	Historiek van het GLB	50
	<i>HET OORSPRONKELIJKE GLB EN DE NOOD AAN HERVORMING</i>	50
	<i>MAC SHARRY HERVORMING (1992)</i>	50
	<i>VERANDERENDE MAATSCHAPPIJ: HERVORMING ONDER INTERNE DRUK – AGENDA 2000</i>	51
1.2	“Mid Term Review” (MTR)	51
	<i>UNIEKE BEDRIJFSTOESLAG, ONAFHANKELIJK VAN DE PRODUCTIE (ONTKOPPELING)</i>	52
	<i>“CROSS COMPLIANCE”</i>	53
	<i>MODULATIE EN FINANCIËLE DISCIPLINE</i>	53
	<i>INVOERING VAN EEN BEDRIJFSADVIËSSYSTEEM</i>	54
	<i>FACULTATIEVE EN REGIONALE INVULLING MOGELIJK</i>	54
	<i>VERSTERKT BELEID VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING</i>	55
	<i>BELANGRIJKSTE BESLUITEN OVER DE STEUNPRIJZEN EN DE RECHTSTREEKSE STEUN</i>	55
1.3	De invulling door Vlaanderen	56
2	Internationale ontwikkelingen	57
2.1	Wereldhandelsorganisatie (WTO)	57
2.2	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	59
3	Belangrijkste sectorontwikkelingen op communautair en internationaal vlak	60
3.1	Groenten en Fruit	60
3.2	Granen	62
3.3	Suiker	63
3.4	Aardappelen	64

3 UITVOERING VAN HET EU-LANDBOUWBELEID: DIRECTE (INKOMENS)STEUN IN VLAANDEREN

1	Akkerbouw	65
1.1	De steun voor akkerbouwgewassen	65
1.2	De steun voor vezelvlas	69
1.3	Steun voor hop en tabak	71
1.4	Steun voor zaaizaadvermeerdering	72
2	Melk	73
2.1	Melkquota	73
	<i>EXTRA HEFFING</i>	73
	<i>BEWEGINGEN VAN QUOTA</i>	75
	<i>EXTRA BETALINGEN MELK</i>	77
2.2	Steun voor aan leerlingen bedeelde melk (schoolmelk)	78

3	Steun voor de rundvee- en ooienhouders	79
3.1	De premie voor mannelijke runderen.....	79
3.2	De premie voor zoogkoeien	80
3.3	Het extensiveringsbedrag.....	82
3.4	De slachtpremie voor volwassen runderen	83
3.5	De slachtpremie voor kalveren	83
3.6	De premie voor ooien	84
3.7	Overheidssteun in het kader van de crisis in de rundvleessector	86
4	UITVOERING VAN HET EU-LANDBOUWBELEID: VLAAMS PROGRAMMA VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING	
1	Inhoud en doelstelling van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling.....	87
2	Financiële middelen	88
3	Onderdelen van het programma	92
3.1	Investeringen	92
	<i>INVESTERINGSSTEUN.....</i>	<i>92</i>
	<i>VESTIGINGSSTEUN</i>	<i>97</i>
	<i>STEUN VOOR VERWERKING EN AFZET</i>	<i>99</i>
3.2	Milieu en natuur	99
3.3	Ondersteunende maatregelen	102
	<i>OPLEIDING.....</i>	<i>102</i>
	<i>BEDRIJFSBEHEER.....</i>	<i>104</i>
	<i>PROJECTEN IN HET KADER VAN EEN GEÏNTEGREERD PLATTELANDSBELEID</i>	<i>105</i>
4	Duurzaamheid van het PDPO	106
5	Evaluatie van het PDPO	107
6	Het PDPO in EU perspectief.....	107
5	VLAAMS LANDBOUWBELEID	
1	Kwaliteit in alle opzichten in Vlaanderen.....	109
1.1	Kwaliteitsvol uitgangsmateriaal	110
	<i>NATIONALE RASSEN-CATALOGUS PLANTEN.....</i>	<i>111</i>
	<i>CONTROLE OP DE PRODUCTIE VAN EN DE HANDEL IN ZAAIZAAD EN Pootgoed.....</i>	<i>111</i>
	<i>ERKENNING VAN HUISDIERENRASSEN NUTTIG VOOR DE LANDBOUW</i>	<i>112</i>
	<i>ERKENNING VAN SPERMAVERDEELCENTRA.....</i>	<i>113</i>
	<i>NORMERING EN CONTROLE OP DE HANDEL IN FOKDIEREN EN FOKKERIJPRODUCTEN.....</i>	<i>113</i>
1.2	Kwaliteit van de productiemethoden	114
	<i>MELKKWALITEIT.....</i>	<i>114</i>
	<i>KARKASCLASSIFICATIE</i>	<i>114</i>

1.3	“Meer-kwaliteit”	115
	<i>AFZET VAN KWALITEITSLANDBOUWPRODUCTEN</i>	115
	<i>KWALITEITSLABELS</i>	116
	<i>HOEVE- EN STREEKPRODUCTEN</i>	118
2	Ontwikkelingen in het Vlaamse mestbeleid	120
2.1	Evolutie van het mestbeleid in Vlaanderen	120
2.2	Het mestbeleidsinstrumentarium	121
	<i>VERGUNNINGENBELEID EN NUTRIËNTENHALTE</i>	121
	<i>WARME SANERING VAN DE VEEHOUDERIJ</i>	121
	<i>BRONGERICHTE MAATREGELEN OP VLAK VAN VEEVOEDING</i>	122
	<i>BEMESTINGSNORMEN EN UITRIJBEPALINGEN</i>	122
	<i>GEBIEDSGERICHTE BEPALINGEN</i>	123
	<i>HEFFINGEN</i>	123
	<i>MESTVERWERKINGSPLICHT</i>	124
	<i>VOORLICHTING EN COMMUNICATIE</i>	124
3	Actieplan Biologische landbouw	125
6	DE LANDBOUWADMINISTRATIES	
1	Evolutie van de bevoegdheidsverdeling	131
1.1	St. Michielsakkoord (1993).....	131
1.2	Lambermontakkoord (2001).....	132
2	Landbouw, een volwaardig beleidsdomein in wording	132
2.1	Voorlopige organisatiestructuur.....	132
2.2	Toekomstige structuur in het kader van BBB	133
3	Missies en taken binnen de nieuwe BBB structuur	134
3.1	Departement Landbouw en Visserij	134
3.2	Agentschap voor Landbouw en Visserij.....	134
3.3	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek.....	135
3.4	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing	135
3.5	Adviesraad.....	135
4	Coördinatie en overleg in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid	136
5	Fonds voor de kwaliteit van de landbouwproductie	137
	REFERENTIELIJST	143
	LIJST VAN AFKORTINGEN	147
	LIJST VAN EENHEDEN	153

SITUERING VAN DE LAND- EN TUINBOUW

Socio-economische en milieukundige indicatoren

Landbouw heeft een aandeel van 1,8% in de totale Vlaamse bruto toegevoegde waarde en stelt ongeveer 2,3% van de Vlaamse actieve bevolking tewerk. De landbouwproducten leveren bovendien een duidelijk positieve bijdrage op de handelsbalans.

De land- en tuinbouwsector telt in 2002 37.895 bedrijven en 50.655 voltijds tewerkgestelde personen van 20 tot 65 jaar en bewerkt 635.900 ha. Bijna 80% van de bedrijven zijn gespecialiseerd, met de rundveehouderij als voornaamste specialisatie. Voederteelten en weiland maken dan ook het grootste aandeel uit van de benutte landbouwoppervlakte.

Wat de veestapel betreft, is het aantal varkens, runderen en pluimvee in 2002 gevoelig afgenomen. In de rundveesector is er een duidelijke verschuiving van de melkproductie naar de vleesproductie. In de loop der jaren is er een voortdurende schaalvergroting opgetreden: het aantal dieren en de bewerkte oppervlakte per bedrijf zijn gevoelig toegenomen.

De land- en tuinbouwsector realiseerde in 2002 een omzet van 4.504 miljoen euro, wat een daling met 6,3% betekent ten opzichte van 2001. De daling vond voornamelijk plaats in de veeteelt- en akkerbouwsector, terwijl de omzet in de tuinbouwsector nagenoeg constant bleef.

Wat de veeteeltsector betreft, was de daling algemeen, met uitzondering van de rundveesector die een herstel kende na de BSE-crisis in 2001. De varkens vertonen de sterkste neerwaartse tendens (-17%).

In de tuinbouwsector was de status-quo het resultaat van een omzetzdaling voor groenten, die gecompenseerd werd door de stijging bij fruit en niet-eetbare tuinbouwproducten. Kenmerkend voor de akkerbouwsector in

2002 was de sterke terugval in de aardappelsector, terwijl de granen en de suikerbieten toenamen in waarde.

Het intermediaire verbruik wordt voor 2002 geraamd op 2.902 miljoen euro, wat een daling van 3,9% betekent. Dit was vooral te wijten aan de daling van de kostenposten veevoerders en meststoffen.

De bruto toegevoegde waarde van de land- en tuinbouwsector werd becijferd op 1.602 miljoen euro (daling van 10% ten opzichte van 2001). Het arbeidsinkomen per volwaardige arbeidskracht vermindert met 14,8% ten opzichte van 2001 en bedraagt 19.840 euro of ongeveer 60% van het vergelijkbare inkomen in Vlaanderen.

De land- en tuinbouwsector oefent druk uit op het leefmilieu door het gebruik van natuurlijke hulpbronnen (ruimte, energie, water,...) en door de emissie van bijproducten van het productieproces (gewasbeschermingsmiddelen, vermestende en verzurende emissies, broeikasgassen,...).

De sector gebruikt 27,7 Peta Joule aan energie of 1,7% van het totale Vlaamse verbruik, wat een daling betekent van 20% ten opzichte van 1994. De glastuinbouw is met 65% de grootste energieverbruiker en is ook verantwoordelijk voor het grootste gedeelte van de daling van het energieverbruik. Bovendien neemt het aandeel van minder vervuilende energiebronnen, zoals aardgas, toe. Het jaarlijks watergebruik in de land- en tuinbouw wordt op 52,2 miljoen m³ geraamd.

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw oefent druk uit op biologische processen in het oppervlaktewater. Deze druk is grotendeels te wijten aan het gebruik van enkele zeer toxische herbiciden (diuron, paraquat,...) en insecticiden (lindaan, parathion,...). De totale druk op het waterleven daalde tussen 1990 en 2001 met 17%. Lindaan en parathion mochten in 2002 voor het laatst gebruikt worden. Hierdoor zal volgens de verwachtingen de druk op het waterleven de volgende jaren sneller dalen.

De totale vermestende emissies zijn sinds 1990 met 48% gedaald. De daling van het overschot op de bodembalans is voornamelijk te danken aan een verminderd kunstmestgebruik, de verlaagde nutriënteninhoud van het voeder en de inkrimping van de veestapel. Om de doelstellingen voor 2007 uit het MINA-plan 3 te halen, zijn echter bijkomende inspanningen nodig.

De verzurende emissies bestaan in 2002 voor 82% uit ammoniak, afkomstig van stallen, mestopslag en uitrijden van mest; voor 13% uit stikstofoxiden, onder andere als bijproduct van nitrificatie en denitrificatie na mestgebruik en voor 5% uit zwaveldioxide. De totale verzurende emissie is sinds 1990 met 37% gedaald.

De landbouw heeft een belangrijk aandeel in de uitstoot van niet-CO₂-broeikasgassen: respectievelijk 74% en 36% van de totale Vlaamse uitstoot van methaan en lachgas. In tegenstelling tot de andere sectoren heeft de landbouw zijn broeikasgasemissies teruggedrongen ten opzichte van 1990, en dit met 8%.

Aangezien de bruto toegevoegde waarde (tegen constante prijzen) van de land- en tuinbouw steeg, terwijl de drukindicatoren daalden, had er een absolute ont koppeling plaats tussen de economische activiteit van de sector en de druk die de sector daardoor op het milieu uitoefent.

Europese en internationale ontwikkelingen

De ministers van Landbouw van de Europese Unie (EU) hebben op 26 juni 2003 een fundamentele hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) goedgekeurd. Deze hervorming naar aanleiding van de "Mid Term Review" betekent een complete verandering in de wijze waarop de EU de landbouw ondersteunt. Het nieuwe GLB zal beter tegemoetkomen aan de wensen van consumenten en belastingbetalers. Tegelijk zal het de landbouwers de vrijheid geven om te produceren wat de markt vraagt. In de toekomst zal het overgrote deel van de subsidies worden betaald los van de omvang van de productie. Om te voorkomen dat landbouwers de productie zouden opgeven, kunnen de lidstaten ervoor kiezen om onder welbepaalde voorwaarden en binnen duidelijke grenzen een beperkte koppeling tussen subsidies en productie te handhaven. Aan de nieuwe ontkoppelde "bedrijfstoeslagen" zullen voorwaarden worden verbonden. De producent zal moeten voldoen aan normen op het gebied van het milieu, de voedselveiligheid en het dierenwelzijn. De losere band tussen productie en subsidies zal de landbouwers in de EU competitiever en marktgerichter maken en tegelijk voor de nodige inkomensstabiliteit zorgen. Dankzij een verlaging van de betalingen aan de grotere landbouwbedrijven zal meer geld ter beschikking van de landbouwers kunnen worden gesteld in het kader van een verruimd plattelandsontwikkelingsbeleid met aandacht voor milieu-, kwaliteit- en dierenwelzijnprogramma's. De Landbouwraad heeft voorts besloten de regelingen voor melk, rijst, granen, durumtarwe, gedroogde voedergewassen en noten te herzien. Om onder het strikte begrotingsplafond te blijven dat tot 2013 voor de EU-25 zal gelden, zijn de ministers overeengekomen een mechanisme voor financiële discipline in te voeren. De hervorming draagt bij tot een versterkte onderhandelingspositie van de EU bij de handelsbesprekingen binnen de World Trade Organisation (WTO). De verschillende elementen van de hervorming zullen in 2004 en 2005 van kracht worden. De bedrijfstoeslag wordt ingevoerd in 2005.

De multilaterale onderhandelingsronde van de Wereldhandelsorganisatie te Cancun voor een verdere liberalisering van de wereldhandel in landbouwproducten, was geen succes. Met het hervormde GLB wou de EU aantonen dat het de weg van een verdere handelsliberalisering en vermindering van handelsversturende interne steun is ingeslagen. De EU koppelt hieraan wel de voorwaarde dat de essentiële, niet-commerciële aangelegenheden op een adequate wijze in de onderhandelingen aan bod zouden komen. Dit ook door Vlaanderen gedragen EU-standpunt kon echter op onvoldoende steun van de andere onderhandelingspartners rekenen om tot een doorbraak te kunnen komen.

Voor de sector groenten en fruit heeft de Europese Commissie de nieuwe toepassingsbepalingen vastgesteld voor de erkenning van telersverenigingen en voor de goedkeuring van operationele programma's. Deze bepalingen zijn verwerkt in het nieuwe sporenbeleid voor de groente- en fruitsec-

tor dat de minister in september 2003 goedgekeurd heeft. Dit sporenbeleid is de leidraad voor de nieuwe operationele programma's voor de periode 2004-2008.

De graansector in de EU heeft de laatste jaren te maken met een zeer grote invoer van voedergranen uit de regio's rond de Zwarte Zee tegen zeer lage prijzen. Dit leidde tot de invoering van invoercontingenten voor deze producten met ingang van 1 januari 2003. De slechte oogst van 2003 in de EU leidde in het najaar 2003 tot enig herstel op de markten.

In de suikersector staan belangrijke wijzigingen in de gemeenschappelijke marktordening op stapel. Recente ontwikkelingen op internationaal vlak verhogen de druk op het bestaande suikerregime met quota en gegarandeerde prijzen. De Europese Commissie onderzoekt verschillende scenario's gaande van het behoud van de huidige regeling tot een volledige liberalisering van de suikerregeling.

De slachtpluimveesector kende als gevolg van de vogelpest een zeer moeilijk jaar. Ook de marktverstorende goedkope import van gezouten pluimveevlees uit bepaalde derde landen zorgde voor heel wat onrust. De Commissie trachtte hier een antwoord op te geven via een aanpassing van de douanomenclatuur voor deze producten.

Het sluiten van de Japanse markt eind 2002 had een sterke verstoring van de Europese varkensmarkt tot gevolg. De Commissie reageerde door het instellen van een steunregeling voor particuliere opslag van varkensvlees. Naar het einde van 2003 degradeerden de marktprijzen naar een zo laag niveau dat de EU terug een steunregeling voor particuliere opslag heeft opgestart.

HET LANDBOUWBELEID

Directe (inkomens)steun

Het Vlaams Gewest heeft in uitvoering van de eerste pijler van het GLB, steunmaatregelen in de dierlijke en plantaardige sector en voorschriften inzake productiebeheersing (de melkquotaregeling) vastgesteld. Het gaat om de volgende steunmaatregelen: steun voor producenten van bepaalde akkerbouwgewassen, voor schoolmelk, en voor rundvee- en oienhouders. De uitvoering van deze maatregelen gebeurt door middel van het geïntegreerd beheers- en controlesysteem waarin alle producenten, productie-eenheden, dieren en percelen geïdentificeerd en geregistreerd zijn. Sinds 2002 is Vlaanderen bevoegd voor deze maatregelen.

In de akkerbouwsector kunnen de landbouwers steun krijgen voor de productie van maïs, andere granen, oliehoudende zaden, vlas, eiwithoudende gewassen en voor braakgelegde gronden. Deze steun vragen zij aan via de oppervlakteaangifte. De steun bedraagt 78 miljoen euro voor de aanvragen uit 2002. Daarnaast zijn er specifieke maatregelen voor een beperkt aantal gewassen: vezelvlas, hop en tabak. Voor de aanvragen 2001 betaalde de overheid hiervoor in totaal 5 miljoen euro uit. De steun aan de akkerbouwsector is licht toegenomen in de periode 1998-2002.

In de zuivelsector heeft de EU voor elke lidstaat een nationaal quotum voor leveringen van melk en room aan de zuivelfabriek en voor rechtstreekse verkopen vastgesteld. De lidstaten verdeelde vervolgens dit quotum individueel onder de producenten. De som van alle quota van Vlaamse producenten tijdens het tijdvak 2002-2003 bedraagt 1.889 miljoen liter in de categorie 'leveringen' en 24 miljoen liter voor de categorie 'rechtstreekse verkopen'. Bij overschrijding van het nationaal quotum is er extra heffing verschuldigd aan de EU. Voor de laatste vijf tijdvakken was dit drie maal het geval. Een producent kan (een gedeelte) van zijn quotum verhuren, overlaten aan een andere producent, verkopen aan het quotumfonds, of quotum omzetten van de ene categorie in de andere. Sinds 2000 ontvangen de melkveehouders een steunbedrag per liter quotum. Deze extra betalingen zijn sinds 2001 verdubbeld tot 3 miljoen euro. In de zuivelsector bestaan ten slotte ook subsidies voor melk bedeed aan leerlingen (1 miljoen euro in 2001-2002).

De steun voor het houden van mannelijke runderen is toegenomen ten opzichte van 1998, en bedraagt voor de aanvragen van 2002 21 miljoen euro. De steun voor het houden van zoogkoeien (en vaarzen) is bijna verdubbeld, en bedraagt voor de aanvragen van 2002 43 miljoen euro. De extensiveringssteun is sinds de gewijzigde definitie van het veebezettingsgetal in 2000 sterk vermindert tot 0,18 miljoen euro in 2002. Sinds de start van de slachtpremieregeling in 2000 is deze steun verdrievoudigd. Aan de deelnemende producenten werd 37 miljoen euro betaald voor volwassen runderen geslacht in 2002 en 5 miljoen euro voor kalveren. Ten slotte kregen de ooienhouders samen een premie toegekend ten bedrage van 0,73 miljoen euro voor de aanvragen van de campagne 2002. De steun aan de dierlijke sector is sinds 2000 toegenomen met 176%, dankzij de verhoogde premiebedragen per rund en de introductie van de slachtpremies.

Plattelandsbeleid

Het Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling 2000-2006 (PDPO) geeft in Vlaanderen vorm aan de tweede pijler van het GLB. Het totale budget van het PDPO voor de ganse periode bedraagt ruim 500 miljoen euro. Door het principe van cofinanciering dient de lidstaat, in casu de regio, aan de Europese middelen zelf nog zijn deel toe te voegen. Bij heel wat projecten wordt er ook nog een particuliere bijdrage vereist.

Behalve de verplichting van het opnemen van agro-milieumaatregelen had Vlaanderen de volledige vrijheid om uit een menu van mogelijkheden, aangeboden in het kader van de EU-plattelandsregelgeving, een programma samen te stellen. Vlaanderen koos voor een zo breed mogelijke invulling met hierin een ganse waaier aan maatregelen. Deze moeten de economische leefbaarheid van de landbouw verbeteren en de leefbaarheid van het platteland verhogen, waarbij aandacht wordt besteed aan verbrede activiteiten in de landbouw en aan milieuzorg.

Het grootste aandeel, bijna 62%, wordt gevormd door de economisch gerichte maatregelen. Het betreft de steun voor investeringen, de steun voor vestiging en de steun voor de verbetering van

afzet en verwerking in de industrie en de afzet van kwaliteitsproducten vanaf het landbouwbedrijf zelf. Investeringssteun werd in 2001 en 2002 toegekend voor een totaal bedrag van ongeveer 90 miljoen euro. Het betrof bijna 7000 goedgekeurde aanvragen. Een groot deel van het budget ging naar de tuinbouwsector voor de financiering van serres. Diversificatiedoelinden omvatten 2,5% van de goedgekeurde steunaanvragen.

De milieugerichte maatregelen hebben een aandeel van ruim 23% in de totale overheidsuitgaven. Onder deze maatregelen vallen een ganse waaier aan instrumenten om enerzijds een milieu- en natuurvriendelijkere landbouw te stimuleren en anderzijds de landbouwer te vergoeden voor bepaalde geleverde 'groene diensten' aan de samenleving. Hierbij zijn er instrumenten gericht op de landbouw zelf, maar ook op de interactie tussen de landbouw en zijn natuurlijke omgeving. In 2002 valt naar schatting 10% van het Vlaamse landbouwareaal onder dergelijke verbintenis. Voornamelijk de overeenkomst groenbedekking en de overeenkomst kwetsbaar gebied water scoren hoog in aantal hectares.

Een derde groep vormen de meer ondersteunende maatregelen, de overige 15%. Het betreft naast opleiding voor landbouwers voornamelijk steun voor de aanpassing en ontwikkeling van het platteland: steun aan bedrijfsbeheer en ondersteuning in het kader van het geïntegreerde plattelandsbeleid in Vlaanderen (met behulp van de provinciale plannen). Tot en met 2002 werden voor deze laatste reeds 10 miljoen euro aan overheidsuitgaven vastgelegd. De meest projecten worden uitgevoerd in het kader van de provinciale plattelandontwikkelingsprogramma's.

Het is evenwel niet zo dat de economisch gerichte maatregelen geen rekening houden met de milieu aspecten. Via economisch gerichte maatregelen worden immers ook milieu-accenten gelegd. Zo is de steun voor investeringen via het VLIF (Vlaams Landbouw InvesteringsFonds) functie van het milieuvriendelijke karakter van de investering. Hoe 'groener' de investering, hoe groter het steunpercentage is. Ook investeringen in diversificatie krijgen beduidend hogere steun.

In 2003 vond een evaluatie van het programma halfweg de looptijd plaats. De evaluator besloot dat de economische positie van de landbouw en het leefmilieu op het platteland het meest onder druk staan. De benadering van het PDPO, waar het grote accent voornamelijk ligt op economische steun aan de landbouw en op milieumaatregelen binnen de landbouw, vond de evaluator dan ook gerechtvaardigd. Ook scoorden de maatregelen vrij goed ten opzichte van de eigen doelstellingen. Wel benadrukt de evaluator dat de overheid verder dient te werken aan een coherenter beleid en een duidelijke visie op de ontwikkeling van de Vlaamse landbouw en het Vlaamse platteland. Een echt geïntegreerd plattelandsbeleid over de verschillende beleidsdomeinen en programma's heen moet dan de verdere ontwikkeling en de kansen voor het platteland en de plattelandseconomie verzekeren.

Kwaliteitsbeleid

Voeding moet aan wettelijk bepaalde minimum kwaliteitsvereisten voldoen. De Federale en de Vlaamse overheid dragen elk deels de bevoegdheid over het bepalen van en de controle op deze normen. Zo is voedselveiligheid één van die intrinsieke kwaliteitskenmerken die onder de bevoegdheid van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) vallen. Ook voor dierenwelzijn is dat grotendeels het geval. De Vlaamse overheid legt dan weer zijn normen en standaarden op aan het uitgangsmateriaal. Immers, om producten met de gewenste smaak, kleur, geur en voedingswaarde te kunnen produceren moeten de landbouwers kunnen beschikken over het juiste poot- en plantgoed, zaaizaad en fokkerijproducten.

In 2003 zijn er 42 nieuwe plantenrassen ingeschreven die toegelaten worden in de Vlaamse land- en tuinbouw. Verder gebeurt er ook controle, gebaseerd op een certificeringssysteem, op de productie van zaaizaad en pootgoed en op vermeerderingsbedrijven. De controle gebeurt op regelmatig genomen inspectiemonsters.

In de dierlijke productie krijgen de veetelers de garantie dat zij beschikken over een ras dat voldoet aan de gestelde voorwaarden. Met een gelijkaardige bedoeling erkent de overheid spermaverdeelcentra. Immers, de kwaliteit van de dierlijke productie is grotendeels afhankelijk van de genetische waarde van het sperma of de foktechnische waarde van het vaderdier.

Het kunnen beschikken over goed uitgangsmateriaal garandeert echter nog geen kwaliteit in de eindfase. Vandaar dat de Vlaamse overheid ook het productieproces en de kwaliteit van het afgeleverde product opvolgt, opnieuw in gedeelde bevoegdheid met de Federale overheid. Zo is bepaald dat het FAVV de melkinrichtingen waaraan de melkproducenten leveren, erkent maar dat het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap ze registreert voor het gebruik van het controlemerk. De vzw Melkcontrolecentrum – Vlaanderen bepaalt de samenstelling van de melk (vet- en eiwitgehalte) in het Vlaamse Gewest. De indeling van de karkassen in kwaliteitsklassen welke de prijs bepalen, vindt plaats in de slachthuizen. Het beheer en de controle van dit karkasclassificatiesysteem is een bevoegdheid van de Vlaamse overheid.

Naast producten die voldoen aan een minimumkwaliteit is er ook een markt voor producten die voldoen aan strengere criteria. Deze eisen waaraan deze producten moeten voldoen, heeft de overheid in samenwerking met privé-partners uitgewerkt en gebundeld in lastenboeken. Het beheer van deze kwaliteitslabels en de controle erop zijn een bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap via het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM). Zo is Flandria opgericht voor de fruit- en groentesector en IKM voor de melksector. Meritus, Certus, Pastorale, Belplume, BCV en Meesterlyck zijn initiatieven uit de veehouderij en de vleesnijverheid.

Hoeveproducten en biologische producten kunnen ook beschouwd worden als producten met een hogere toegevoegde waarde. Om deze meerwaarde te kunnen garanderen werden specifieke maat-

regelen uitgewerkt. Zo steunt de Vlaamse overheid projecten die de ketenafzet bevorderen, een beter controlesysteem uitwerken en vraag en aanbod beter op elkaar afstemmen. Voor de hoeve-producten bereidt de Vlaamse overheid momenteel een wetgeving voor die de productie en commercialisering in goede banen moet leiden.

Mestbeleid

Hoewel het mestbeleid niet tot de bevoegdheid behoort van de landbouwadministraties heeft het een belangrijke impact op de Vlaamse land- en tuinbouw. Begin 2000 ging de derde fase van het mestbeleid van start op basis van een driesporenbeleid. Brongerichte maatregelen, oordeelkundige bemesting en vooral mestverwerking moeten de mestoverschotten wegwerken. Deze sporen moeten respectievelijk 25, 25 en 50% van de mestoverschotproblematiek helpen oplossen. Brongerichte maatregelen bestaan enerzijds uit verlaagde nutriënteninhoud van de veevoerders, aangepaste voedertechnieken en beredeneerd voederen en anderzijds uit instrumenten voor de afbouw van de vee-stapel. Mestverwerkingstechnieken die dierlijke mest omzetten tot exporteerbare producten en onschadelijke emissies, moeten tenminste de helft van de mestoverschotten in Vlaanderen verwerken. Verder moet een oordeelkundige bemesting (code van goede landbouwpraktijk) de toepassing van meststoffen op het land beter afstemmen op de behoeften van de planten.

In 2001 en 2002 gingen 954 landbouwers in op de uitstapregeling in het kader van de opkoopregeling. In 2003 heeft de Vlaamse overheid de opkoopregeling uitgebreid tot pluimveehouderijen en rundveebedrijven.

Begin 2004 heeft de Vlaamse overheid de milieumodule als nieuw sensibiliseringsinstrument ingevoerd. De milieumodule heeft als doelstelling de landbouwers vertrouwd te laten worden met het beoordelen van milieurelevante gegevens (nutriënten, water, energie en bestrijdingsmiddelen) op bedrijfsniveau. Bovendien laat het de landbouwers toe gegevens op een uniforme en eenvoudige manier bij te houden.

Biologische landbouw

In de sector van de biologische landbouw geldt er een strenge controle op het naleven van de normen en waarden. De controle werd begin de jaren '90 door de overheid uitbesteed aan externe controleorganismen. In Vlaanderen zijn hiertoe twee organisaties erkend: Integra, afdeling BLIK en Ecocert Belgium.

Om de biologische landbouw te stimuleren bestaat er sinds 1994 een subsidie waarbij landbouwers gedurende 5 jaar kunnen genieten van een hectaresteen. Het totaal areaal biologische landbouw (onder controle bij de controleorganismen BLIK en Ecocert) is sedertdien verzesvoudigd tot 3.879 ha in 2002. Dit komt overeen met 0,6% van het Vlaamse landbouwareaal. De laatste jaren nam de groeisnelheid evenwel af. In feite was er in 2002 zelfs een lichte achteruitgang. Ook voor 2003 wordt

geen verdere groei van het areaal verwacht. De stagnatie is te wijten aan de structuur van de bio-sector, die enerzijds gekenmerkt wordt door versnippering en kleinschaligheid en anderzijds door een gebrekkige afzet.

Vanaf 2001 werden enkele nieuwe maatregelen van kracht in het kader van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) om hieraan te verhelpen. Het betreft onder meer de ondersteuning van het laten opmaken van een bedrijfsomschakelingsplan en het verkrijgen van bedrijfsbegeleiding in de biologische landbouw. Sinds 2002 wordt ook de afzet van biologische producten ondersteund, en dit op projectmatige basis en via de ketenmanagers. Met deze bijkomende maatregelen verdubbelde de overheidsimpuls voor deze sector in 2002. Een bijkomende impuls werd in 2003 gegeven met het Actieplan Biologische Landbouw II, met als voornaamste actiepoint de verhoging van de hectaresteen.

Dit stimulerende beleid, dat vanaf 2001 geleidelijk aan werd ingevoerd en momenteel op kruissnelheid begint te komen, zou vanaf 2005 zichtbare resultaten moeten opleveren.

LANDBOUWADMINISTRATIES

De uitbouw van een volwaardig beleidsdomein op Vlaams niveau wordt verantwoord door de verdere regionalisering van de landbouwbevoegdheden in 2002 met het Lambermontakkoord, het socio-economisch belang van de sector en de eigenheid en specificiteit van de Vlaamse land- en tuinbouw. De opbouw van dit nieuwe beleidsdomein kreeg de voorbije jaren veel aandacht. Bepalend hierbij was de herstructureringsoperatie “Beter Bestuurlijk Beleid” op het niveau van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, waarbij Landbouw en Visserij één van de dertien beleidsdomeinen wordt. De bedoeling is om de werking van de administratie te stroomlijnen en te optimaliseren en zo te komen tot een efficiënte en transparante overheidsadministratie, met een klantgerichte dienstverlening van hoge kwaliteit.

Het beleidsdomein Landbouw en Visserij zal bestaan uit een departement en drie agentschappen: het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV), het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) en het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM).

In het kader van de nieuwe structuur wordt ook het adviesstelsel grondig hertekend. De Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij wordt opgericht met als taak de beleidsverantwoordelijken te adviseren over strategische beleidsvraagstukken en over de hoofdlijnen van het beleid. De raad kan een advies uitbrengen over materies met betrekking tot alle economische, ecologische, sociale en maatschappelijke aspecten van het landbouw-, tuinbouw-, visserij- en plattelandsbeleid. Het wordt een gemengde adviesraad, samengesteld uit vier onafhankelijke deskundigen en zestien vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld.

De Vlaamse overheid moest na de regionalisering het beheer en de specifieke werkzaamheden van de federale begrotingsfondsen op het domein van landbouw en zeevisserij voortzetten en verder uitbouwen. Een ontwerpdecreet staat in de steigers om aan de werking van het Fonds voor de Kwaliteit van de Landbouwproductie een Vlaams-juridische grondslag te geven. De procedure tot goedkeuring is lopende.

In het kader van het GLB is coördinatie en overleg noodzakelijk tussen de gewesten en de federale overheden enerzijds, en tussen de regio's onderling anderzijds. De relaties tussen de Federale Staat en de gewesten zijn vastgelegd in een samenwerkingsakkoord. De Interministeriële Conferentie voor het Landbouwbeleid (ICLB) en zijn permanente werkgroep staan in voor de opvolging van dit akkoord.

Een nog formeel goed te keuren vademecum omschrijft de vertegenwoordiging van België inzake landbouwaangelegenheden in Europese en internationale instanties en voorziet in de oprichting van het Landbouwbureau. Het Landbouwbureau bestaat uit een intergewestelijke cel waarin de drie gewesten vertegenwoordigd zijn en een beperkte federale cel. Het Intergewestelijk Samenwerkingsakkoord en de bijhorende protocollen regelen de relaties tussen de gewesten onderling. Dit akkoord voorziet in de oprichting van het Intergewestelijk Ministerieel Overleg (IMO), een politiek overlegorgaan, en zijn permanente werkgroep dat in staat voor de administratieve opvolging.

Door de opsplitsing van competenties met betrekking tot de kwaliteit van plantaardige en dierlijke producten dringt zich een zo efficiënt mogelijke samenwerking op tussen het FAVV en de gewestelijke diensten. Deze instanties moeten afspraken maken om de uitwisseling van gegevens te optimaliseren, registratie- en informaticasystemen op elkaar af te stemmen en de controles en reglementeringen te harmoniseren. Voor de Europese rundvee- en schapenpremies is een doorgedreven gegevensuitwisseling uitgewerkt met Sanitel, de Belgische identificatie- en registratiedatabank van landbouwhuisdieren dat het FAVV beheert.

SOCIO-ECONOMISCHE EN MILIEUKUNDIGE INDICATOREN VAN DE VLAAMSE LANDBOUW

1

Een duurzame landbouw steunt op 3 pijlers: een economische, een sociale en een ecologische. In dit hoofdstuk worden eerst de sociale en de economische pijler behandeld. Het belang van de sector en zijn economische toestand worden belicht, de productiefactoren arbeid, areaal en veestapel worden geanalyseerd, alsook de structuur van de productie-eenheden, de productiewaarden en het intermediair verbruik, om tenslotte te komen tot het landbouwinkomen.

De ecologische pijler komt aan bod in het laatste deel van dit hoofdstuk. Hierin wordt de druk besproken, die de landbouw uitoefent op het leefmilieu, door het gebruik van energie, water, ruimte en gewasbeschermingsmiddelen en door de uitstoot van vermestende en verzurende stoffen en broeikasgassen. De milieudruk wordt tenslotte in relatie gebracht met de economische productiviteit van de sector.

1 Economisch belang van de landbouw in de Vlaamse economie

De landbouw en visserij heeft een aandeel van 1,8% in de totale Vlaamse bruto toegevoegde waarde. Hiermee bekleedt de sector de achtste plaats in de ranglijst van de toegevoegde waarden, gerealiseerd door de nijverheden uit de primaire en secundaire sector. Ongeveer 2,3% van de actieve bevolking is tewerkgesteld in de landbouwsector. Met een uitvoer die de invoer overtreft, leveren de landbouwproducten een duidelijke positieve bijdrage op de handelsbalans. Het aandeel van de landbouwproducten en de agro-voedingswaren bedraagt in 2000 meer dan 10% van de Belgische uitvoerwaarde.

Een vergelijking van het economisch belang in de diverse lidstaten, leert dat qua tewerkstelling de Vlaamse landbouwsector duidelijk lager scoort dan het Europees gemiddelde, qua aandeel in het BBP (Bruto Binnenlands Product) het Europees gemiddelde benadert en dat België duidelijk het Europees gemiddelde overstijgt qua aandeel in de in- en uitvoer (tabel 1.1).

Tabel 1.1: Aandeel (%) van de landbouw en de voedingswaren in de nationale economie van de EU-lidstaten in 2000

	Aandeel (%) van de landbouw in		Aandeel van de agro-voedingswaren in	
	het BBP(1)	de totale tewerkstelling	de totale uitvoerwaarde	de totale invoerwaarde
Vlaanderen	1,5	2,3	9,6 (2)	8,8 (2)
Denemarken (DK)	2,0	3,7	17,8	9,6
Duitsland (D)	0,9	2,6	4,8	7,6
Griekenland (GR)	6,8	17	22,9	11,5
Spanje (E)	3,7	6,9	13	7,6
Frankrijk (F)	2,3	4,2	10,7	7,2
Ierland (IRL)	2,6	7,9	10,4	6,8
Italië (I)	2,4	5,2	6,4	9,1
Luxemburg (L)	0,6	2,4	6,2	9,6
Nederland (NL)	2,2	3,3	16,8	10,1
Oostenrijk (A)	1,2	6,1	5,1	6,2
Portugal (P)	2,4	12,5	5,9	10,1
Finland (SF)	0,9	6,2	2,3	5,7
Zweden (S)	0,7	2,9	2,2	5,6
Verenigd Koninkrijk (GB)	0,7	1,5	5,3	7,8
EUR 15	1,7	4,3	6,2	5,7

(1) BBP = Bruto Binnenlands Product = bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen + productgebonden belastingen – productgebonden subsidies

(2) deze cijfers hebben betrekking op België

Bron: Eurostat, CLE

De agrarische sector wordt, zoals in alle lidstaten, steeds minder belangrijk als bron van tewerkstelling en toegevoegde waarde. Toch blijft de land- en tuinbouwsector de belangrijkste activiteit voor het platteland, want meer dan 46% van de Vlaamse oppervlakte wordt benut door de land- en tuinbouw. Verder is de landbouw steeds moeilijker af te bakenen door de groeiende integratie van de primaire landbouw in het ruimere agro-voedingscomplex. De grenzen tussen de landbouwsector enerzijds en de industriële en dienstensector anderzijds vervagen. Daarom moet de rol en de economische betekenis van de landbouw bekeken worden vanuit een ketenbenadering (landbouw als schakel in het complex).

Deze integratie betekent eveneens dat externe actoren de dynamiek van de landbouwsector in belangrijke mate sturen. Kwalitatieve aspecten worden steeds belangrijker. De landbouw produceert niet alleen voedsel, maar levert ook goederen en diensten voor onder andere toerisme, recreatie, landschapsbeheer en natuurbehoud. Steeds worden nieuwe eisen aan de sector gesteld onder andere in het kader van de volksgezondheid (ketenbewaking,...), het milieubehoud (biologische landbouw, milieuwetgeving,...) en het dierenwelzijn. Deze eisen zullen steeds meer hun stempel drukken op de toekomst van de landbouw.

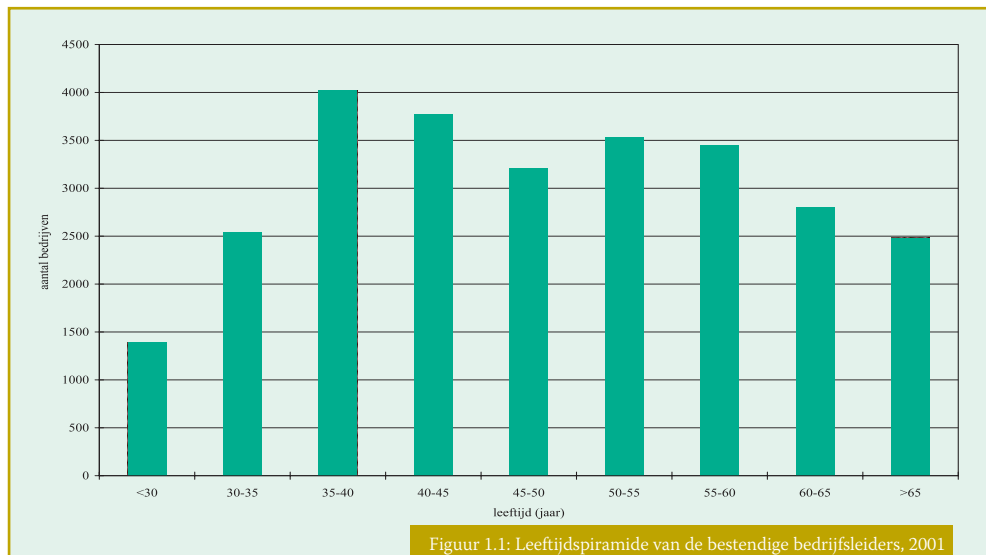
2 Productiefactoren

2.1 Arbeid

Ongeveer 72.700 personen zijn in 2002 tewerkgesteld in de Vlaamse land- en tuinbouwsector, waarvan 33% niet bestendig. Omgerekend naar voltijdse arbeidskrachten betekent dit 50.655 arbeidskrachten van 20 tot 65 jaar oud.

Ten opzichte van 1995 is het aantal volwaardige arbeidskrachten verminderd met 12%. Ongeveer 49% van de landbouwberoepsbevolking is bedrijfsleider.

De gemiddelde leeftijd van de bestendige bedrijfsleiders bedraagt 49 jaar. Volgens de leeftijds piramide omvat de leeftijdscategorie van 35 tot 40 jaar het grootste aandeel bedrijven. Ruim 30% van de bedrijfsleiders is ouder dan 55 jaar (figuur 1.1).

Figuur 1.1: Leeftijdspiramide van de bestendige bedrijfsleiders, 2001
Bron: NIS, CLE

Slechts 14,1% van alle bedrijfsleiders ouder dan 50 jaar heeft een vermoedelijke opvolger. Vooral bij kleinere bedrijven stelt de opvolging problemen.

Qua opleiding is de verdeling van de bedrijfsleiders als volgt: enkel praktische ervaring (58%), basisopleiding landbouw (25%) en volledige landbouwopleiding aan universiteit of hoger instituut (17%). Van de starters die VLIF-steun (Vlaams Landbouwinvesteringsfonds) aangevraagd en verkregen hebben, hebben de meesten een diploma van hoger secundair onderwijs landbouw (37%).

In tegenstelling tot de meeste andere sectoren behoudt de landbouw zijn uitgesproken familiale karakter, met nagenoeg 85% familiale arbeidskrachten.

2.2 Areaal

Op 15 mei 2002 bedraagt de benutte landbouwooppervlakte (BLO) 635.886 ha en wordt als volgt benut: voedergewassen: 56,0%, akkerbouw: 34,6%, tuinbouw: 8,0% en andere bestemmingen, zoals braak: 1,4% (tabel 1.2). Het grote areaal voederteelten en weiden illustreert het belang van de Vlaamse rundveehouderij: bijna 55% van de bedrijven houdt runderen. Ten opzichte van 1995 is het aantal ha melkrijpe maïs, granen, aardappelen, groenten in open lucht en fruit gestegen, terwijl het areaal weiden en suikerbieten gedaald is. De toename bij de granen is vooral toe te schrijven aan de uitbreiding van de korrelmaïsteelt.

Tabel 1.2: Bestemming van de benutte landbouwooppervlakte, 1995-2002

Teelten of teeltgroepen	1995		2001		2002	
	ha	%	ha	%	ha	%
Voedergewassen	361.633	58,4	372.099	58,6	355.900	56,0
waarvan: weiden	243.598	39,4	237.936	37,5	235.670	37,1
melkrijpe maïs	96.463	15,6	114.676	18,1	110.000	17,3
Akkerbouw	207.975	33,6	203.153	32,0	220.231	34,6
waarvan: granen (1)	123.507	20,0	113.179	17,8	132.338	20,8
suikerbieten	37.124	6,0	36.357	5,7	36.317	5,7
aardappelen	37.928	6,1	40.455	6,4	39.967	6,3
Tuinbouw	42.755	6,9	50.745	8,0	50.887	8,0
waarvan: groenten						
in open lucht	21.883	3,5	27.598	4,4	27.539	4,3
fruit	14.181	2,3	15.817	2,5	15.990	2,5
beschutte teelten	2.128	0,3	2.207	0,4	2.182	0,3
Andere toepassingen	6.566	1,1	9.158	1,4	8.868	1,4
waarvan: braaklegging	3.927	0,6	9.103	1,4	8.827	1,4
Benutte landbouwooppervlakte	618.929	100	635.155	100	635.886	100

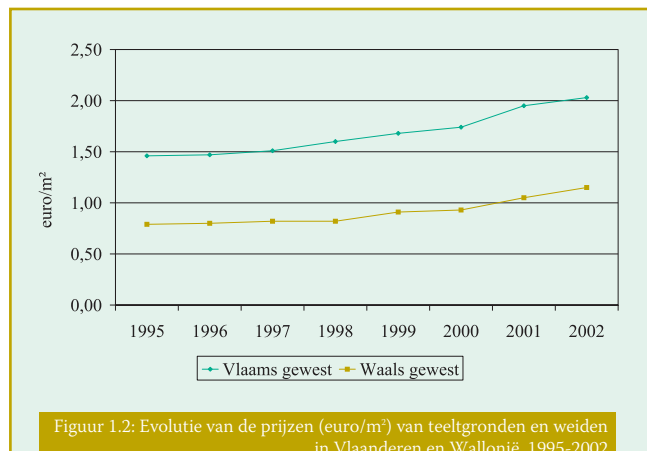
(1) met inbegrip van de in vochtige toestand geoogste korrelmaïs

Bron: NIS, CLE

Van deze gronden wordt ongeveer 34% in eigendom uitgebaat. Dit aandeel blijft redelijk stabiel, maar vertoont toch een licht stijgende tendens.

Een nagenoeg stabiel landbouwareaal gekoppeld aan een dalende tewerkstelling in de landbouw, leidt tot een toenemende arbeidsproductiviteit. Momenteel bewerkt één arbeidskracht gemiddeld 12,5 ha cultuurgrond, een stijging met 16,8% ten opzichte van 1995.

Dat in Vlaanderen de grond een schaarse productiefactor is, weerspiegelt zich in de grondprijzen. Deze zijn gevoelig gestegen (figuur 1.2).

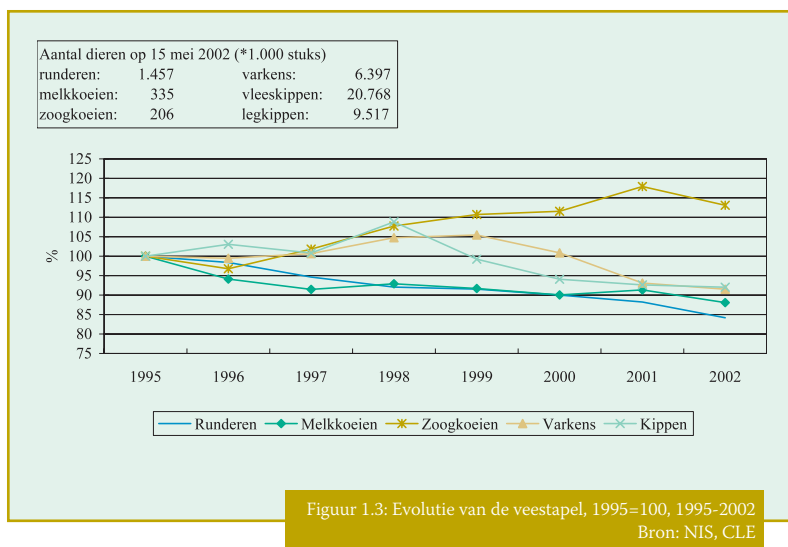

Figuur 1.2: Evolutie van de prijzen (euro/m²) van teeltgronden en weiden in Vlaanderen en Wallonië, 1995-2002

Bron: NIS, CLE

2.3 Veestapel

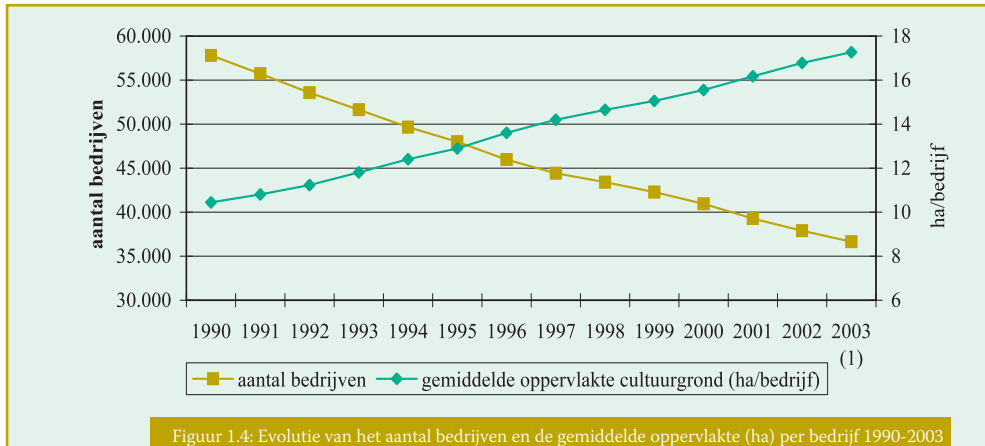
In figuur 1.3 wordt de evolutie weergegeven van het aantal dieren per soort. Hieruit blijkt dat de voorbije jaren het aantal runderen sterk gedaald is. Tegelijk treedt er een duidelijke verschuiving op van de melkproductie naar de vleesproductie. Door het instellen van de melkquota en een stijging van de melkgift per koe enerzijds en het premiestelsel voor zoogkoeien anderzijds is het aantal melkkoeien aanzienlijk gedaald, terwijl het aantal zoogkoeien sterk gestegen is. Wat de intensieve veehouderij betreft, is de varkensstapel na een uitbreiding tot 1999 de laatste jaren gevoelig gedaald. Ook de pluimveestapel is ingekrompen.

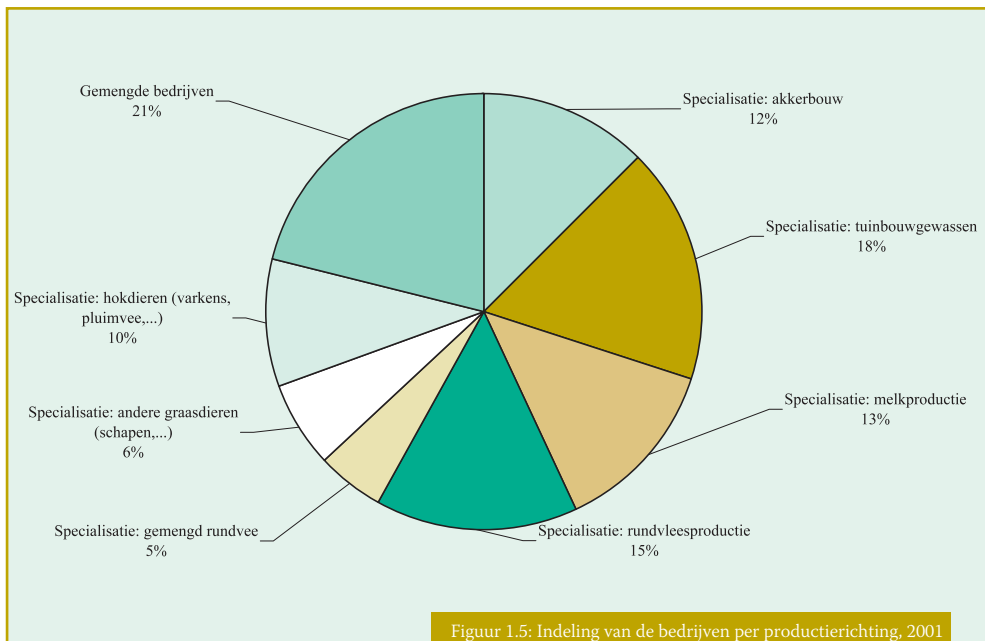
3 Productie-eenheden

Het aantal landbouwbedrijven is ten opzichte van 1995 teruggelopen met ongeveer 21% tot 37.895 eenheden in 2002. Ook voor 2003 noteert men een verdere daling (36.641 bedrijven) (figuur 1.4).

Bijna 80% van de bedrijven zijn gespecialiseerd (= in hoofdzaak één enkele productierichting), met de rundveehouderij als veruit de belangrijkste specialisatie (33%), gevolgd door de tuinbouw en de akkerbouw (figuur 1.5).

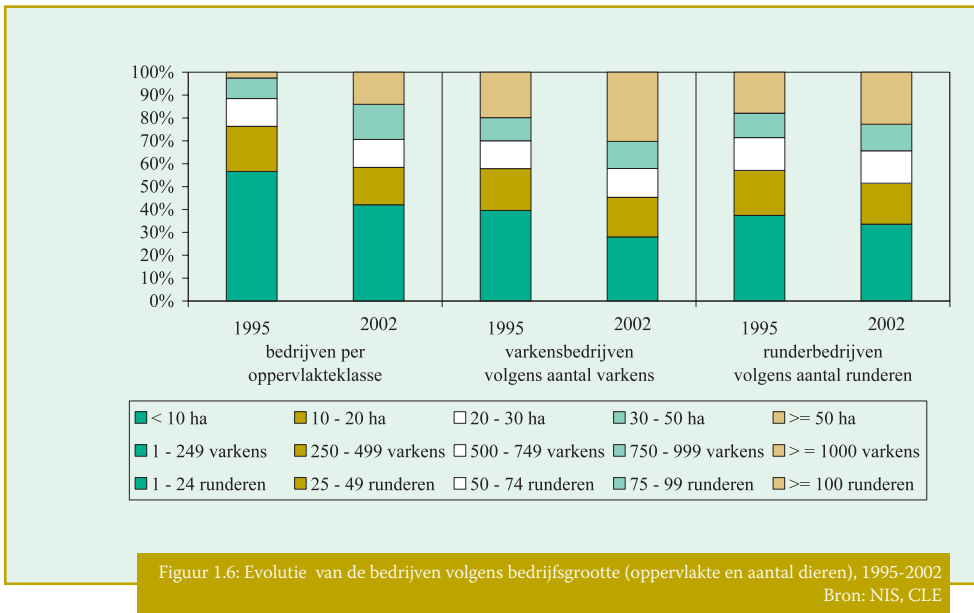

Figuur 1.4: Evolutie van het aantal bedrijven en de gemiddelde oppervlakte (ha) per bedrijf 1990-2003
Bron: NIS

Figuur 1.5: Indeling van de bedrijven per productierichting, 2001
Bron: NIS, CLE

In de loop der jaren is er een voortdurende schaalvergroting opgetreden. Het aantal dieren en de bewerkte oppervlakte per bedrijf zijn gevoelig gestegen (figuur 1.6).

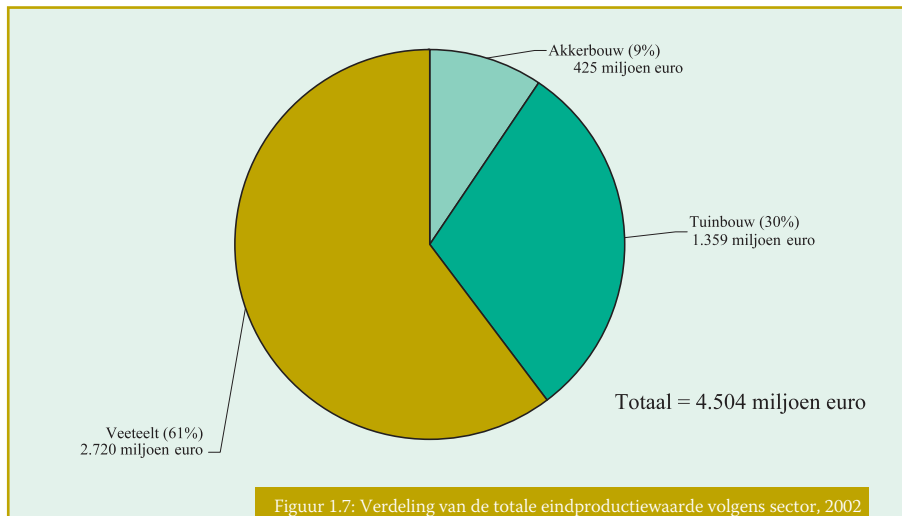
(1) voorlopig

In vergelijking met de andere lidstaten situeert het areaal per bedrijf zich net iets onder het Europees niveau, maar is het aantal dieren per bedrijf duidelijk groter. De sterke ontwikkeling van de tuinbouw en de intensieve veehouderij zijn hier zeker niet vreemd aan.

4 Economische toestand van de Vlaamse landbouwsector

4.1 Eindproductie van de verschillende sectoren

De land- en tuinbouwsector realiseerde in 2002 een omzet van 4.504 miljoen euro. Veruit het grootste deel is voor rekening van de veeteeltproducten, gevolgd door de tuinbouw- en akkerbouwproducten (figuur 1.7).

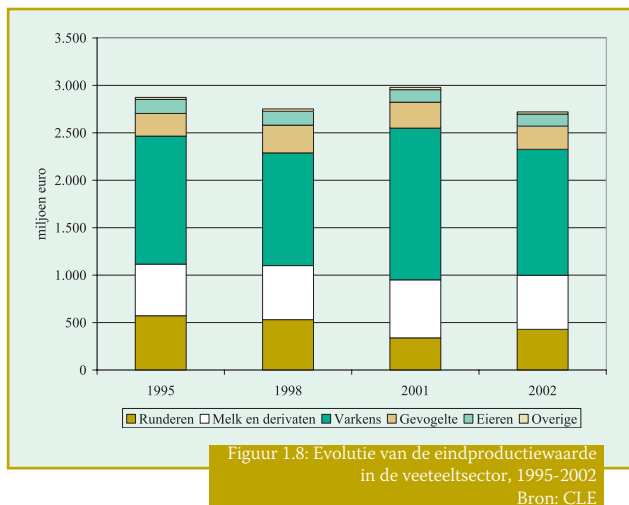

Figuur 1.7: Verdeling van de totale eindproductiewaarde volgens sector, 2002
Bron: CLE

Vergeleken met 2001 is de productiewaarde gedaald met 6,3%. De daling was voelbaar in de veeteelt- en akkerbouwsector (respectievelijk -8,7% en -10,2%), terwijl de omzet in de tuinbouwsector nagenoeg stabiel bleef (+0,4%).

VEETEELT

Figuur 1.8 geeft de omzet weer in de veeteeltsector per subgroep. Hieruit blijkt dat ten opzichte van 2001, met uitzondering van de rundveesector, de daling algemeen was, maar het meest uitgesproken in de varkenssector (-17,0%).

- Rundvee

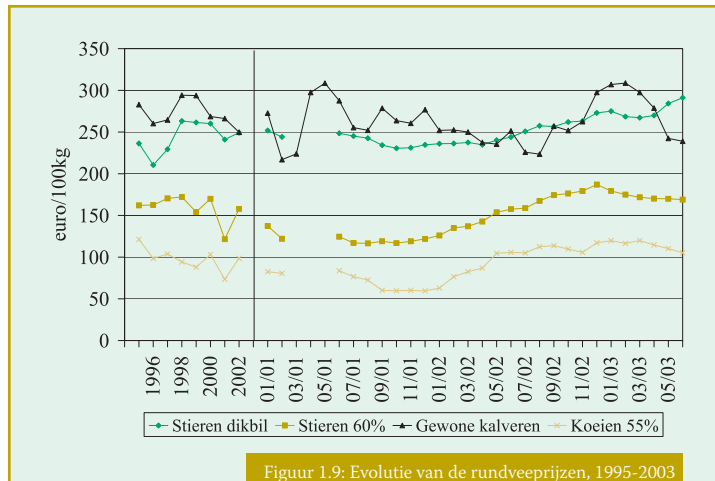
De omzetstijging bij het rundvee in 2002 ten opzichte van 2001 is toe te schrijven aan een toename van het aanbod en de prijzen.

De rundveeprijs was de laatste jaren gevoelig gedaald. Naast een verlaging van de EU-garantieprijs in het kader van de hervorming van het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB), waren ook de diverse opeenvolgende crisissen hier niet vreemd aan.

Na de BSE-crisis in 1996 herstelde de prijs zich geleidelijk, maar in 1999 werd de sector geconfronteerd met de dioxinecrisis. Na een geleidelijk prijsherstel in 2000, werd einde 2000 opnieuw BSE vastgesteld, waardoor de prijzen neerwaarts werden bijgesteld. In het voorjaar van 2001 werden de markten tijdelijk gesloten ter voorkoming van de uitbreiding van mond- en klauwzeer (MKZ). De Europese rundvleesconsumptie daalde gevoelig.

In 2002 herstelde de rundvleesconsumptie zich geleidelijk. Hierdoor trad er een geleidelijke prijsverbetering op, die zich verder manifesteerde in 2003 voor kwaliteitsvlees.

Figuur 1.9 illustreert de prijsevolutie van een aantal categorieën van runderen. Hieruit blijkt dat de prijsreactie afhankelijk is van de kwaliteitsklasse. Zo hebben bijvoorbeeld de betere kwaliteitsklassen veel minder geleden onder de dioxine- en MKZ-crisis. Dit heeft te maken met het feit dat dit vlees hoofdzakelijk op de interne markt wordt verbruikt en dat het vertrouwen van de consument hier vlugger herstelde, terwijl op de exportmarkten de problemen veel langer bleven aanslepen.

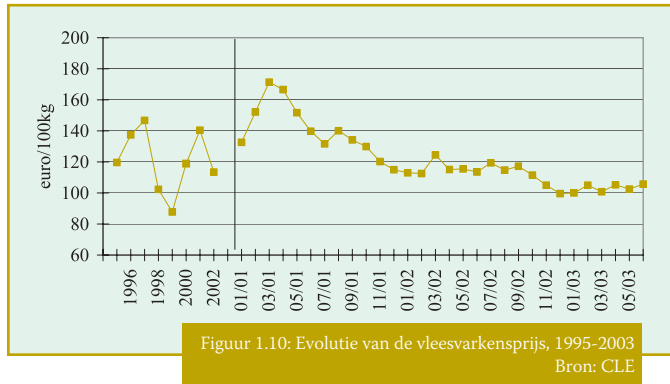

Figuur 1.9: Evolutie van de rundveeprijzen, 1995-2003
Bron: CLE

- Varkens

Ondanks het verminderde aanbod in Vlaanderen en Nederland zijn de prijzen niet gestegen in 2002. Dit had onder meer te maken met de verschuiving van de productie binnen de Europese Unie. De terugloop van de Vlaamse varkensstapel werd op Europees vlak gecompenseerd door een gevoelige stijging van de productie elders in Europa. Vooral in Spanje stijgt het aanbod.

In de varkenssector is het cyclisch prijspatroon eind jaren negentig sterk verstoord. In figuur 1.10 wordt de evolutie van de vleesvarkensprijs weergegeven.

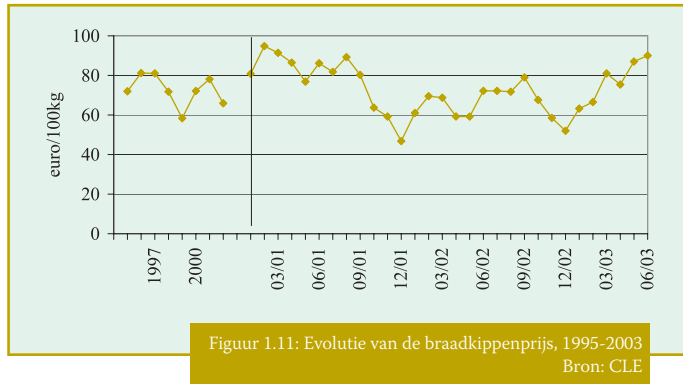

De hoge prijzen in 1996 en 1997, onder andere als gevolg van de uitbraak van varkenskoorts in Nederland en de BSE-perikelen in de rundveesector, worden na een productieherstel en -toename gevolgd door een ongekennde prijsdaling in 1998. Het jaar 1999 werd dan gekenmerkt door de dioxinecrisis waardoor de prijzen een historisch dieptepunt bereikten.

Daarna volgde een prijsherstel in 2000 als gevolg van onder andere de inkrimping van het Europees varkensvleesaanbod en in 2001 ondermeer door de dalende rundvleesconsumptie. Vanaf maart 2001 vertoonden de prijzen echter een neerwaartse tendens. Eind 2002 werd de Europese varkensmarkt verstoord door het dichtgaan van de Japanse markt. De Commissie reageerde door het instellen van een steunregeling voor particuliere opslag van varkensvlees. Ook in 2003 zakte de prijs verder weg onder het niveau van 2002. De afzet werd bemoeilijkt door onder andere de groeiende internationale concurrentie, de stagnatie van de consumptie in de EU ten gunste van rundvlees en de problemen met de afzet naar Rusland.

- Pluimvee

In de pluimveesector waren de lage prijzen bepalend voor de evolutie. De laatste jaren is de prijs gevoelig lager dan in het begin van de jaren negentig. De expansie van de Europese pluimveesector draaide op volle toeren. De productie steeg sneller dan de consumptie. Meestal werd dit grotendeels opgevangen door een vlot verlopende export. De uitvoer naar Rusland stuikte echter in elkaar, zodat de marktprijs in 1998 onder druk stond (figuur 1.11).

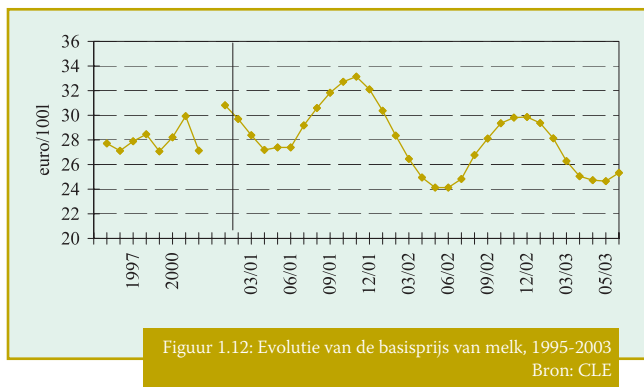

Verder hebben de toegenomen concurrentie vanwege de VS en vanwege vlees van ander gevogelte dan kip (onder andere kalkoen) ongetwijfeld bijgedragen tot de evoluties in de pluimveesector. In 1999 zorgde de dioxinecrisis voor een extra prijsdruk in een reeds verstoorde markt. In 2000 herstelde de markt zich gedeeltelijk door een kleinere pluimveestapel, een vlotte EU-export naar verre bestemmingen vanwege de hoge dollarkoers en hogere varkensprijzen in Europa. Ook in 2001 was de globale jaarprijs op een hoger niveau gesitueerd. De pluimveesector profiteerde van de verminderde rundvleesconsumptie. Daarna brokkelden de prijzen echter gevoelig af door een grotere Europese productie, een toenemende invoer van pluimveevlees uit ondermeer Brazilië en Thailand en een herstel van de rundvleesconsumptie. Het probleem van de marktverstoringe goedkope import van gezouten pluimveevlees uit bepaalde derde landen werd uiteindelijk geregeld bij middel van een Commissiespecificatie op het gebied van de vereiste nomenclatuurindeling van deze producten.

Begin 2003 brak er vogelpest uit in Nederland waardoor daar en later ook in België veel kippen werden vernietigd. Hierdoor kregen de prijzen opnieuw een tijdelijke opwaartse stimulans.

- Zuivel

In de melkveehouderij zorgde de prijsvermindering voor een omzetsdaling. De zuivel had te kampen met een teruglopende conjunctuur. Figuur 1.12 geeft de evolutie weer van de basisprijs van melk (38 g botervet/l en 33,5 g eiwit/l). Hieruit blijkt dat, met uitzondering van de laatste jaren, globaal beschouwd de gewogen jaarprijs redelijk stabiel blijft. De hoogste waarde werd genoteerd in 2001 en de laagste in 1996, 1999 en 2002.

De zuivelmarkt werd in 1996 gekenmerkt door een algemene prijsdaling te wijten aan een verdere liberalisering van de zuivelhandel. De WTO-bepalingen (World Trade Organisation) lieten in toenemende mate hun uitwerking gevoelen en dit vooral bij kaas. In het jaar 1999 werd de neerwaartse tendens door de economische crisis in Azië versterkt door de dioxinecrisis, waardoor de export bemoeilijkt werd.

Het jaar 2001 was een uitzonderlijk goed zuiveljaar. Kaas en boter waren duurder. Door de BSE-perikelen waren veel Europese consumenten meer kaas en minder vleeswaren gaan verbruiken, wat de kaasprijs positief beïnvloedde. Dit vertaalde zich in betere melkprizen voor de melkveehouders.

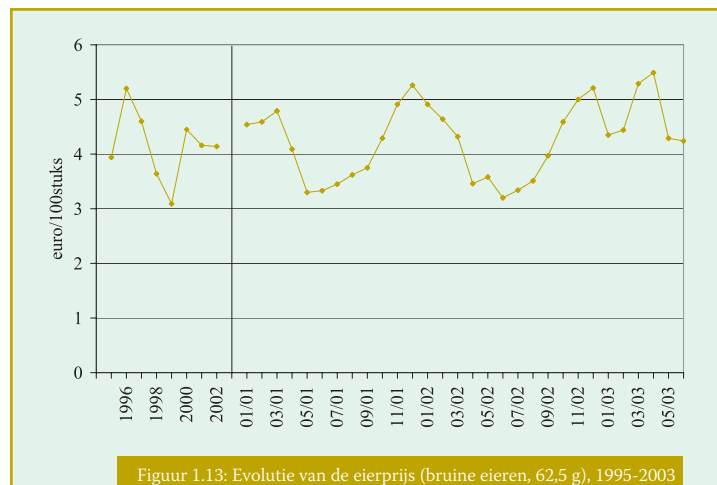
Vanaf het najaar 2001 waren de prijsnoteringen op alle zuivelmarkten echter dalend door een afname van de vraag naar zuivelproducten, wat zijn weerslag had op de melkprijs. Verder heeft een gestegen aanbod van zuivelproducten vanuit Australië en Nieuw-Zeeland een duidelijke druk veroorzaakt op de internationale zuivelmarkt. Ook begin 2003 bleef de melkprijs op een laag niveau als gevolg van een algemene economische malaise op de wereldmarkt. Verder belemmerde de sterke euro een prijsherstel.

- Eieren

In de eiersector liep de productie duidelijk terug, terwijl de prijzen zich op hetzelfde niveau als 2001 situeerden.

In de jaren '90 is de eierprijs gevoelig gedaald. Het productief leghennenbestand in de EU was sterk toegenomen. Daar de interne consumptie redelijk stabiel bleef, was Europa sterk afhankelijk van de export. De uitvoer werd in 1997, 1998 echter bemoeilijkt door de financiële problemen in Rusland en Zuidoost Azië en de toegenomen concurrentie vanwege andere landen als China en de VS. Ook in deze sector veroorzaakte de dioxinecrisis een extra prijsdruk in een markt die reeds in laagconjunctuur verkeerde. In het jaar 2000 noteerde men een gevoelig prijsherstel. De gunstige markt was vooral te wijten aan het krappe aanbod op Europees vlak mede als gevolg van de vogelpest in Italië en de opruiming van pluimvee in het kader van de dioxinemaatregelen. De globale jaarprijs 2001 was op een iets lager niveau gesitueerd door een afgenomen export. De globale jaarprijs 2002 benadert het niveau van 2001.

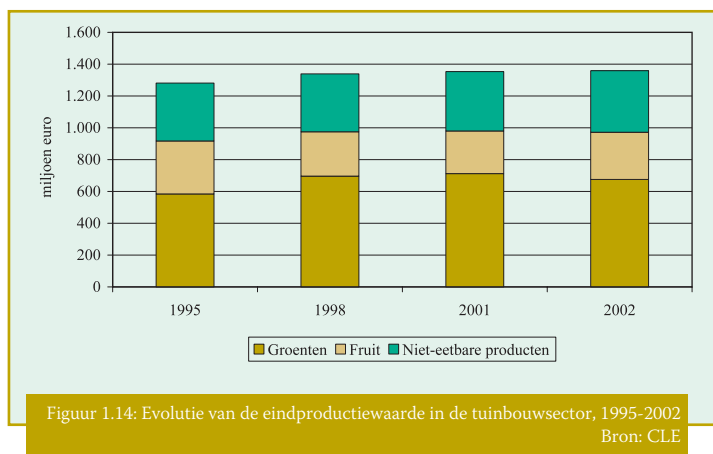
Begin 2003 brak er vogelpest uit in Nederland waardoor daar en later ook in België veel kippen werden vernietigd. Hierdoor kregen de prijzen een opwaartse stimulans (figuur 1.13).

Figuur 1.13: Evolutie van de eierprijs (bruine eieren, 62,5 g), 1995-2003
Bron: CLE

TUINBOUW

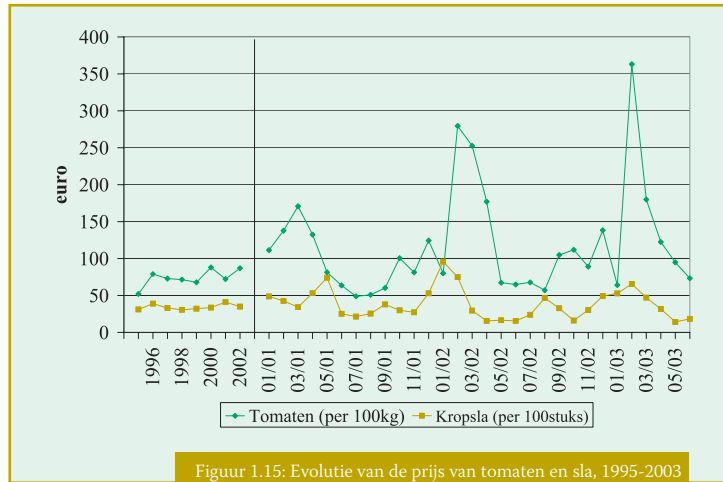
De globale omzet in de tuinbouwsector benaderde deze van 2001 (+0,4%). Deze status-quo resulteerde uit een omzetsdaling bij de groenten (-5,2%) die gecompenseerd werd door een stijging bij het fruit (+10,8%) en de niet-eetbare tuinbouwproducten (+3,6%) (figuur 1.14). De groentesector realiseert bijna de helft van omzet binnen de tuinbouwsector.

- Groenten

De daling bij de groenten resulteerde uit een globale prijsdaling die niet gecompenseerd werd door de globale productiestijging. De omzetsdaling was zowel voelbaar in de openluchtteelt als bij de beschutte teelt. Wat de 4 voornaamste teelten betreft, noteren de tomaten een omzetsstijging, terwijl deze van sla, prei en witloof daalden.

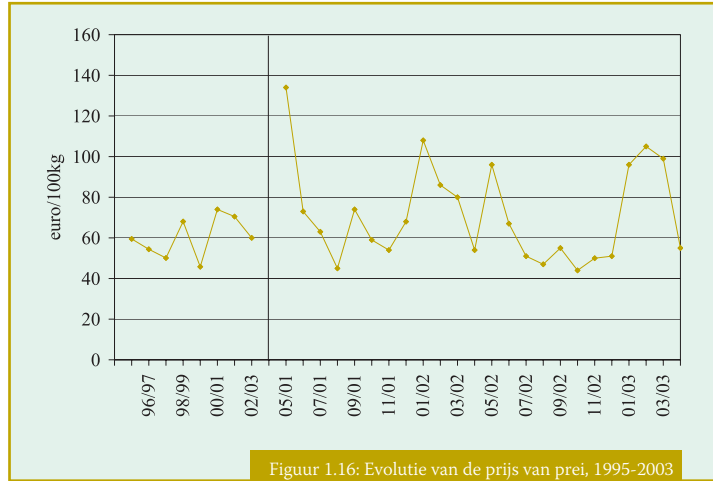
De prijszetting van tomaten was gunstiger in 2002, terwijl de productie nagenoeg constant bleef. Deze sterke marktontwikkelingen zijn mede te danken aan een goede exporthandel. De trend van omschakeling van de productie van losse tomaten naar trostomaten zet zich verder in 2002, zij het aan een vertraagd tempo. Het hoge prijsniveau aan het begin van het seizoen 2003 was het gevolg van een klein aanbod van zuiderse tomaten (figuur 1.15).

Figuur 1.15: Evolutie van de prijs van tomaten en sla, 1995-2003
Bron: CLE

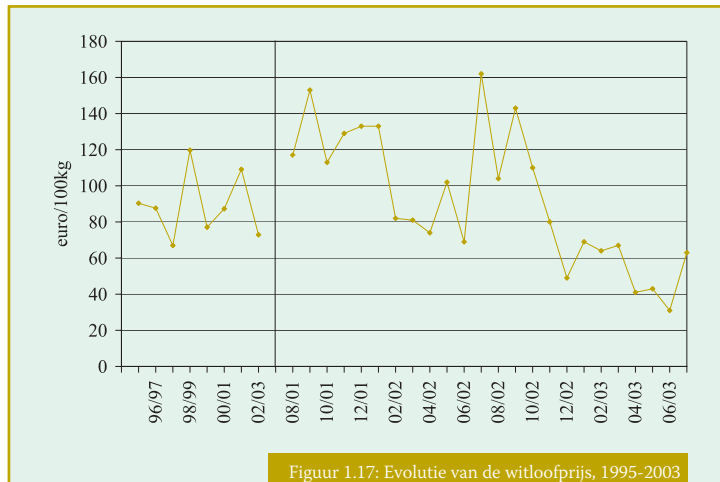
In 2002 daalde zowel de prijs als de productie van kropsla. De minder gunstige prijsontwikkelingen voor kropsla na de goede prijsvorming in 2001, dienen gedeeltelijk gezocht te worden in de verruiming van de Europese productie en de vermarkting van alternatieve slasoorten. De betere prijzen in januari en februari werden veroorzaakt door de slechte bevoorrading vanuit Spanje en Zuid-Frankrijk, die vanwege de overvloedige regenval een mindere oogst hebben gekend. Vanaf maart gingen de prijzen echter bergafwaarts. Het eerste halfjaar van 2003 verliep de afzet van sla beter dan in 2002. Met uitzondering van januari, februari en mei waren de prijsnoteringen hoger dan in 2002.

De prijsdaling op de preimarkt voor het seizoen 2002-2003 werd veroorzaakt door een uitbreiding van de productie, die versterkt werd door de toenemende concurrentie vanwege Frankrijk en Nederland, die eveneens een productieverruiming noteerden. Door het uitblijven van langdurige vorstperiodes bleef de prijs laag tot het jaareinde. Daarna steeg de prijs opnieuw, maar door de slechtere weersomstandigheden was er veel schade aan het veldgewas (figuur 1.16).

Figuur 1.16: Evolutie van de prijs van prei, 1995-2003
Bron: CLE

Door de gunstige weersomstandigheden voor het witloofseizoen 2002-2003 was er zowel kwalitatief als kwantitatief een goede inlandse wortelproductie. Verder was er een stijgend aanbod vanuit Frankrijk, zodat op Europees niveau het aanbod groter was dan de vraag. Na de gunstige prijzen in het begin van het seizoen, daalden de prijzen dan ook aanzienlijk (figuur 1.17).

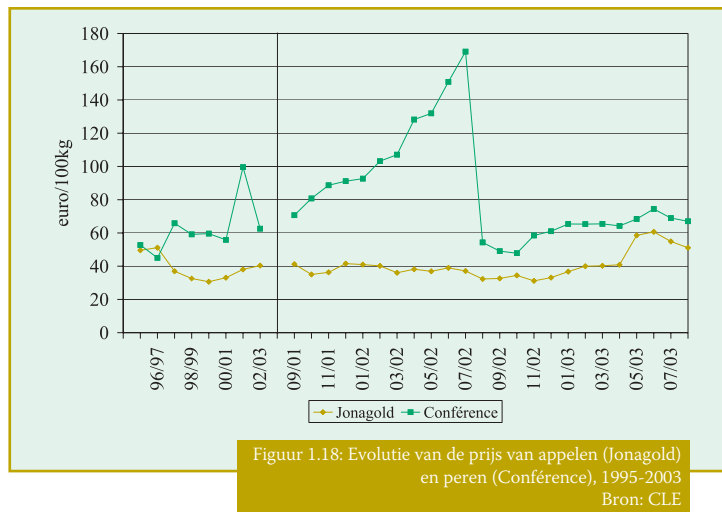
Figuur 1.17: Evolutie van de witloofprijs, 1995-2003
Bron: CLE

- Fruit

Volgens ramingen voor het seizoen 2002-2003 noteert de fruitsector globaal beschouwd een omzetstijging ten opzichte van 2001-2002 omwille van een productiestijging die de prijsdaling meer dan compenseerde.

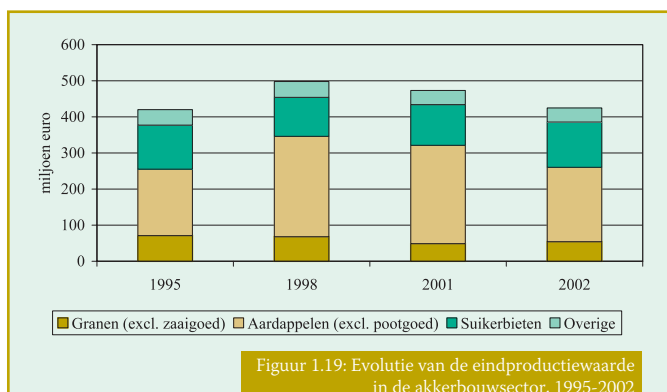
De peren vertoonden ten opzichte van 2001-2002 een slechter marktklimaat door een ruimere productie (figuur 1.18). De oogst voor peren verdubbelde bijna ten opzichte van de bijzonder slechte oogst van 2001.

Wat de appels betreft, werd een omzetverhoging genoteerd wat toe te schrijven is aan een volume- en prijsverhoging. De appelmarkt had de laatste jaren te kampen met marktverzadigingsverschijnselen.

AKKERBOUW

Figuur 1.19 geeft de verdeling van de omzet in de akkerbouwsector weer per subgroep weer. Ten opzichte van 2001 wordt een omzetzijging bij de aardappelsector (-24,4%) genoteerd die niet gecompenseerd werd door een omzetzijging bij de suikerbieten (+11,3%) en granen (+11,1%).

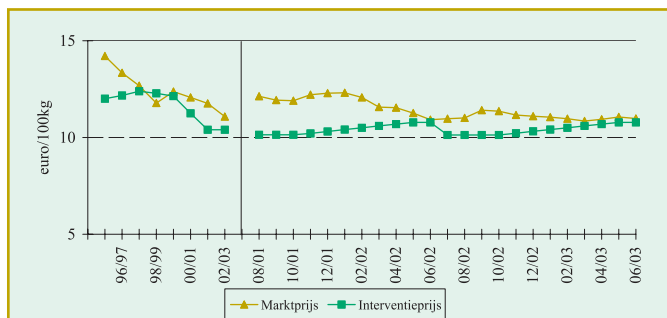

Figuur 1.19: Evolutie van de eindproductiewaarde in de akkerbouwsector, 1995-2002
Bron: CLE

- Granen

De graanoogst realiseerde in 2002 een groter volume dan in 2001. Kwalitatief scoorde het graan echter vaak onvoldoende voor de maalderijen, zodat de ontvangstvoorwaarden werden aangepast.

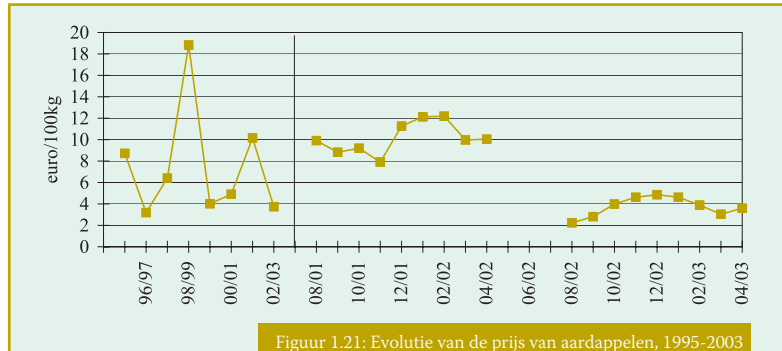
De gemiddelde seizoensprijs 2002-2003 daalde verder voor het derde opeenvolgende seizoen en dit ondanks de interventieprijsstabilisatie. In het seizoen 2001-2002 werd immers de laatste interventieprijsdaling doorgevoerd in het kader van Agenda 2000. De uit Oekraïne en Rusland ingevoerde tarwe belette echter een goede prijsvorming (figuur 1.20).

- Aardappelen

Het areaal aardappelen lag in 2002 op een lager niveau dan in 2001, maar door een betere opbrengst per ha, was de nettoproductie van aardappelen hoger.

Na een seizoen met redelijk gunstige aardappelprijzen op de vrije markt door een daling van de bruikbare productie, werd het seizoen 2002-2003 gekenmerkt door lage aardappelprijzen. Een duidelijke productie-uitbreiding op Europees vlak en een kwalitatief goede oogst, zorgden voor de prijsdruk (figuur 1.21).

Figuur 1.21: Evolutie van de prijs van aardappelen, 1995-2003
Bron: CLE

De gemiddelde seizoensprijs voor aardappelen vertoont, afhankelijk van de oogstomvang en van de kwaliteit, een sterk fluctuerend verloop. Daar de vraag vrij inelastisch is, veroorzaakt een kleine variatie in de productie een grote prijsvariatie.

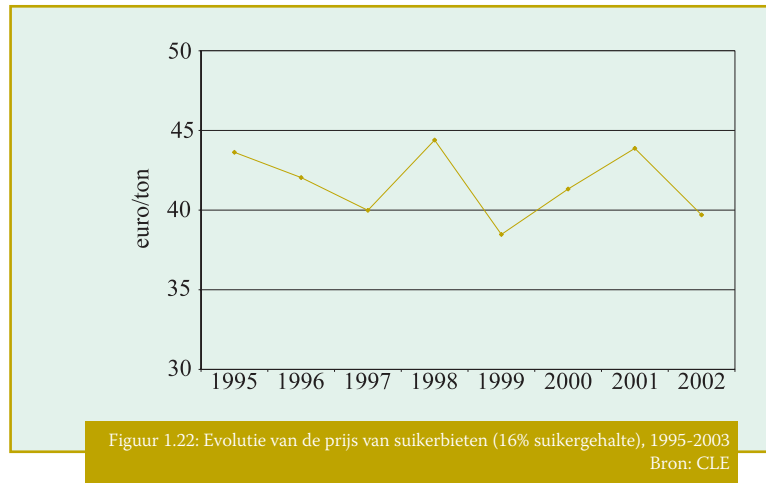
De hoogste prijzen werden genoteerd in het seizoen 1998-1999 (als gevolg van een beperkt aanbod door de slechte najaarsomstandigheden in 1998).

- Suiker

De suikerproductie was hoger in 2002-2003. De bieten bevatten een hoog suikergehalte. Er was bovendien een declassering (korting op het quotum) van 5,66%. Deze korting is het gevolg van de WTO-akkoorden die de mogelijkheden van gesubsidieerde uitvoer in A- en B-quotum beperken. Hierdoor was het aandeel C-suiker groter.

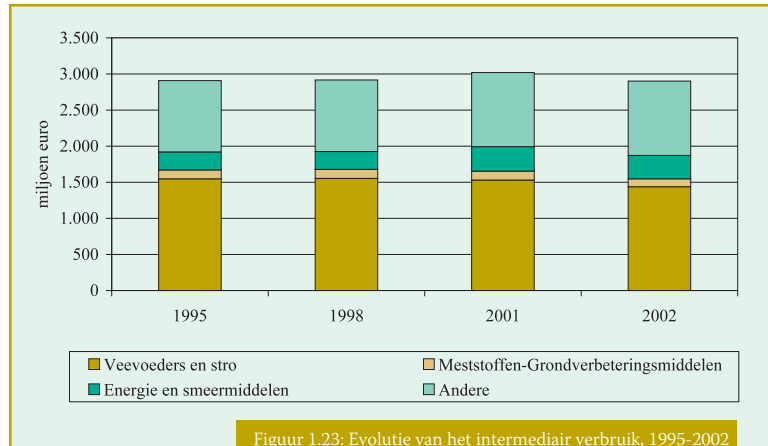
Door een toename van de mondiale suikerproductie was de wereldmarktprijs laag. De globale mengprijs aan producent daalde hierdoor (figuur 1.22). De nationale suikerquota worden verdeeld over 3 ondernemingen die samen 8 fabrieken tellen (waarvan 3 in Vlaanderen).

De grotere productie compenseerde echter de gemiddeld lagere prijzen, zodat de productiewaarde gestegen is.

4.2 Intermediair verbruik

Het intermediair verbruik van de landbouw vertegenwoordigt de waarde van alle, buiten de landbouw aangekochte en totaal verbruikte, goederen en diensten die bijdragen aan de landbouwproductie van het beschouwde jaar. De waarde van het intermediair verbruik wordt voor 2002 geraamd op 2.902 miljoen euro, wat neerkomt op een daling met 3,9%. Enkele belangrijke kostenposten zijn de veevoeders, energie en meststoffen (figuur 1.23).

Figuur 1.23: Evolutie van het intermediair verbruik, 1995-2002
Bron: CLE

Ten opzichte van 2001 is de waarde van het verbruik van veevoeders teruggelopen. Opvallend was ook de verdere daling van de waarde van meststoffen en in mindere mate van de energie en plantenbeschermingsmiddelen.

4.3 Inkomen

Uit de respectievelijke evoluties van de eindproductiewaarde en van het intermediair verbruik volgt dat de bruto toegevoegde waarde tegen marktprijzen in 2002 1.602 miljoen euro bedraagt, dit is 10,3% minder vergeleken met 2001. Na verrekening van de afschrijvingen, de uitgekeerde subsidies en de indirecte belastingen daalt de netto toegevoegde waarde tegen factorkosten tot 1.363 miljoen euro (- 11,9% ten opzichte van 2001).

Het globale arbeidsinkomen vermindert met 15,0%. In 2002 bedraagt de waarde van de post 'subsidies' 22,2% van het globale arbeidsinkomen (18,3% in 2001).

Zoals de voorgaande jaren daalde het aantal volwaardige arbeidskrachten. In 2002 werd het gemiddeld inkomen per voltijds tewerkgestelde arbeidskracht geschat op 19.840 euro, wat 14,8% lager is dan in 2001. Het inkomen per volledig tewerkgestelde arbeidskracht in de land- en tuinbouwsector in 2002 bedraagt 60,2% van het vergelijkbare inkomen in Vlaanderen (in 2001: 73,5%).

4.4 Agro-voedingscomplex

BUITENLANDSE HANDEL VAN BELGIË

Globaal gezien, maar vooral wat dierlijke producten betreft, wordt door België meer uitgevoerd dan ingevoerd. Het laatste jaar echter neemt de totale handelsbalans met ruim 20% af tot net geen 2 miljard euro (tabel 1.3).

De voornaamste handelspartners van België voor agrarische producten zijn Frankrijk, Nederland en Duitsland. De uitvoer van agrarische producten naar Duitsland vertegenwoordigt ruim 9% van de totale positieve balans die onze globale economie boekt.

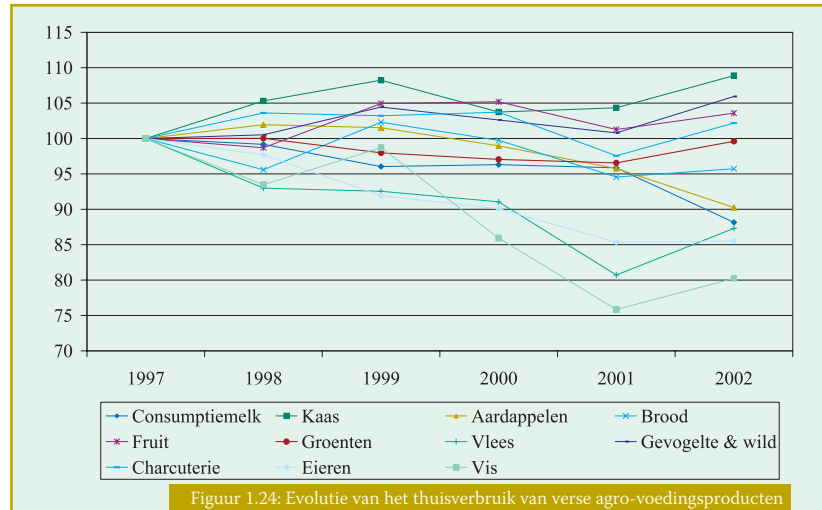
Tabel 1.3: Buitenlandse agrarische handel van België in 2002, in miljoen euro

Buitenlandse handel (België), in miljoen euro	Invoer	Uitvoer	Saldo
Akkerbouwproducten	7.101,99	7.294,18	192,20
Dierlijke producten	3.806,74	5.452,87	1.646,14
Tuinbouwproducten	3.906,38	4.452,14	545,76
Andere producten (veevoeders, vis, dranken,...)	3.643,35	2.774,62	-868,72
Totaal plantaardige en dierlijke producten	18.458,44	19.973,81	1.515,37
Agro-industriële producten	855,68	1320,82	465,14
Totale agrarische buitenlandse handel	19.314,12	21.294,63	1.980,51
% Agrarische handel ten opzichte van algemeen totaal Belgische handel	9,15%	9,32%	11,31%

Bron: Nationale Bank van België (NBB), Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM)

THUISVERBRUIK VAN AGRO-VOEDINGSPRODUCTEN IN VLAANDEREN

In Vlaanderen is de consumptie van melk in 2002 gedaald met ruim 8%. Het thuisverbruik van aardappelen kent sinds 1999 ook een sterke dalende trend (-11%). De consumptie van vlees heeft zich daarentegen in 2002 voor een groot deel herpakt (+ 8%), na het crisisjaar 2001 (figuur 1.24).

Figuur 1.24: Evolutie van het thuisverbruik van verse agro-voedingsproducten (in index ten opzichte van 1997)

Bron: VLAM; GfK Panelservices Benelux

5 Landbouw en leefmilieu

Landbouw en milieu zijn nauw verweven. De functies van het milieu voor de landbouw kunnen in 3 groepen verdeeld worden: 'source', 'sink' en 'service'.

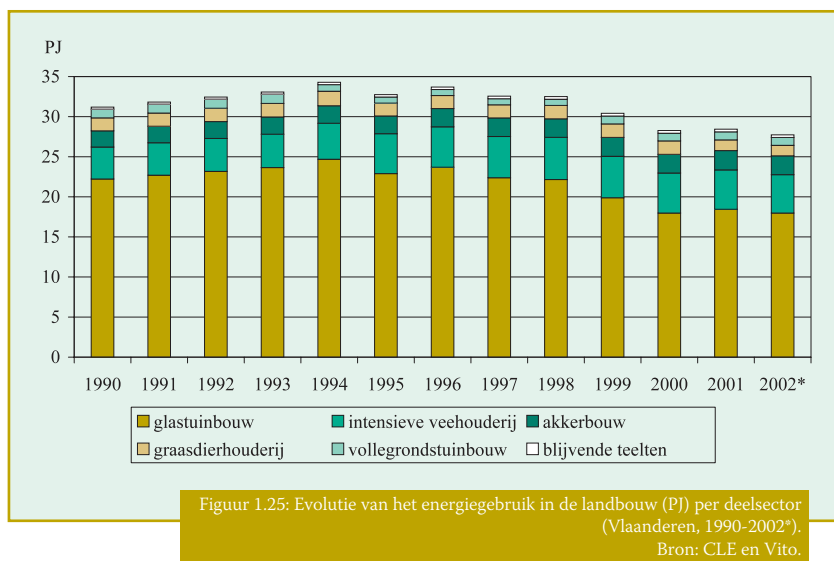
- 1 In het productieproces gebruikt de land- en tuinbouw het milieu enerzijds als bron van grondstoffen, zoals grond, energie en water: de 'source'-functie. Overmatig gebruik kan leiden tot milieudruk door het uitputten van de natuurlijke bronnen.
- 2 Anderzijds oefent de landbouw druk uit op het milieu, omdat ongewenste bijproducten in de bodem, de lucht en het water terecht komen: de 'sink'-functie. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om vermestende en verzurende emissies, de uitstoot van broeikasgassen of druk van gewasbeschermingsmiddelen op niet-doelorganismen.
- 3 De land- en tuinbouw produceren echter ook een aantal positieve bijproducten, zoals het aanbod van een open landschap of recreatiemogelijkheden. Dit is de 'service' of dienstverlenende functie van de landbouwsector.

In dit deel van dit hoofdstuk worden indicatoren voorgesteld die de druk van de landbouwsector op het milieu weergeven ('source': punt 5.1 energie, punt 5.2 water en punt 5.7 ruimte; 'sink': punten 5.3 tot 5.6 gewasbeschermingsmiddelen, vermesting, verzuring en broeikasgassen). Voor de 'service'-functie zijn momenteel onvoldoende gegevens beschikbaar, waardoor ze niet expliciet behandeld kan worden. Per drukindicator worden het verloop in de tijd, de te bereiken doelstellingen en de bijdrage van de landbouw aan de verschillende milieuthema's besproken. Tenslotte worden economische en ecologische aspecten tegenover elkaar geplaatst, om de efficiëntie van de sector op milieuvlak weer te geven (zie ook Lauwers *et al.*, 2003 a+b).

5.1 Energiegebruik

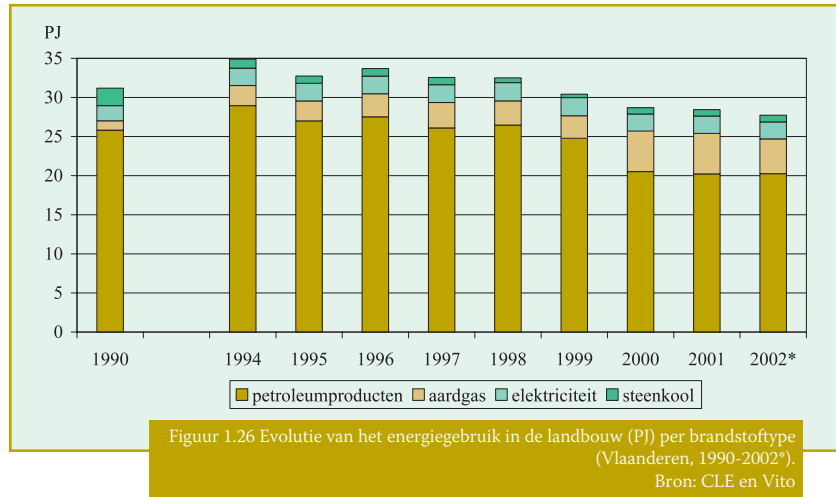
Naast zonne-energie, die vastgelegd wordt in plantaardige producten, gebruikt de landbouw bijna 28 PJ (Peta Joule) aan extra externe energie. Het energiegebruik vertoont een dalende trend sinds 1994 (- 20% sinds 1994).

Binnen de sector landbouw is de glastuinbouw de grootste energiegebruiker (figuur 1.25). Deze deelsector neemt bijna twee derden van het totale gebruik in de landbouwsector voor zijn rekening. De deelsector 'intensieve veehouderij' is goed voor bijna 14%.

- (1) Voor de jaren 1991 tot 1993: geïnterpoleerde cijfers op basis van 1990 en 1994
- (2) 2002*: voorlopig cijfer
- (3) In de glastuinbouw werd enkel de energie voor de verwarming van serres in rekening gebracht. Energie voor verlichting en werktuigen in de glastuinbouw werd niet meegerekend, deze zou minder dan 5% bedragen.

De verdeling van het energiegebruik volgens brandstoftype toont een verschuiving van steenkool naar aardgas (figuur 1.26). Het gebruik van aardgas is fors gestegen, van 3,9% van het totale energiegebruik in de landbouw in 1990 naar 16% in 2002. Het aandeel van steenkool is daarentegen teruggelopen van 7,2% in 1990 naar 3,1% in 2002. Deze verschuiving heeft quasi volledig plaatsgehad binnen de glastuinbouw.

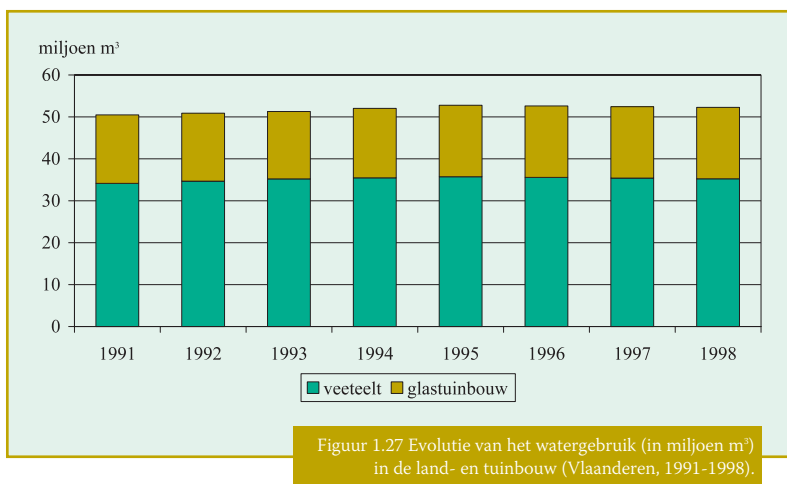
- (1) Voor de jaren 1991 tot 1993 bestaan er geen energiecijfers voor de landbouw
- (2) 2002*: voorlopig cijfer

De daling van het totale energiegebruik in de landbouw is praktisch volledig toe te schrijven aan het verminderde energiegebruik in de glastuinbouw, door de hogere brandstofprijzen in 1999 en 2000 en de gunstige weersomstandigheden. Nochtans zijn de mechanisatie en de koeling van producten op het glastuinbouwbedrijf toegenomen. Anderzijds zorgt een toenemend aandeel van aardgas in deze deelsector ervoor dat er minder primaire energie nodig is om eenzelfde hoeveelheid nuttige warmte te produceren. Aardgas heeft immers een hoger rendement (Maertens en Van Lierde, 2002).

Het aandeel van de landbouwsector in het totale directe energiegebruik in Vlaanderen (1.622 PJ in 2002) is dalend: van 2,6% in 1990 tot 1,7% in 2002. Deze sterke vermindering van de sectorbijdrage is uiteraard veroorzaakt door het dalend energiegebruik in de landbouw en staat in contrast tot de stijging van het totale energiegebruik in Vlaanderen (+ 26%).

5.2 Watergebruik

Water wordt in de landbouw gebruikt voor het drinken van het vee, irrigatie van de gewassen en onderhoud van gebouwen en materiaal. In figuur 1.27 wordt het watergebruik door de vee-stapel (inclusief de reiniging van stallen en melkhuisjes) geraamd op 35,2 miljoen m³. Meer dan de helft hiervan wordt aangewend door de rundveehouderij.

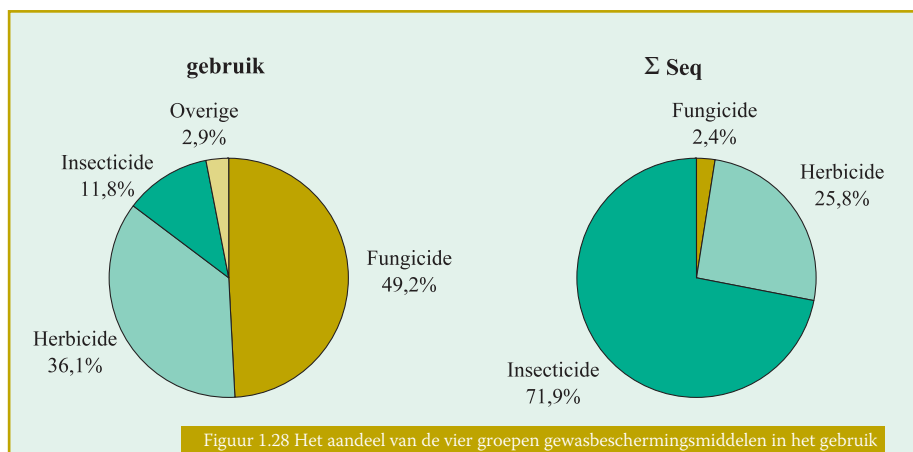
(1) Exclusief watergebruik voor irrigatie en besproeiing in de akkerbouw.

Wat het potentieel watergebruik in de openluchtteelten betreft, kan de oppervlakte irrigeerbaar areaal een aanwijzing geven. Volgens de NIS-tellingen bedroeg dit areaal 17.280 ha in 1990 en is het in 7 jaar tijd verdubbeld tot 35.107 ha. In 2002 is het irrigeerbare areaal echter teruggelopen tot 18.160 ha.

5.3 Druk van gewasbeschermingsmiddelen op het waterleven

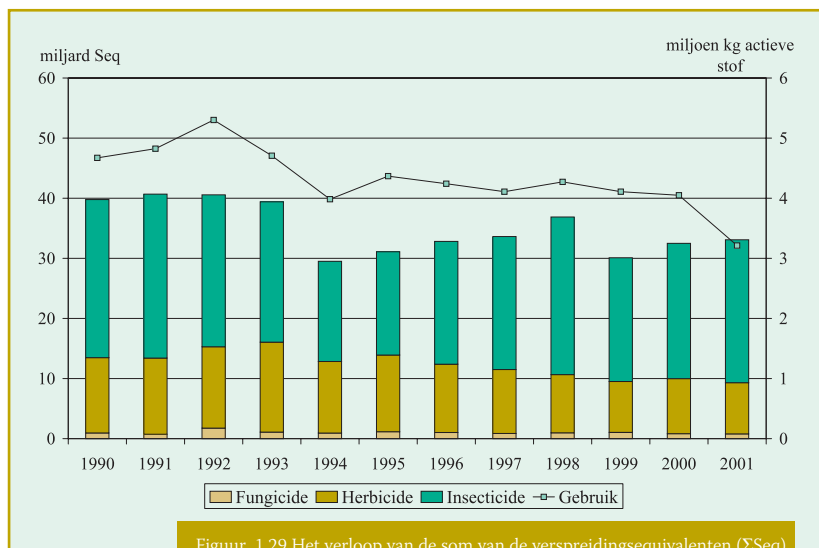
De milieudruk van gewasbeschermingsmiddelen kan weergegeven worden door de som van de jaarlijkse verspreidingsequivalenten (Seq) per gewasbeschermingsmiddel. Voor de berekening wordt de jaarlijkse emissie van een middel gewogen op zijn ecotoxiciteit (in dit geval de toxiciteit voor waterorganismen) en verblijftijd in het milieu. De som van de Seq-waarden (Σ Seq) van de afzonderlijke actieve stoffen geeft een indicatie van de totale belasting op het watermilieu door de verspreiding van gewasbeschermingsmiddelen. De Seq-indicator schat enkel het risico voor de waterorganismen in en houdt geen rekening met niet-doelorganismen in het veld, bodemorganismen, het bio-accumulerend vermogen, de hormoonverstorende eigenschappen en de synergetische milieueffecten.

Bepaalde actieve stoffen hebben een zeer hoge toxiciteit voor waterorganismen en wegen dus zwaar door in Σ Seq. Hoewel in 2001 de insecticiden slechts 12% van de verkoop uitmaakten, stonden ze in voor 72% van de Σ Seq (figuur 1.28). De fungiciden echter maakten ongeveer de helft van de totale verkoop uit, maar slechts 2% van de Σ Seq.

Figuur 1.28 Het aandeel van de vier groepen gewasbeschermingsmiddelen in het gebruik (kg actieve stof) en in de druk op het waterleven (Σ Seq) in 2001. Bron: gebruik: Vakgroep Gewasbescherming, UG (Universiteit Gent) op basis van verkoops cijfers van FOD Volksgezondheid;

De totale druk op het waterleven daalde tussen 1990 en 2001 met 17%. Vooral na 1993 volgde de totale Σ Seq de bewegingen van de Σ Seq van de insecticiden, waarvan het aandeel steeds groter was dan twee derden (figuur 1.29).

Figuur 1.29 Het verloop van de som van de verspreidings-equivalenten (Σ Seq) voor de 4 groepen gewasbeschermingsmiddelen over de periode 1990-2001.
Bron: Vakgroep Gewasbescherming, UG.

De herbiciden maken ongeveer een kwart van de totale Σ Seq uit. Hun Σ Seq is tussen 1990 en 2001 met 32% gedaald. Deze daling is groter dan die van het gebruik van herbiciden (-14%) en werd bovendien vroeger ingezet, wat erop wijst dat op het einde van de jaren 90 minder bodemherbiciden gebruikt werden en dat deze voor een deel vervangen werden door andere, minder schadelijke herbiciden.

De milieudruk door de insecticiden kende een dal in 1994 en opnieuw een stijging tot 1998, maar uiteindelijk ligt het niveau van 2001 lager dan 1990 (-10%). Deze daling is minder groot dan deze van het gebruik van insecticiden in de landbouw (-65%). Opnieuw ligt de oorzaak van de discrepantie bij de grote toxiciteit van insecticiden zoals lindaan, flufenoxuron, fenoxycarb en parathion. Er wordt dan ook verwacht dat Σ Seq de volgende jaren sneller zal dalen, aangezien lindaan en parathion niet meer gebruikt mogen worden.

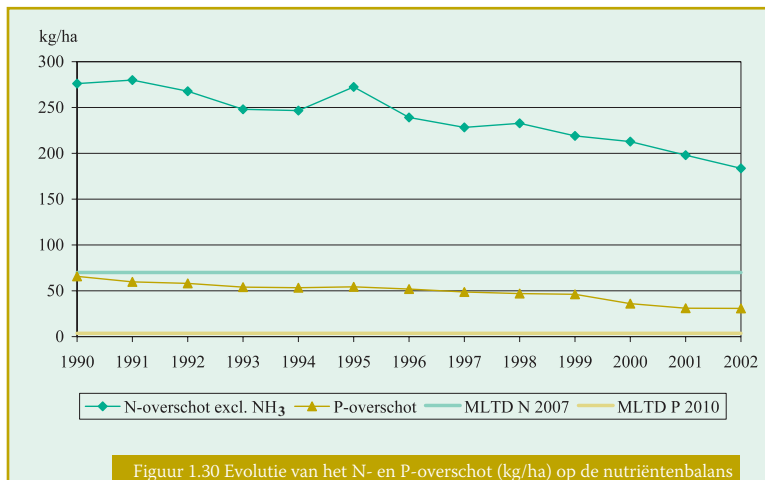
5.4 Vermesting

Landbouw speelt een belangrijke rol in de vermisting van het milieu. Vermesting ontstaat door de overmatige toevoer van nutriënten: stikstof (N), fosfor (P) en in mindere mate kalium (K). De hoeveelheid uitstoot wordt geschat aan de hand van de balans van de hoeveelheden nutriënten die het landbouwsysteem binnenkomen min de hoeveelheden die als marktbaar product het systeem verlaten. Het netto overschot van nutriënten ten opzichte van de gewasafvoer, berekend op jaarbasis, wordt beschouwd als een bron voor potentiële milieuschade (OESO, 2000).

Tijdens de periode 1990-2002 is het overschot op de balans afgenomen, ondanks het wegvallen van de export van de onverwerkte en de be-/verwerkte mest naar Wallonië. De daling van het overschot is voornamelijk te danken aan een verminderd kunstmestgebruik (-79% voor P en -35% voor N in 2002 ten opzichte van 1990). Bovendien worden tegenwoordig steeds meer inspanningen geleverd om de nutriënteninhoud van het voeder te verlagen. In werkelijkheid zullen de emissies nog sneller dalen wegens het nauwkeuriger opvolgen van de nutriëntenstromen in de veehouderij met een verbeterde productie-efficiëntie als gevolg. De afvoer via plantaardige productie steeg lichtjes met de stijgende productiviteit. In 2002 is het overschot voor N met 31% en voor P met 51% gedaald tegenover 1990. Per hectare bedraagt de nutriëntenemissie 252 kg N/ha en 31 kg P/ha.

De middellange termijn doelstelling (MLTD) voor 2007 uit het MINA-plan 3 bedraagt 70 kg N/ha op de stikstofbalans exclusief ammoniak (NH_3). Om de N-emissie van de landbouw te toetsen aan deze doelstelling moet de NH_3 -emissie via de lucht uit de balans in mindering gebracht worden. Het stikstofoverschot exclusief NH_3 -emissie bedroeg 184 kg N/ha in 2002. De afstand tot de doelstelling bedraagt aldus 114 kg N/ha.

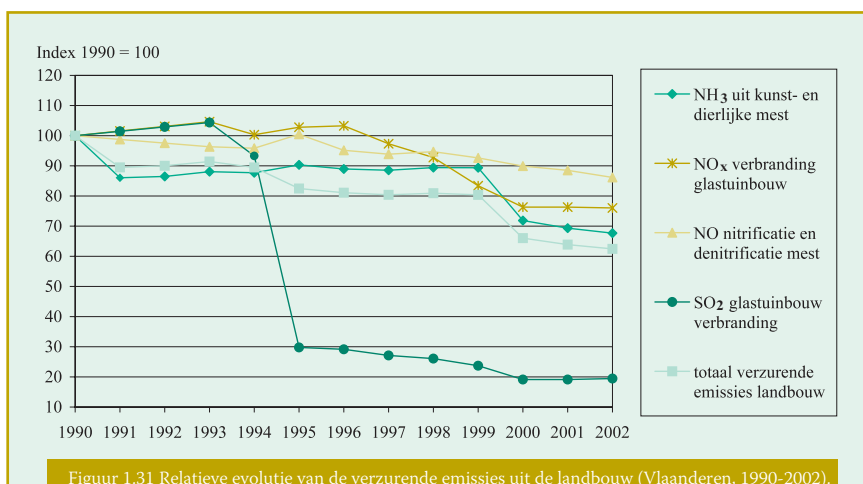
Als MLTD (2010) voor fosfor is 3,6 kg P/ha vooropgesteld. Het overschot bedroeg 30,8 kg P/ha in 2001 en is bijgevolg nog 27,2 kg P/ha verwijderd van het doelniveau (figuur 1.30).

Figuur 1.30 Evolutie van het N- en P-overschot (kg/ha) op de nutriëntenbalans (Vlaanderen, 1990-2002).
Bron: CLE-berekeningen op basis van NIS, CLE, VMM & VLM.

5.5 Verzuring

Landbouw draagt bij tot de verzuring van het milieu door emissies in de lucht van ammoniak, zwaveldioxide (SO₂) en stikstofoxiden (NO en NO₂, samen aangeduid met NO_x). Figuur 1.31 toont de relatieve evolutie van de vier verzurende emissiebronnen uit de landbouw gedurende de periode van 1990-2002.

Figuur 1.31 Relatieve evolutie van de verzurende emissies uit de landbouw (Vlaanderen, 1990-2002).
Bron: CLE-berekeningen op basis van VMM-gegevens.

De NH_3 -emissie daalt met meer dan 30%, enerzijds als gevolg van emissiearme toediening van dierlijke mest (strenger wordende verplichtingen in 1991 en 2000), anderzijds als gevolg van een dalend gebruik van kunstmest.

De stikstofmono-oxide(NO)-emissie, als bijproduct van onvolledige nitrificatie- en denitrificatie uit dierlijke mest, liep met 14% terug in de periode 1990-2002. De NO_x -emissie als gevolg van energiegebruik nam in dezelfde periode met 24% af in de glastuinbouw. In de overige deelsectoren van de landbouw steeg de NO_x -emissie tussen 1990 en 1999 met 16%, sindsdien daalt ze opnieuw.

De SO_2 -emissie als gevolg van het energiegebruik uit de glastuinbouw kende na 1994 een scherpe daling tot minder dan een derde van die uit het begin van de jaren 90. Dit was een gevolg van de overschakeling van extra zware stookolie met 3% zwavel naar extra zware stookolie met slechts 1% zwavel.

De totale verzurende uitstoot van de verschillende stoffen wordt in potentiële zuurequivalenten uitgedrukt (Zeq). NH_3 is de meest verzurende stof, daarna volgt SO_2 . De verzurende emissie uit de landbouw bedraagt 3,73 miljard Zeq, dit is een reductie met 37% ten opzichte van 1990.

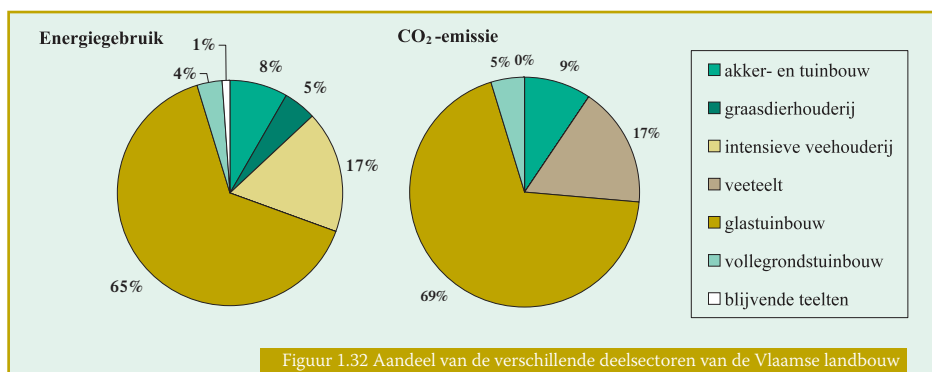
Aangezien de verzurende emissies over grote afstanden getransporteerd worden, kan de problematiek enkel doeltreffend bestreden worden via een internationale aanpak. De doelstellingen om de verzuring internationaal aan te pakken zijn vastgelegd in het zogenaamde Protocol van Göteborg. De EU, die het Göteborg-protocol overigens nog niet ondertekend heeft, heeft in haar Milieu Actieprogramma een eigen en strengere richtlijn ontwikkeld in het bijzonder de Nationale Emissie Maxima richtlijn of NEM-richtlijn. Op een interministeriële conferentie werden de plafonds uit de NEM-richtlijn vertaald naar Vlaanderen.

Ten opzichte van 1990 zijn in Vlaanderen emissiereducties nodig van respectievelijk 74% voor SO_2 , 54% voor NO_x en 44% voor NH_3 . Voor de landbouw bedroegen de reducties ten opzichte van 1990 respectievelijk 78% voor SO_2 , 11% voor NO_x en 32% voor NH_3 . De totaal verzurende emissies dienen in Vlaanderen met 60% te dalen ten opzichte van 1990. De landbouw haalde in 2002 een daling van 37%. Voor een verdere daling zijn er bijkomende inspanningen nodig ter reductie van NO_x , in hoofdzaak afkomstig van nitrificatie- en denitrificatieprocessen van dierlijke mest, en moet een verdere afbouw van de NH_3 -emissies gerealiseerd worden. De reductiecijfers voor 2001 van Vlaanderen liggen nog steeds onder de gemiddelde reductie voor de EU.

5.6 Klimaatverandering (broeikasgassen)

De emissie van broeikasgassen uit de landbouw is een gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen (CO₂- en N₂O-emissie), van methaanvergisting (CH₄) in de dierlijke spijsvertering of in de bodem en van N₂O-productie in biologische processen.

De CO₂-uitstoot uit de landbouw bedraagt 1.845 kton in 2002 wat een daling betekent van 17% ten opzichte van 1990 (figuur 1.33). Figuur 1.31 maakt duidelijk dat de glastuinbouw het grootste aandeel heeft in de CO₂-emissies binnen de landbouwsector. De aandelen van de deelsectoren in het energiegebruik verschillen van de aandelen van de deelsectoren in de CO₂-emissies. De verklaring hiervoor is dat in de verschillende deelsectoren verschillende brandstofmixen gebruikt worden en dat bij de verbranding verschillende hoeveelheden CO₂ vrijkomen (figuur 1.32).

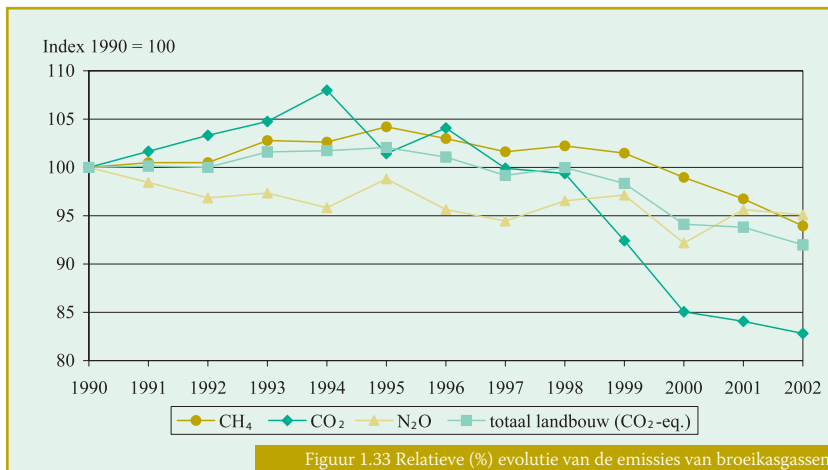

Figuur 1.32 Aandeel van de verschillende deelsectoren van de Vlaamse landbouw in het energiegebruik en de CO₂-emissie in 2002.

Bron: Vito.

De CH₄-emissie, die tevens bijdraagt tot de aantasting van de ozonlaag, bedraagt 222 kton in 2002.

De belangrijkste emissieplaats van lachgas (N₂O) is de landbouwbodem met 6.710 ton N₂O of 66% van de totale N₂O-emissie uit de landbouw in 2001. Deze directe emissie uit de bodem is voor meer dan driekwart het gevolg van het N-mestgebruik. Overige N₂O-emissiebronnen (34%) zijn mestopslagplaatsen, brandstofgebruik, indirecte emissie door NH₃- en NO-emissie en depositie en door stikstofverlies naar het oppervlaktewater. De totale N₂O-emissie (10.154 ton) is met 5% gedaald tegenover 1990 (figuur 1.33). De emissie als gevolg van brandstofgebruik is licht-gestegen, behalve voor de glastuinbouw, waar ze met 32% gedaald is.

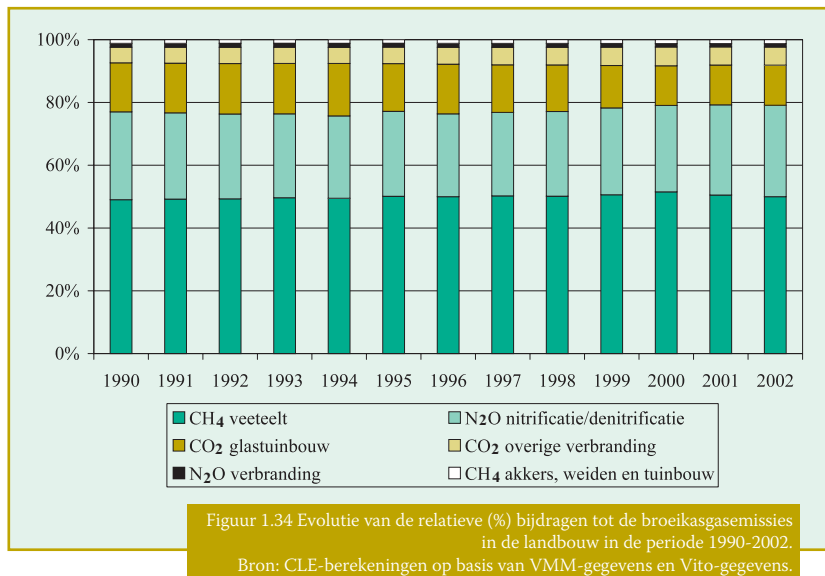

Figuur 1.33 Relatieve (%) evolutie van de emissies van broeikasgassen uit de landbouw in de periode 1990-2002.
Bron: CLE-berekeningen op basis van Vito-gegevens en VMM-gegevens.

In uitvoering van het Klimaatverdrag werd in 1996 het Kyoto Protocol afgesloten. Hierin werd als doel gesteld de uitstoot van broeikasgassen te verlagen met minimaal 5,2% voor alle industrielanden samen in de verbintenisperiode 2008-2012 en dit ten opzichte van 1990. De reductiedoelstelling is gekwantificeerd voor zes broeikasgassen (CO₂, CH₄, N₂O, HFK, PFK en SF₆). Europa heeft zich geëngageerd voor een vermindering met 8%. In 1998 werd voor de Europese lidstaten een 'burden sharing' uitgewerkt, waarbij het streefdoel voor België een reductie van 7,5% tegenover 1990 is.

In 1997 ging België op de klimaatconferentie van Kyoto het engagement aan om de uitstoot van broeikasgassen met 7,5% te verminderen tegen de periode 2008-2012 ten opzichte van 1990. In 2002 ratificeerde het Vlaamse Parlement het Kyotoprotocol, wat resulteerde in de opmaak van het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2002-2005. Als onderdeel hiervan wordt in het Landbouwklimaatactieplan de maatregelen binnen de landbouwsector opgenomen. Het betreft maatregelen in verband met energiebesparing in de glastuinbouw, maatregelen in verband met de uitstoot van N₂O en CH₄, de productie van grondstoffen voor groene energie en de creatie van koolstofputten die indirect bijdragen tot de vermindering van broeikasgasemissies.

Ieder broeikasgas draagt met een ander gewicht bij tot de klimaatverandering: N₂O weegt 296 keer zwaarder door dan CO₂, CH₄ 23 keer. Uitgedrukt in CO₂-equivalenten bedroeg de totale emissie van broeikasgassen uit de landbouw 9.952 kton in 2002. Dit is een daling van 8% ten opzichte van 1990. Ook het aandeel van de landbouw in de totale emissie in Vlaanderen is dalend: van 13% naar 11%. De helft van de broeikasgasemissies uit de landbouw is afkomstig van CH₄ (figuur 1.34).

5.7 Ruimtegebruik

Ruimtegebruik is een belangrijk milieuthema in de landbouw: het omvat zowel het *source*, *sink* als *service* aspect van de relatie tussen landbouw en milieu.

Het ‘*source*’ aspect betreft het ruimtegebruik op zich. Ondanks de verre gaande urbanisatie en hoge bevolkingsdichtheid van Vlaanderen (op 1 januari 2003: 441,7 inwoners per km²), blijft de landbouw de grootste ruimtegebruiker. Van de 1,3 miljoen ha die Vlaanderen groot is, gebruikt de commerciële landbouw in 2002 635.886 ha of 47% voor de teelt van gewassen en voor weiden. Daarnaast besloeg de landbouw nog 20.820 ha “overige oppervlakte”, gemiddeld 0,5 ha per bedrijf. Naast gebouwen en erven omvat dit ook een geringe hoeveelheid bos. Het totale areaal bos op landbouwbedrijven bedroeg 2.509 ha in 1990, maar is ondertussen bijna gehalveerd tot 1.428 ha in 2002. Hierbij is een klein gedeelte bos op cultuurgrond aangeplant. Bebossing op cultuurgrond kende een lichte heropflakking in de jaren 1993-1994 wellicht als gevolg van de steunmaatregelen voor de bebossing van cultuurgronden, doch de daaropvolgende daling toont aan dat deze beboste gronden versneld uit de landbouw verdwenen.

Het ‘*sink*’ aspect betreft de landbouwbodem als milieucompartiment. Aangezien de commerciële landbouw ongeveer de helft van de gekadastrerde oppervlakte inneemt, vangt ze bijgevolg de helft van de atmosferische deposities op. Een aangepaste landbouwactiviteit kan via de gewasgroei een deel van deze depositie recyclen. In de praktijk echter verhoogt de nutriëntenuitstoot

uit het landbouwsysteem. Deposities van zware metalen, dioxine, e.d. compromitteren de kwaliteit van het op de landbouwgrond voorgebrachte voedsel.

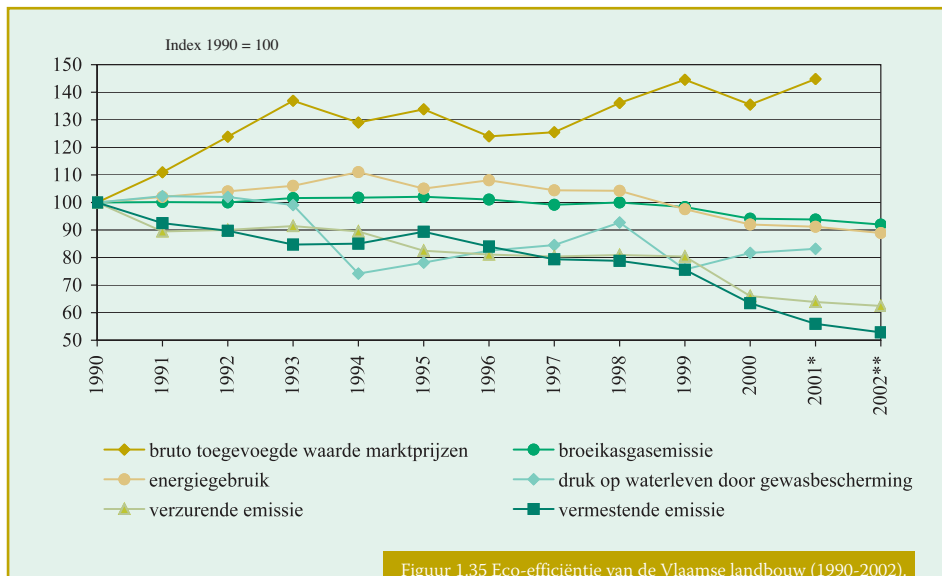
De bijdrage tot open ruimte en landschap wordt gezien als het ‘*service*’ aspect van de landbouw. In Vlaanderen is volgens het kadaster 1.034.425 ha onbebouwd (Van Hecke *et al.*, 2003). Dit betekent dat de commerciële landbouw voor bijna twee derden van de open ruimte instaat. Hierin heeft de landbouw duidelijk een dienstverlenende functie tegenover de rest van de bevolking.

Veestallen en serres doen de bebouwde oppervlakte toenemen en vormen aldus een uitzondering op de associatie tussen landbouw en open ruimte. Vandaar dat deze activiteiten aan steeds meer planologische beperkingen onderhevig zijn. Zo zou de toekomstige ontwikkeling van de glastuinbouw bijvoorbeeld meer en meer beperkt worden tot specifieke voorbestemde zones. Hoewel de praktische uitwerking ervan nog niet duidelijk is, zouden deze ontwikkelingen op bovengemeentelijk vlak, in zogenaamde macrozones, mogelijk gemaakt worden.

5.8 Eco-efficiëntie

Om de efficiëntie van de landbouw op milieuvlak weer te geven, worden economische en ecologische aspecten van de sector tegenover elkaar geplaatst. De drukindicatoren worden vergeleken met een economische indicator, zodat de grafiek een beeld geeft van de eco-efficiëntie van de sector (figuur 1.35). Als drukindicatoren werden het energieverbruik, de druk op het waterleven door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, de totale verzurende en vermestende emissies en de emissie van broeikasgassen geselecteerd. Als economische indicator werd gekozen voor de bruto toegevoegde waarde. Zoals in punt 4.3 werd de bruto toegevoegde waarde berekend tegen marktprijzen, exclusief de productgebonden subsidies. Om de effecten van prijschommelingen uit te sluiten, werd hier echter gerekend met constante prijzen van 1990.

De bruto toegevoegde waarde (tegen constante prijzen) van de landbouwsector steeg gedurende de periode 1990-2001 met ongeveer 40%. Tegelijkertijd daalde de druk door de verzurende en vermestende emissies sterk. Het energieverbruik en de emissie van broeikasgassen bleven vrij constant tot in 1998 en dalen sindsdien. Tenslotte schommelde de druk op het waterleven door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen van jaar tot jaar, maar kende toch een globale daling. Met andere woorden daalden alle drukindicatoren, terwijl de bruto toegevoegde waarde steeg. Er heeft dus een absolute ontkoppeling plaats tussen de economische activiteit van de sector en de druk die daardoor op het milieu uitgeoefend wordt (OESO, 2002).

Figuur 1.35 Eco-efficiëntie van de Vlaamse landbouw (1990-2002).
Bron: CLE, VMM, Vito, UG, VLM.

2001*: schatting voor BrTW; 2002**:
voorlopig cijfer voor energiegebruik.

DE VLAAMSE LANDBOUW IN EUROPEES EN WERELDPERSPECTIEF

2

Het Vlaamse landbouwbeleid kan moeilijk losgezien worden van zijn communautaire en internationale context. Sinds de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap in 1957, de voorloper van de huidige Europese Unie (EU), vormt het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) een van de hoekstenen van het verenigd Europa. Door de jaren heen heeft het GLB een aantal hervormingen gekend. Met deze hervormingen wenst de EU het beleid zo goed mogelijk af te stemmen op de maatschappelijke noden en evoluties zowel op intern als extern of internationaal vlak. Dit hoofdstuk gaat dieper in op het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en zijn hervormingen alsook op het mondiaal kader. Verder komen de voornaamste beleidsaspecten voor de Vlaamse plantaardige en dierlijke sectoren aan bod.

1 Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid gisteren, vandaag en morgen

In juni 2003 keurde de Raad van Landbouwministers een hervorming van het GLB goed. Wat eerst werd aangekondigd als de opmaak van een tussentijdse balans – vandaar de veel gebruikte naam Mid Term Review (MTR) - is uiteindelijk één van de meest fundamentele hervormingen geworden. Het is meteen ook de derde in 10 jaar tijd na de Mac Sharry-hervorming in 1992 en Agenda 2000.

1.1 Historiek van het GLB

HET OORSPRONKELIJKE GLB EN DE NOOD AAN HERVORMING

Het GLB is gebaseerd op drie grondbeginselen. Deze zijn de totstandbrenging en de instandhouding van een gemeenschappelijke markt, de eerbiediging van het beginsel van de communautaire preferentie en financiële solidariteit. Deze grondbeginselen vinden hun oorsprong in de doelstellingen voor het landbouwbeleid zoals vastgelegd in het Verdrag van Rome bij de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (1957).

Deze doelstellingen zijn:

- de productiviteit van de landbouw doen toenemen;
- de landbouwbevolking een redelijke levensstandaard verzekeren;
- de markten stabiliseren;
- de voedselvoorziening garanderen tegen redelijke prijzen voor de verbruikers.

De instrumenten voor het GLB zijn het markt- en prijsbeleid, het structuurbeleid en het handelsbeleid. De prijsondersteuningsmechanismen van het GLB hebben in grote mate bijgedragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen.

Door de problematiek van de overschotten was halverwege de jaren tachtig een eerste herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid noodzakelijk. Deze herziening gaf aanleiding tot een bezinning over de rol van de landbouw in de economie en de samenleving. Naast doelstellingen op gebied van de voedselvoorziening (zelfvoorziening) en op sociaal-economisch vlak (landbouwinkomens, tewerkstelling, toegevoegde waarde) werden ook andere doelstellingen zoals de bescherming van het milieu naar voor geschoven. Dit leidde tot aanpassingen van het landbouwstructuurbeleid.

MAC SHARRY HERVORMING (1992)

De herziening van het GLB halverwege de jaren tachtig leverde niet de gewenste resultaten op. De overproductie bleef het zorgenkind. De kosten voor interventie en prijsondersteuning vormden een zware belasting voor de begroting van de Europese Gemeenschap, zonder dat de inkomenssituatie van de Europese landbouwers verbeterde.

Op de eerste plaats uit landbouw-economisch oogpunt, maar ook vanuit een toegenomen bezorgdheid voor het milieu, drong een diepgaandere hervorming van het gevoerde beleid zich op. Het streven naar een duurzamer evenwicht tussen landbouwactiviteiten en de natuurlijke hulpbronnen nam hier een belangrijke plaats in.

De maatregelen die hiervoor tot 1991 werden aangenomen, bleken ontoereikend om een duurzaam herstel van het marktevenwicht binnen de EU te bewerkstelligen. Anderzijds waren er ook op handelsvlak spanningen met derde landen en bleek het landbouwluik één

van de moeilijkste dossiers bij de onderhandelingen in de Uruguay Ronde.

Als antwoord hierop onderging het GLB een eerste ingrijpende hervorming, waarvan de naam blijvend is verbonden aan deze van de Ierse Landbouwcommissaris Mac Sharry. De garantieprijzen werden verlaagd en voor het eerst was er sprake van een compensatie via directe inkomenssteun. Hectare- en dierpremies deden hun intrede in het landbouwjargon. Om het aanbod van landbouwproducten te beperken werden maatregelen ingevoerd om de productie te beperken, waaronder braaklegging en een extensiveringpremie voor rundvee. Milieuvriendelijke productiemethoden werden voortaan ondersteund.

VERANDERENDE MAATSCHAPPIJ: HERVORMING ONDER INTERNE DRUK – AGENDA 2000

Een nieuwe belangrijke stap in het hele hervormingsproces was het besluit van de Europese Raad van Berlijn in 1999 betreffende “Agenda 2000”. Niet enkel factoren zoals de groeiende wereldvraag naar landbouwproducten, liberalisering van de wereldhandel en uitbreiding waren belangrijk. De consument werd ook steeds kritischer ten aanzien van de wijze waarop het voedsel wordt geproduceerd en vroeg ondermeer aandacht voor het milieu, de voedselkwaliteit en het dierenwelzijn.

Agenda 2000 leidde tot extra verlagingen van de interventieprijzen - zonder volledige compensatie van het inkomensverlies - voor granen en rundvlees, en een daling van de melkprijs gekoppeld aan een directe inkomenssteun vanaf 2005.

Een steunprogramma voor plattelandontwikkeling introduceerde het nieuwe begrip “tweede pijler”. Tevens verving dit steunprogramma een aantal verordeningen (structuurfondsen, doelstelling 5a, begeleidende maatregelen), wat neerkwam op een bijkomende vereenvoudiging.

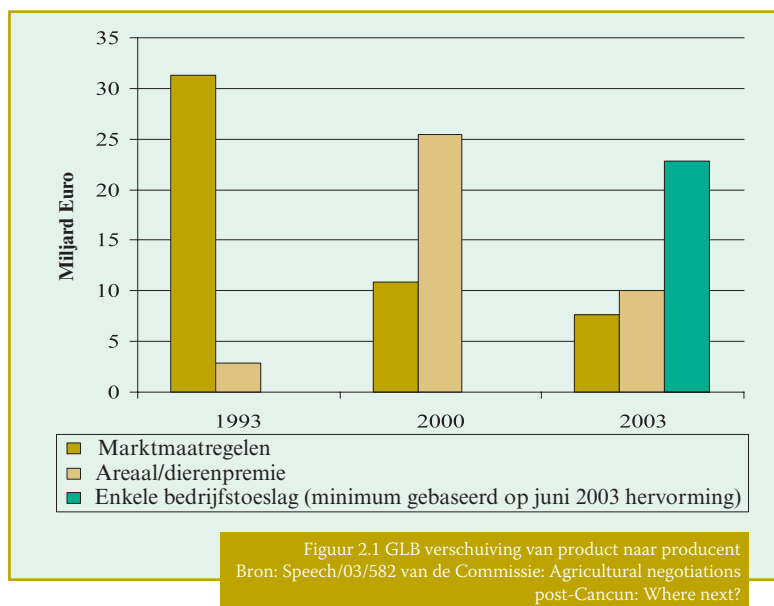
Agenda 2000 voorzag ook in een tussenbalans van het GLB halverwege de rit. Deze tussenbalans moest nagaan in hoeverre de hervormingen hebben geleid tot het realiseren van de doelstellingen. De Europese Commissie presenteerde deze tussenbalans voor het eerst in haar mededeling aan de Raad en het Europese Parlement in juli 2002.

1.2 “Mid Term Review” (MTR)

De Mid Term Review is veel meer geworden dan een verslag over de ontwikkelingen van de marktuitgaven. Een brede maatschappelijke discussie over de toekomst en de doelstellingen van het GLB liggen aan de basis hiervan. Een aantal fundamentele aanpassingen hebben als doel de landbouw in de EU meer concurrerend te maken, een duurzame marktgerichte landbouw te bevorderen en de plattelandontwikkeling te versterken.

De indirecte aanleiding voor een hervorming is de nieuwe onderhandelingsronde van de World Trade Organisation (WTO) en het feit dat de EU op de vooravond staat van een uitbreiding met 10 nieuwe lidstaten, waardoor een ander beleid vereist is.

De Commissie heeft de beoogde aanpassingen in wetgevingsvoorstellen gegoten. Na zware en uitgebreide discussies op verschillende niveaus, heeft de Landbouwrraad op 26 juni 2003 in Luxemburg een compromis bereikt. Huidig EU-Landbouwcommissaris F. Fischler maakte zich sterk dat dit akkoord het basisinkomen van de landbouwer zal stabiliseren en de landbouwer zal kunnen produceren wat de consument wil. Voor de consumenten en belastingbetalers zal het beleid doorzichtiger zijn en hen meer waar voor hun geld bieden. Figuur 2.1 geeft de verschuiving weer van de steun van product naar producent doorheen de drie laatste hervormingen van het GLB.

Voortaan vormt verordening (EG) nr. 1782/2003 de basis voor grote delen van het landbouwbeleid. Deze verordening bevat een aantal gemeenschappelijke voorschriften die van toepassing zijn op de rechtstreekse steun in het kader van het GLB.

De voornaamste nieuwe elementen van het GLB zijn de volgende:

UNIEKE BEDRIJFSTOESLAG, ONAFHANKELIJK VAN DE PRODUCTIE (ONTKOPPELING)

Het sleutelbegrip in de MTR is het woord 'ontkoppeling': de inkomenstoelagen die de landbouwers ontvangen, worden losgekoppeld van de productie. Dit wil zeggen dat vanaf 2005 en uiterlijk in 2007 het grootste gedeelte van de steun onafhankelijk van de produc-

tie wordt uitbetaald. Dit begrip moet leiden tot meer marktgeoriënteerde en minder handelsverstorende steun en legt de nadruk op de kwaliteit in plaats van de kwantiteit.

Op hun verzoek krijgen de lidstaten de mogelijkheid om een beperkt aantal betalingen aan de productie gekoppeld te houden. Hierdoor kunnen ze vermijden dat bepaalde gebieden zouden verschralen.

Het merendeel van de premies die de landbouwers nu als rechtstreekse steun ontvangen, wordt vervangen door één toeslag, de zgn. bedrijfstoelage. Naast “ontkoppeling” wordt ook de “unieke bedrijfstoelage” een nieuw sleutelbegrip in het landbouwbeleid. Het invoeren van de unieke bedrijfstoelage zal de landbouwproducent de vrijheid geven om te produceren wat de markt vraagt. De uitbetaling van de bedrijfstoelage wordt wel gekoppeld aan het naleven van een aantal randvoorwaarden, ook “cross compliance” genoemd. Deze randvoorwaarden hebben betrekking op het respecteren van eisen op het vlak van milieu, voedselveiligheid, gezondheid van plant en dier, dierenwelzijn, alsook de eis om de landbouwgrond in goede landbouw- en milieuomstandigheden te houden.

“CROSS COMPLIANCE”

Een voorwaarde voor het verkrijgen van de rechtstreekse steun is dat de landbouwer moet voldoen aan de voorschriften van 18 richtlijnen. De meeste richtlijnen zijn reeds in de praktijk omgezet. Het systeem wordt gefaseerd ingevoerd: vanaf 1 januari 2005 gelden de richtlijnen die betrekking hebben op milieu en de identificatie van dieren. Het jaar daarop wordt deze lijst aangevuld met de richtlijnen over volksgezondheid, diergezondheid en de gezondheid van planten. Ten slotte volgen in 2007 de richtlijnen rond dierenwelzijn. Deze richtlijnen worden per lidstaat aangevuld met voorwaarden die betrekking hebben op goede landbouw- en milieuomstandigheden. Bij niet naleving van de voorwaarden kan een deel of de hele rechtstreekse steun ingehouden worden.

MODULATIE EN FINANCIËLE DISCIPLINE

De verplichte modulatie heeft als doel geld af te romen van de grotere bedrijven om over te hevelen naar maatregelen ter versterking van het plattelandsbeleid (tweede pijler). Deze modulatie houdt een verlaging in van de rechtstreekse steun met 3% in 2005, met 4% in 2006 en met 5% vanaf 2007. Voor 2005 levert dit een bijkomend bedrag op van 1,2 miljard euro per jaar voor plattelandsontwikkeling. De lidstaten krijgen dit budget toegewezen op basis van drie criteria: landbouwareaal, werkgelegenheid in de landbouw en BBP (Bruto Binnenlands Product) per inwoner. Elke lidstaat ontvangt evenwel minstens 80% van het in die lidstaat gegenereerde modulatiegeld. De vrijgekomen middelen in 2005 komen pas vanaf het Europese boekjaar 2006 ter beschikking van de tweede pijler. In vergelijking met het totale bedrag voor Vlaanderen voor de tweede pijler in 2006 (37,2 miljoen euro), komt

dit neer op een verhoging van ongeveer 6% of 2,2 miljoen euro. Dit betekent meteen een bijkomende hefboom voor het plattelandsbeleid.

Ten slotte wordt de financiële discipline ingevoerd. Dit houdt in dat de rechtstreekse steun verminderd wordt wanneer het globale EU-plafond voor deze uitgaven dreigt overschreden te worden.

INVOERING VAN EEN BEDRIJFSADVIESSYSTEEM

Uiterlijk op 1 januari 2007 dienen de lidstaten een systeem op punt te stellen voor de advisering van de landbouwers over grond- en bedrijfsbeheer. Een of meer aangewezen autoriteiten of erkende particuliere instanties zullen dit systeem beheren.

Deze adviesactiviteit heeft minstens betrekking op de randvoorwaarden. Landbouwers kunnen er op vrijwillige basis beroep op doen. Nochtans moeten de lidstaten de voorkeur geven aan diegenen die jaarlijks meer dan 15.000 euro aan rechtstreekse steun ontvangen.

FACULTATIEVE EN REGIONALE INVULLING MOGELIJK

Nieuw in deze hervorming is dat de lidstaten, of hun regio's, kunnen kiezen uit een ruim aanbod van opties voor gehele of gedeeltelijke ontkoppeling. Er bestaat zelfs de mogelijkheid om af te stappen van individuele bedrijfstoelagen en het totale regionale steunbedrag uit te smeren over alle beschikbare landbouwgronden, wat resulteert in een uniforme regionale premie per ha. Het bedrag kan dan nog variëren tussen grasland, waaraan de dierpremies worden gekoppeld, en akkerbouwland.

Een lidstaat of regio kan kiezen tussen de volgende mogelijkheden:

- volledige invoering van de bedrijfstoelageregeling (volledige ontkoppeling in de akkerbouw alsook in rundvee);
 - tot 25% van de areaalbetalingen gekoppeld houden. Dit houdt in dat bijvoorbeeld een graanproducent nog graan moet produceren om bovenop de 75% van de premie die is opgenomen in zijn bedrijfstoelag, ook de resterende 25% te ontvangen;
 - tot 50% van de schapen en geitenpremies gekoppeld houden;
 - tot 100% behoud van de huidige slachtpremie voor kalveren;
- én
- tot 100% behoud van de zoogkoeienpremie én tot 40% van de slachtpremie voor runderen (geen kalveren zijnde), of tot 100% van de slachtpremie voor runderen (geen kalveren zijnde) of tot 75% van de speciale premie voor mannelijke runderen gekoppeld houden.

VERSTERKT BELEID VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING

Dit hervormingspakket bevat een aantal nieuwe maatregelen voor plattelandsontwikkeling die in 2005 van kracht worden. Het is dan aan de lidstaten en de regio's om te beslissen welke maatregelen zij in hun regionale programma's zullen opnemen. Het gaat ondermeer om stimulansen voor landbouwers die deelnemen aan regelingen ter verbetering van de kwaliteit van landbouwproducten (bijvoorbeeld deelname aan kwaliteits- en certificeringsregelingen en biologische landbouw). Producentengroeperingen kunnen steun krijgen wanneer ze informatie verstrekken over producten die volgens de kwaliteitsregelingen werden geproduceerd.

Verder kunnen de lidstaten (degressieve) steun toekennen om landbouwers te helpen voldoen aan veeleisende normen op het gebied van milieu, volksgezondheid, gezondheid van dieren en planten en dierenwelzijn van nog niet in nationale wetgeving omgezette EU-regelgeving. Wanneer landbouwers beroep doen op bedrijfsadviseringsdiensten, kunnen zij steun krijgen als tegemoetkoming in de kosten ervan.

De lidstaten kunnen ook steun verlenen aan landbouwers die zich verbinden om gedurende een periode van tenminste 5 jaar het welzijn van hun landbouwhuisdieren te verbeteren.

De regeling voorziet ook in een verhoging van de investeringssteun aan jonge landbouwers.

De landbouw-leefmilieumaatregelen kunnen genieten van een verhoogde EOGFL-steun (Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor Landbouw) tot 60%.

BELANGRIJKSTE BESLUITEN OVER DE STEUNPRIJZEN EN DE RECHTSTREEKSE STEUN

Voor de graansector hebben de beslissingen in het kader van de MTR uiteindelijk niet geleid tot de gevreesde daling van de interventieprijs – deze blijft behouden op 101,31 euro/ton – doch bracht wel een halvering van de maandelijkse verhogingen mee om de marktfluiditeit te verbeteren. De interventie voor rogge wordt afgeschaft als gevolg van de enorme niet verkoopbare interventievoorraden in voornamelijk Duitsland. De bestaande regeling voor invoer en uitvoer blijft onveranderd bestaan. De nieuwe regeling is van toepassing met ingang van het verkoopseizoen 2004/2005 (oogst 2004). Vanaf de oogst 2005 wordt de steunregeling voor akkerbouwgewassen opgenomen in de bedrijfstoelag.

Ook de steunregeling voor zaaigoed en de areaalsteun voor vezelvlas en –hennep worden vanaf de oogst 2005 geïntegreerd in de bedrijfstoelagregeling zoals bepaald in de verordening (EG) nr. 1782/2003. De steun aan de verwerking van vezelvlas en –hennep blijft in principe ongewijzigd tot en met 2005.

De Commissie heeft op 18 november 2003 haar hervormingsvoorstel voor de hopsector goedgekeurd. De Commissie opteert voor een volledige ontkoppeling met evenwel de mogelijkheid tot beperkte koppeling in bepaalde regio's.

Op 18 november 2003 keurde de Commissie ook haar hervormingsvoorstel voor de sector ruwe tabak goedgekeurd. Hiermee wil zij voor de sector ruwe tabak dezelfde weg van volledige ontkoppeling volgen. De Commissie stelt een stapsgewijze ontkoppeling over 3 jaar voor, gedifferentieerd naargelang productietranches. Een beslissing van de Raad over zowel de hopsector als de sector ruwe tabak valt te verwachten in de eerste helft van 2004.

De melk- en zuivelsector wordt ook geleidelijk volledig in het systeem van de bedrijfstoelageregeling ingeschoven. Tegelijk besloten de ministers om de prijsdaling van de interventieprijsen één jaar vroeger te laten ingaan dan gepland in Agenda 2000. Ook kozen zij voor een grotere prijsdaling dan gepland voor boter. Deze prijsdalingen lopen over een periode van drie jaar en beginnen in 2004. De daling van de melkprijs wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een directe inkomenssteun onder de vorm van een melkpremie. Van de gelegenheid is tevens gebruik gemaakt om, in voorbereiding van de toetreding van de nieuwe lidstaten, de verordening tot vaststelling van een heffing in de sector melk en zuivelproducten (melkquotareglementering) aan te passen en te vereenvoudigen rekening houdend met de opgedane ervaringen in het verleden. Hierdoor is het noodzakelijk dat de toepassingsverordening, die in werking moet treden vanaf 1 april 2004, aangepast wordt. De discussies hierover werden pas in november 2003 aangevat.

1.3 De invulling door Vlaanderen

Voor het bepalen van de unieke bedrijfstoelag kiest Vlaanderen voor een volledige ontkoppeling van de premies voor akkerbouw. De bedrijfstoelag zal berekend worden op het gemiddelde van de jaren 2000-2002. Dit betekent dus dat vanaf 2005 de landbouwers een bedrijfstoelag zullen krijgen, onafhankelijk van of en wat ze produceren. Ze mogen echter geen aardappelen of industriegroenten telen om concurrentie met andere landbouwers te vermijden.

De zoekkoeienpremie en de slachtpremie voor kalveren blijven gekoppeld. Na 2000 hebben er immers nog heel wat overdrachten van zoekkoeienquota plaatsgevonden die nooit helemaal in rekening kunnen worden gebracht. Het ontkoppelen van de slachtkalverpremies zou leiden tot transporten naar de buurlanden waar de premies gekoppeld blijven. De slachtpremies voor runderen en de stierenpremies worden daarentegen volledig ontkoppeld.

De cross compliance maatregelen gaan vanaf van 1 januari 2005 van start voor de richtlijnen met betrekking op leefmilieu en identificatie van dieren.

De komende jaren zal worden nagegaan of en hoe het eenvoudiger systeem van regionale premies voor akkerbouw en grasland, kan worden geïmplementeerd in Vlaanderen. Voor België is

de som van alle premies vastgelegd op 411 miljoen euro in 2005 en 2006 en op 528 miljoen euro vanaf 2007. De verdeling tussen de gewesten dient nog te gebeuren.

Voor het Plattelandsbeleid zal het Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling worden aangevuld met een hoofdstuk over kwaliteitsbeleid en het voldoen aan normen.

2 Internationale ontwikkelingen

2.1 Wereldhandelsorganisatie (WTO)

De multilaterale onderhandelingen voor een verdere liberalisering van de wereldhandel in landbouwproducten werden aangevat in het jaar 2000. Tijdens de vierde ministeriële Conferentie van de WTO in Doha hebben de ministers de krijtlijnen voor deze onderhandelingen uitgezet. Bij de WTO wordt het onderhandelingsproces nog sterk gestuurd in een richting waar alleen de markt de wet dicteert. Belangrijke maatschappelijke bezorgdheden worden genegeerd, terwijl die wel zeer sterk in het hervormde GLB naar voor komen.

Uitgaande van de multifunctionaliteit van de landbouw streeft de EU binnen de WTO naar een erkenning van de specificiteit van het Europese landbouwmodel. De EU steunt de voorstellen voor handelsliberalisering en voor vermindering van handelsversturende interne steun op voorwaarde dat de essentiële, niet-commerciële aangelegenheden op een adequate wijze in de onderhandelingen aan bod komen.

In relatie tot de markttoegang betekenen “niet-commerciële aangelegenheden” alles wat te maken heeft met billijkheid in de handel. Ingevoerde producten moeten in vergelijkbare concurrentievoorwaarden op de Europese markt komen als de eigen hoogwaardige producten. De twee aspecten die hier vooral meespelen zijn de verplichte etikettering en de juiste toepassing van het voorzorgsprincipe. Het is van het grootste belang dat dergelijke aspecten volwaardig in de onderhandelingen worden ingebracht.

De EU wenst de bepalingen van de niet handelsversturende maatregelen van de “groene doos” te behouden zoals ze bestaan in het Landbouwakkoord van de Uruguay Ronde. Voorwaarde is wel dat het aspect “dierenwelzijn” moet worden toegevoegd als criterium om maatregelen in de groene doos onder te brengen. In de EU-voorstellen is dierenwelzijn namelijk een belangrijke niet-commerciële aangelegenheid. Hierdoor kunnen hogere kosten voor diervriendelijke productie worden gecompenseerd, zonder dat deze een productiestimulerend effect veroorzaken. De recente hervormingen van het GLB versterken alleen maar dit standpunt. Deze hervormingen voorzien onder andere in de toekenning van “bedrijfstoeslagen” waarbij het naleven van normen inzake dierenwelzijn één van de voorwaarden is voor het verkrijgen van deze steun.

Cancun: hoe moet het nu verder?

De Vijfde Ministeriële Conferentie van de WTO, welke plaatsvond in Cancun (Mexico) van 10 tot 14 september 2003, was geen succes. De ministers van de 148 deelnemende landen konden het niet eens worden over een eindverklaring. Deze eindverklaring moest voor de verschillende onderwerpen van de Doha Development Agenda (DDA) een tussentijdse balans weergeven. Tevens moest deze eindverklaring de nodige politieke impulsen geven om de DDA binnen de gestelde tijdslimieten volledig af te werken. Dit is ten laatste op 1 januari 2005. In eerste instantie zijn de onderhandelingen afgesprongen op de “Singapore-onderwerpen”, en dus niet op het landbouwdossier.

De ontwerptekst voor de eindverklaring, opgesteld door de Conferentievoorzitter, leidde voor wat het landbouwdeel betreft, regelrecht naar een onderhandeling in twee tijden. Heel wat onderhandelingspunten die de EU verdedigde, waren daarbij al sterk afgezwakt of gewoonweg verdaagd naar de tweede fase, zonder zekerheid over het mogelijke resultaat. Daarentegen was de ontwerptekst zelf helemaal toegespitst op de “klassieke” drie pijlers (markttoegang, interne steun en uitvoersubsidies).

De andere onderhandelingspartners beschouwden de belangrijke positieve inbreng van de EU ingevolge de hervormingen van het GLB van 26 juni 2003, als een positieve stap in de onderhandelingen. Zij plaatsten hier echter geen evenwaardige concessies tegenover.

In deze onderhandelingen hebben er zich naast de klassieke “belangrijke spelers” zoals de VS en de EU, twee grote groepen gevormd. Enerzijds is dat de G20 bestaande uit 20 landen waaronder de ontwikkelingslanden van de Cairnsgroep (een vijftiental landen dat agro-voedingsmiddelen exporteert) samen met de grote regionale spelers als India, China en Egypte. Anderzijds is er de coalitie Afrikaanse Unie/African, Caraïbische en Pacific country's (ACP)/Minst ontwikkelde landen (MOL), samen een 90-tal landen, aangeduid als de G90. De G20 hebben vooral te kennen gegeven dat de landbouwvoorstellen niet ver genoeg gingen. Volgens hun inschatting brengen zij vooral onvoldoende de belangen van de ontwikkelingslanden in rekening. De G90 hebben vooral hun bezorgdheid geuit over de geboden mogelijkheden om meer zelfstandigheid op vlak van voedselzekerheid na te streven, en om een preferentiële behandeling te bekomen bij alle ontwikkelde landen. Zo een preferentiële behandeling bestaat al in de ACP-akkoorden en in het EU-initiatief “Everything but Arms” (EBA).

De korte slotverklaring van deze Conferentie geeft in essentie de instructie om verder te werken in de sleuteldomeinen van de onderhandelingen waarbij “alle standpunten die in Cancun werden naar voor gebracht, volledig in rekening moeten worden gebracht”. In antwoord daarop werd op 15 december 2003 op het niveau van de Algemene Raad van de WTO in Genève een “voortgangsrapport” voorgelegd over de ontwikkelingen in

de onderhandelingen in de “post-Cancun” periode. Een echte doorbraak betekende dit niet. Wel werd formeel het engagement aangegaan om de onderhandelingen te hervatten, zonder dat er al een concrete onderhandelingskalender werd vastgelegd. Er was ook een vrij grote consensus om aan te nemen dat het landbouwdossier de sleutel blijft om van een echte doorbraak in de onderhandelingen te kunnen spreken.

Niettegenstaande de crisis na het mislukken van de Conferentie in Cancun, heeft ook in de toekomst de multilaterale benadering de duidelijke voorkeur van de EU-Commissie en de EU-lidstaten. Maar tegelijkertijd mag de EU de deur niet dichtdoen voor potentieel economische nuttige voordelen van bilaterale kansen wanneer die er zijn.

De vredesclausule in het bestaande Landbouwakkoord van de Uruguay Ronde is definitief ten einde gelopen op 31 december 2003, zonder dat deze werd verlengd. Derde landen hebben dan ook vanaf 1 januari 2004 de mogelijkheid om het EU-steunbeleid in de landbouw (intern, uitvoersteun) aan te vallen binnen de WTO. Zij kunnen zich daarbij baseren op de bestaande WTO-regels inzake geschillenregeling. In welke mate dit het onderhandelingsproces zal beïnvloeden, is momenteel moeilijk in te schatten.

2.2 Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)

De Organisatie voor Economische Samenwerking en ontwikkeling (OESO) heeft in de vergadering van het OESO-Comité voor Landbouw op ministerieel niveau in 1998, een aantal “gemeenschappelijke objectieven” aangenomen. Volgens deze objectieven moet de landbouw- en voedingssector efficiënt, duurzaam, en leefbaar zijn en blijven, openstaan voor de marktsignalen, bijdragen tot de socio-economische ontwikkeling van het platteland, de consument van voldoende én veilig voedsel kunnen voorzien, en de voedselzekerheid op nationaal en wereldvlak garanderen. Opvolging en evaluatie van het landbouwbeleid is en blijft voor de OESO een belangrijke opdracht, vooral in verband met landbouwhandel en hervormingen van het beleid. De OESO verrichtte belangrijk analysewerk over “ontkoppeling” van steun in de landbouw, evenals over een analytisch kader voor de multifunctionaliteit in de landbouw. Voor deze gedetailleerde en nauwkeurige analyse kan de OESO rekenen op internationaal erkende expertise inzake landbouwbeleidsanalyse en kwantificering van steun in de landbouw.

De relatie landbouw-leefmilieu wordt in kaart gebracht aan de hand van indicatoren. De “oorzaak tot gevolg” bindingen tussen het beleid, de economische activiteit, en de milieuresultaten, vormen prioritaire analysedomeinen voor de OESO in de komende jaren.

De OESO heeft in de voorbije jaren talrijke analyses uitgevoerd over de effecten van verdere handelsliberalisering. In het post-Cancun tijdperk wordt deze analyse sterker dan voordien ook georiënteerd op ontwikkelingslanden. Dit moet leiden tot een betere inschatting van de impact op deze landen van de handelsliberalisering en van landbouwhervormingen op nationaal en wereldvlak. Nieuwe prioriteiten voor de nabije toekomst zijn de communicatie met niet-gouvernementele organisaties (NGO's) over voordelen voor ontwikkelingslanden van handelsliberalisering en over het beter begrijpen en interpreteren van het door de OESO ontwikkelde meetinstrument voor de steun, namelijk het PSE-concept (Producer Support Estimate). De analyses en studies die de OESO opstelt, zijn meestal van hoog niveau en vormen in vele gevallen een voorafspiegeling van toekomstige beleidsaanbevelingen. Dit is de reden waarom de Vlaamse landbouwadministratie het als een belangrijke opdracht moet zien om deze OESO-activiteiten met de nodige kritische zin te benaderen en te evalueren, ten gunste van de agro-voedingssector, het platteland en het milieu.

3 Belangrijkste sectorontwikkelingen op communautair en internationaal vlak

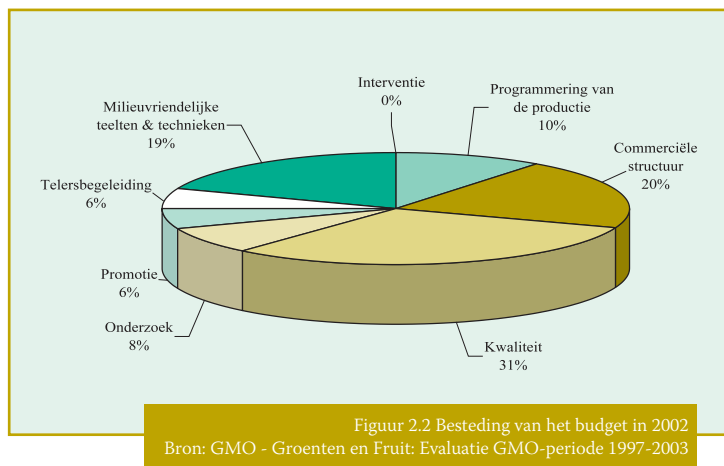
3.1 Groenten en Fruit

Sinds 1997 krijgt de sector dankzij de gemeenschappelijke marktordening (GMO) voor groenten en fruit nieuwe impulsen. De financiële steun voor de operationele programma's van de erkende telersverenigingen geeft de sector de mogelijkheid om beter te kunnen inspelen op de uitdagingen van een meer open en meer concurrentiegerichte markt. Concentratie van het aanbod, kwaliteitsproductie en dienstverlening aan de telers zijn enkele van de nieuwe sleutelwoorden voor de betrokkenen.

Na maandenlange besprekingen heeft de Europese Commissie de nieuwe toepassingsbepalingen voor de erkenning van telersverenigingen en voor de goedkeuring van operationele programma's vastgesteld. Op verschillende vlakken is de subsidiariteit van de lidstaten toegenomen. De wijzigingen die voor de Vlaamse telersverenigingen het belangrijkste zijn, zijn onder andere de mogelijkheden voor de financiering van het actiefonds, het milieuvriendelijke beheer van verpakkingen, verkoopbevordering voor merkenamen/handelsmerken van telersverenigingen en investeringen in bedrijven.

Met het oog op de nieuwe operationele programma's voor de periode 2004-2008, werd in september 2003 het nieuwe sporenbeleid voor de groente- en fruitsector vastgelegd. Dit sporenbeleid wil voor de groente- en fruitsector een gemeenschappelijke lange termijnvisie en -strategie ontwikkelen bij de invulling van de operationele programma's 2004-2008 en het gebruik van de GMO-middelen.

In het kader van de voor de periode 1999-2003 goedgekeurde operationele programma's van de erkende telersverenigingen werd voor het jaar 2003 een globaal bedrag van 61.125.373 euro goedgekeurd. Hiervan wordt 50% betoelaagd met communautaire middelen, de overige 50% is ten laste van de telers.

In het kader van het Associatieakkoord tussen de Europese Unie en Marokko hebben de EU en Marokko in 2003 een akkoord bereikt over een wederzijdse verdergaande liberalisering van de landbouwhandel. Het akkoord voorziet in een daling of afschaffing van de invoerrechten en een toename van de invoerquota.

Voor Vlaanderen is het belangrijkste onderdeel van het akkoord het tomatendossier. Het akkoord voorziet in een verhoging van het importquotum voor Marokkaanse tomaten. Tijdens de onderhandelingen heeft de EU wel rekening gehouden met de gevoeligheid van het product in de EU. De EU laat per campagne (oktober tot en met mei) 175.000 ton tomaten toe zonder invoerheffing. Per maand zijn de hoeveelheden vastgesteld. Daarbij komt nog een additioneel contingent (te verdelen over de maanden november tot mei) dat jaarlijks toeneemt van 15.000 ton tijdens de campagne 2003-2004 tot 45.000 ton in campagne 2006-2007, waardoor de totale hoeveelheid tot 220.000 ton kan oplopen.

3.2 Granen

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid in de graansector steunt op een “zware marktordening”. De belangrijkste beleidsinstrumenten voor de marktorganisatie zijn nog steeds de interventieprijs met bijhorende interventieregeling, de invoerrechten en de uitvoerrestituties.

Granen die in interventie aangeboden kunnen worden, zijn broodtarwe, gerst, maïs, broodrogge, sorghum en harde tarwe. De interventieprijs is sinds de Mac Sharry hervorming in fasen gedaald (ca 46% in totaal) van 185,57 ECU/ton voor broodtarwe en 176,31 ECU/ton voor voeder tarwe naar 101,31 euro/ton voor granen sinds de campagne 2001/2002. Dit resulteerde ook onmiddellijk in de afbouw van het niveau van de invoerrechten en de uitvoerrestituties. Rechtstreekse steun moet het verlies aan inkomen voor de boeren compenseren.

De invoerregeling in de graansector is ontstaan uit de onderhandelingen tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten in het kader van het Uruguay Ronde. Het is een complex geheel van enerzijds invoerrechten berekend op basis van het verschil tussen de invoerplafondprijs (155% van de interventieprijs) en anderzijds de CIF-prijs (= invoerprijs cost-insurance-freight berekend voor Amerikaans graan in de Noordzeehavens), de zogenaamde prijsreferentieregeling. Daarnaast bestaan er ook vaste douanetarieven voor de minder belangrijke graansoorten en de verwerkte producten op basis van granen, aangevuld met invoercontingenten met tariefkortingen afgesloten op basis van akkoorden. In 2002 had de EU te maken met een zeer hoge invoer van hoofdzakelijk voedergranen uit de regio's rond de Zwarte Zee tegen zeer lage prijzen. Handelsbesprekingen met de voornaamste betrokken partners (VS, Canada,...) hebben geleid tot een wijziging in de voorwaarden voor de invoer van zachte tarwe van gemiddelde of lage kwaliteit en van gerst. Voor deze producten werden namelijk met ingang van 1 januari 2003 invoercontingenten gecreëerd. Deze aanvankelijk tijdelijke maatregel werd ondertussen bestendig en leidde voor zachte tarwe van gemiddelde en lage kwaliteit tot een tariefcontingent van 2.981.600 ton per jaar (invoerrecht 12 euro/ton), waarvan 572.000 ton bestemd is voor invoer uit de VS en 38.000 ton voor invoer uit Canada. Voor gerst en brouwergerst werd een jaarlijks tariefcontingent vastgesteld van respectievelijk 300.000 ton (invoerrecht 16 euro/ton) en 50.000 ton (invoerrecht 8 euro/ton). De daling in 2003 van de invoer van granen uit het Zwarte Zee-gebied en de slechte oogst van 2003 in de EU leidden er in het najaar 2003 toe dat zelfs het tariefcontingent zachte tarwe bestemd voor derde landen met uitzondering van de VS en Canada, ook werd opengesteld voor de VS en Canada.

De uitvoerrestituties in de graansector (grondstoffen en verwerkte producten) worden vastgesteld op basis van het verschil in prijsniveaus op de interne markten (belangrijke exporthavens in Frankrijk, Duitsland, Verenigd Koninkrijk,...) en de wereldmarktprijzen. Andere factoren die hierbij een rol spelen zijn de dollar, de exportpolitiek van derde landen,... Eén en ander maakt dat we sinds meerdere maanden nul-restituties kennen voor de belangrijkste graansoorten. De campagne 2003/2004 begon zelfs met een spectaculaire stijging van de graanprijzen op de inter-

ne markt zodat beschermende maatregelen noodzakelijk waren. Zo werden alle exportinschrijvingen uit interventie opgeschort en werden ondertussen 1.400.000 ton voedergranen (gerst en rogge) uit de interventievoorraden verkocht op de interne markt (stand van zaken eind november 2003).

3.3 Suiker

De gemeenschappelijke marktordening voor suiker (GMO Suiker) werd in 1968 ingevoerd en wordt om de 5 jaar herzien. Hoewel de GMO Suiker haar oorspronkelijke beleidsinstrumenten behoudt, is zij voortdurend geëvolueerd sinds haar oprichting. Het suikerbeleid wordt geregeld door een systeem bestaande uit gegarandeerde prijzen en productiequota, invoerrechten en uitvoerrestituties. Het suikerregime laat toe om de gesubsidieerde uitvoerhoeveelheden te controleren door eventueel de quota te beperken via een systeem van declassering voor een bepaalde campagne. De EU-suikerproducenten (telers en fabrikanten) dragen de kosten van uitvoerrestituties. Zij betalen de volledige kosten voor het op de wereldmarkt brengen van de geproduceerde suiker boven de suikerquota aan de hand van producentenheffingen die de fabrikanten voor 60% doorrekenen aan de telers via de bietenprijzen. Deze productieheffingen verzekeren dat de last van het EU-suikerbeleid op het EU-budget beperkt blijft.

De laatste hervorming van de GMO suiker, van kracht vanaf 1 juli 2001 tot 30 juni 2006, is nog maar net beëindigd of een nieuwe kondigt zich alweer aan. Waar de hervorming van 2001 een afschaffing van de verevening van de opslagkosten en een verlaging van de quota met 115.000 ton inhield, zou de volgende wel eens grotere effecten met zich mee kunnen brengen. De recente ontwikkelingen op internationaal vlak verhogen de druk op het bestaande suikerregime met quota en gegarandeerde prijzen. De Europese Commissie heeft in haar mededeling van 23 september 2003 de gevolgen belicht van drie mogelijke hervormingsscenario's in de suikersector van de EU. De eerste optie bestaat erin de huidige regeling na 2006 voort te zetten. De tweede optie houdt een geleidelijke afschaffing van de productiequota in. Daarenboven moet de prijs op de interne markt zich vanzelf aanpassen aan de prijs van niet-preferentiële invoer. De mogelijkheid om de suikerbietproducenten in aanmerking te laten komen voor de ontkoppelde bedrijfstoeslag wordt bij deze optie overwogen. Een derde optie beoogt een volledige liberalisering van de suikerregeling. De producenten zouden hierbij worden opgenomen in de bedrijfstoeslagregeling.

3.4 Aardappelen

Op basis van de verordening (EG) nr. 1452/2003 is iedere lidstaat eraan gehouden een elektronische databank op te zetten waarin de rassen worden opgenomen waarvoor op zijn grondgebied pootaardappelen beschikbaar zijn, die overeenkomstig de biologische productiemethode zijn verkregen. De in de databank opgenomen informatie moet via het internet kosteloos beschikbaar zijn voor de gebruikers van pootaardappelen en voor het publiek.

De Belgische aardappelsector (Belgapom en de landbouworganisaties ABS en BB) hebben begin 2003 een kwaliteitszorgsysteem ingevoerd dat zich richt op de teelt, de bewaring en het transport van aardappelen volgens de goede agrarische praktijk. Het doel is een antwoord te geven op de eisen in verband met de voedselveiligheid van de grootdistributie en de Belgische en Europese regelgeving, om de huidige markten te behouden en om aansprakelijkheid te verzekeren.

Algemeen wordt in dit verband gesproken van IKKB of Integraal Keten Kwaliteit Beheer. Dit betekent dat elke schakel van de keten (zowel telers als toeleverders, loonwerkers, transporteurs, handelaars en verwerkers) verantwoordelijk is voor de productie van veilig voedsel en daarom moet meewerken aan de traceerbaarheid en de kwaliteitszorg. Door autocontrole moet elke schakel er voor zorgen dat er in zijn onderdeel van de keten niets misloopt. De Belgische aardappelhandel en –verwerking ontwikkelde in dit verband de gids voor goede hygiënische praktijken.

Om als aardappelteler in aanmerking te komen voor certificering, dient te worden voldaan aan een reeks van maatregelen zoals beschreven in het lastenboek. Een meer uitgebreide toelichting bij deze eisen is terug te vinden in de bijhorende gids “Goede Agrarische Praktijk en Voedselveiligheid”. Wie het lastenboek naleeft, kan een erkenning krijgen. Deze erkenning of certificering komt er na een bedrijfscontrole door een erkend onafhankelijk keuringsorganisme. De v.z.w. Vegaplan beheert de IKKB standaard aardappelen.

UITVOERING VAN HET EU-LANDBOUWBELEID: DIRECTE (INKOMENS)STEUN IN VLAANDEREN

Op Europees en vervolgens op Vlaams vlak worden in het kader van de eerste pijler van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) landbouwmaatregelen vastgesteld inzake het markt- en inkomensbeleid. Het gaat enerzijds om maatregelen in de dierlijke en plantaardige sector ter ondersteuning van het inkomen van landbouwers, anderzijds om de toepassing van regels voor productiebeheersing (de melkquotaregeling). Het beheer van de maatregelen gebeurt aan de hand van een Geïntegreerd Beheers- en Controlesysteem (GBCS) waarin alle producenten, productie-eenheden, dieren en percelen geïdentificeerd en geregistreerd zijn.

In de periode van 16 oktober 2002 tot en met 15 oktober 2003 werd in totaal 195 miljoen euro aan directe Europese steun uitbetaald in Vlaanderen, hoofdzakelijk voor steun voor rundveepremies en voor akkerbouwgewassen (tabel 3.1). Bij de rundveepremies gaat het vnl. om premies voor zoogkoeien, slachtpremies voor volwassen runderen en premies voor mannelijke runderen.

1 Akkerbouw

1.1 De steun voor akkerbouwgewassen.

In uitvoering van verordening (EEG) 3508/92 en de verordening (EG) 1251/1999 (vanaf de campagne 2000) wordt een areaalsteun (tot 1999 compensatiesteun genoemd) toegekend aan de producenten van bepaalde akkerbouwgewassen: maïs, andere granen, oliehoudende zaden, vlas ander dan vezelvlas, eiwithoudende gewassen, braakgelegde gronden en vanaf de campagne 2001 ook voor vezelvlas.

Tabel 3.1: Totaaloverzicht van de uitgaven in het Europees begrotingsjaar 2003 voor de rechtstreekse steun in Vlaanderen (miljoen euro) (1)

Totale uitgaven voor steun aan de dierlijke sector	110,14	57%
Premie voor zoogkoeien	43,11	22%
Slachtpremie volwassen runderen	36,73	19%
Premie voor mannelijke runderen	20,95	11%
Slachtpremie kalveren	5,29	3%
Extra betalingen melk	3,11	2%
Premie voor oeien	0,77	0%
Extensiveringsbedrag	0,18	0%
Totale uitgaven voor steun voor de akkerbouwsector	83,52	43%
Steun voor akkerbouwgewassen	77,90	40%
Steun voor vezelvlas (verwerkingssteun)	2,32	1%
Steun voor hop en tabak	3,30	2%
Steun voor schoolmelk	1,16	1%
Totaal rechtstreekse steun	194,82	

(1) Deze bedragen werden uitgegeven tijdens het Europees begrotingsjaar 2003 (16 oktober 2002 - 15 oktober 2003), dat niet volledig samenloopt met het campagnejaar 2002

Bron: Administratie Landbouwproductiebeheer (ALP)

De producenten die deze steun willen krijgen, moeten een oppervlakteaangifte indienen waarop alle percelen en de teelten van hun bedrijf zijn vermeld.

Voor de campagnes 1998 en 1999 hadden de producenten de keuze tussen de vereenvoudigde steunregeling en de algemene steunregeling. Bij de vereenvoudigde steunregeling was geen braaklegging vereist. De steun was echter beperkt tot een oppervlakte die overeenkomt met een opbrengst van 92 ton graan en er was geen onderscheid tussen het bedrag van de steun per ha en per landbouwstreek voor maïs, andere granen, oliehoudende zaden, eiwithoudende gewassen en vlas ander dan vezelvlas. In de algemene steunregeling was braaklegging vereist en waren de steunbedragen per ha en per landbouwstreek gedifferentieerd naargelang van voornoemde gewasgroepen. Gezien de marktomstandigheden (hoge interne graanprijzen, lage voorraden) wordt voor de oogst 2004 de verplichte oppervlakte braak verlaagd van 10% tot 5%.

De producenten hebben de mogelijkheid, mits inachtneming van bepaalde voorwaarden, op de braakgelegde percelen gewassen te telen voor niet-voedingsdoeleinden. Deze non-foodgewassen zijn hoofdzakelijk winter- en zomerkoolzaad.

Vanaf de campagne 2000 worden de steunaanvragers ingedeeld in "kleine producenten" en in "professionele producenten". De kleine producent is deze die een steunaanvraag indient voor een oppervlakte akkerbouwgewassen – braak inbegrepen – die overeenkomt met een productie van minder dan 92 ton granen. De kleine producent is niet verplicht gronden braak te leggen maar kan dat vrijwillig doen. De professionele producent is deze die areaalsteun aanvraagt

voor een oppervlakte akkerbouwgewassen – braak inbegrepen – die overeenkomt met een productie van meer dan 92 ton, waarbij een minimale braaklegging verplicht is.

In 2000 en 2001 verschilden de bedragen van de steun per ha en per landbouwstreek alleen nog naargelang de premiegroep (maïs en andere granen, oliehoudende gewassen, eiwithoudende gewassen, ander vlas dan vezelvlas, braak en vezelvlas), en zijn de premiebedragen per ha dezelfde voor kleine en professionele producenten. Vanaf de campagne 2002 is enkel voor de eiwithoudende gewassen de steun per ha en per landbouwstreek hoger dan voor de andere premiegroepen. De bedragen per landbouwstreek zijn weergegeven in tabel 3.2.

De verordening (EG) 1251/1999, voorziet in de mogelijkheid om areaalsteun toe te kennen maar beperkt ze per lidstaat tot een bepaald basisareaal (maximaal aantal ha dat België mag uitbetalen). Voor België bedraagt het totale basisareaal 478.600 ha (489.500 ha met vezelvlas vanaf de campagne 2001) waarvan 97.000 ha basisareaal I (alleen maïs en eventueel bijbehorende braak voor de volgende vier landbouwstreken: Polders en Duinen, Zandstreek, Kempen en Zandleemstreek). Voormeld basisareaal I (maïs) wordt elke campagne overschreden, ondanks de onderschrijding tijdens elke campagne van basisareaal II (alle andere premiegroepen voor het hele Belgische grondgebied en de maïs in de overige hiervoor niet vernoemde landbouwstreken) en de compensatie hiervoor. Per campagne wordt het percentage aan overschrijding bepaald, en de steun per ha voor de oppervlakte in basisareaal I evenredig verminderd.

De oppervlakteaangiften worden aan controle (zowel toevallige controle als controle op basis van een risicoanalyse) onderworpen. Enerzijds worden percelen die geheel of gedeeltelijk door verschillende producenten worden aangegeven systematisch opgespoord met behulp van een grafisch informaticasysteem. Anderzijds worden de oppervlakteaangiften zowel kwalitatief (nagaan of de aanwezige teelt overeenkomt met de aangegeven teelt) als kwantitatief (overeenstemming tussen aangegeven oppervlakte en de werkelijke ingezaaide oppervlakte) gecontroleerd. Dat gebeurt door landmeters, de controle-agenten van de buitendiensten en door teledetectie.

Tabel 3.2: Arealasteun (compensatiesteun) voor de verschillende gewassen in de verschillende landbouwstrekken voor de campagne 1998-2002 (euro/ha)

		Polders	Leemstreek	Zandleem- streek	Zandstreek	Kempen	Weide- streek	
Referentierendementen granen (ton/ha)		6,73	6,64	6,12	5,41	4,73	6,26	
Gewas	Campagne	Bedrag (euro/ha)					Basisbedrag (euro/ton)	
Granen	1998	370,18	365,25	336,64	297,57	260,16	344,32	55,00
	1999	365,72	360,81	332,55	293,98	257,04	340,16	54,34
	2000	394,84	389,56	359,05	317,40	277,52	367,28	58,67
	2001	424,00	418,32	385,55	340,83	297,99	394,37	63,00
	2002	423,99	418,32	385,56	340,83	297,99	394,38	63,00
Braak	1998 (1)	468,89	462,62	426,40	376,92	329,55	436,14	69,67
	1999 (1)	463,24	457,04	421,25	372,36	325,56	430,89	68,83
	2000	394,84	389,56	359,05	317,40	277,52	367,28	58,67
	2001	424,00	418,32	385,55	340,83	297,99	394,37	63,00
	2002	423,99	418,32	385,56	340,83	297,99	394,38	63,00
Olievlas en (vanaf 2001) Vezelvlas	1998 (2)	715,97	706,40	651,09	575,56	503,20	665,99	106,38
	1999 (2)	707,31	697,87	643,21	568,59	497,13	657,93	105,10
	2000	593,98	586,05	540,16	477,49	417,48	552,51	88,26
	2001	509,00	502,18	462,87	409,15	357,74	473,45	75,63
	2002	423,99	418,32	385,56	340,83	297,99	394,38	63,00
Olie-houdende gewassen (3)	1998 (2)	669,39	923,16	870,18	794,87	758,63	845,07	438,81
	1999 (2)	661,28	912,00	859,65	785,25	749,43	834,86	433,50
	2000	382,55	527,59	497,30	454,26	433,54	482,97	81,74
	2001	338,70	467,11	440,31	402,21	383,84	427,59	72,37
	2002	423,99	418,32	385,56	340,83	297,99	394,38	63,00
Eiwit-houdende gewassen	1998 (2)	534,71	527,54	486,24	429,82	375,81	497,37	79,45
	1999 (2)	528,24	521,17	480,37	424,64	371,27	491,35	78,49
	2000	487,93	481,41	443,70	392,24	342,94	453,84	72,50
	2001	487,93	481,41	443,70	392,24	342,94	453,84	72,50
	2002	487,93	481,40	443,70	392,33	342,93	453,85	72,50

- (1) Aan de akkerbouwproducenten die meer dan 50% braak leggen werd een lager bedrag per ha uitbetaald (70%).
- (2) Voor de akkerbouwproducenten die opteren voor de vereenvoudigde regeling wordt het compensatiebedrag voor granen toegepast.
- (3) Tot en met 2001 werd een apart rendement gebruikt voor de berekening van de arealasteun voor oliehoudende gewassen (vanaf 2002: het referentierendement voor granen).

Bron: ALP

De evolutie van de areaalsteun van de campagne 1998 tot 2002 is weergegeven in tabel 3.3. In 2001 is de toename van de totale oppervlakte en van het totaal uitbetaald bedrag toe te schrijven aan de opname van vezelvlas in de oppervlakteaangifte. Elk jaar, behalve in 1999, is er een grote overschrijding van het basisareaal I.

Tabel 3.3: Evolutie van de steun voor akkerbouwgewassen (areaalsteun)

Campagne	1998	1999	2000	2001	2002
% braaklegging	5	10	10	10	10
Totale oppervlakte steun (ha)	196.452	203.499	201.514	208.890	211.689
Aantal aanvragen	25.079	24.359	26.315	27.215	23.939
% overschrijding	17,15	0,99	16,32	15,80	24,05
Totaal uitbetaald bedrag (milj. euro)	63,18	65,16	68,35	80,34	78,16
% gecontroleerde dossiers	10,0	11,0	11,0	9,1	9,3

Bron: ALP

1.2 De steun voor vezelvlas

Met betrekking tot de campagnes 1998, 1999 en 2000 was het bedrag van de steun voor vezelvlas verschillend al naargelang het productiegebied en de oogstwijze. Gebied II stemt overeen met de Polders en gebied III met de andere landbouwstreken in België. Wat de oogstwijze betreft, wordt onderscheid gemaakt tussen groot, ongerepeld vlas (dauwroot), ander vlas dan groot en ongerepeld vlas (waterroot). De landbouwer krijgt 25% van die steun en de erkende eerste verwerker 75%. Als de erkende eerste verwerker een gehomologeerd huurcontract heeft afgesloten met de landbouwer, heeft hij recht op de volledige steun. In tabel 3.4 wordt een overzicht gegeven de steun voor vezelvlas voor de campagnes 1998-2000, en de steun voor de verwerking van vezelvlas voor de campagne 2001-2002.

Tabel 3.4: Steun voor vezelvlas voor de campagnes 1998-2000, en steun voor de verwerking van vezelvlas voor de campagne 2001-2002

Campagne		1998	1999	2000
Aantal steunaanvragen		1.553	1.715	1.859
Oppervlakte	(ha)	10.421	11.359	12.567
Gemiddeld bedrag	(euro/ha)	819	818	789
Uitbetaald bedrag	(miljoen euro)	8,37	9,12	9,37
Campagne		2001	2002	
Quotum lange vezel	(ton)	13.800	10.350	
Quotum korte vezel	(ton)	18.505	—	
Steun lange vezel	(euro/ton)	100	160	
Steun korte vezel	(euro/ton)	90	90	
Definitieve steun	(miljoen euro)	1,14	(1)	
Aanvullende steun	(miljoen euro)	0,58	(2)	

(1) Het saldo is nog niet betaald.

(2) Deze steun wordt pas betaald in oktober 2004

Bron: ALP

Vanaf de campagne 2001 wordt de steun voor vezelvlas opgesplitst in drie delen: de teeltpremie, de verwerkingssteun en de aanvullende steun (voor verwerking). De teeltpremie is een bedrag per ha en is geïncorporeerd in de oppervlakteaangifte (deze moet voldoen aan de zelfde voorwaarden als de akkerbouwgewassen). De producent dient wel bijkomend te beschikken over ofwel een aankoop-verkoopcontract ofwel een contract voor loonverwerking ofwel een verwerkingsverbintenis. Er wordt verwerkingssteun uitbetaald voor een hoeveelheid geproduceerde lange en/of korte vlasvezel, die kan geproduceerd worden over een tijdspanne van 22 maanden (5 periodes). Opdat steun kan uitbetaald worden voor korte vlasvezel mag deze niet meer dan 7,5% onzuiverheden bevatten; bij een onzuiverheid tussen 7,5% en 15% wordt de hoeveelheid waarvoor steun kan ontvangen worden verminderd. Zowel voor de lange (160 euro/ton) als voor de korte vlasvezel (90 euro/ton) is de hoeveelheid waarvoor steun kan uitbetaald worden beperkt daar er een quotum is toegekend (kan wel onderling worden overgedragen). De aanvullende steun wordt uitbetaald per ha en verschilt al naargelang het productiegebied (zone I stemt overeen met de Polders en zone II met de andere landbouwstroken in België) en bedraagt 120 euro/ha in zone I en 50 euro/ha in zone II.

1.3 Steun voor hop en tabak

De steun voor hop wordt betaald voor de productie van de hopbellen en bedraagt 480 euro per ha. Tot en met 2003 bleven bijzondere tijdelijke maatregelen van kracht om het overaanbod op de markt te doen afnemen. Deze maatregelen voorzien in de mogelijkheid tot het tijdelijk in ruststellen of rooien van de hoppercelen met een compensatie van 480 euro per hectare. Op 30 september 2003 heeft de Europese Commissie een verslag over de ontwikkeling in de hopsector aan de Raad overhandigd, vergezeld van een voorstel om het bestaande stelsel gedurende 1 jaar verder te zetten in afwachting van de hervorming.

De evolutie van de uitbetaalde steun in de laatste vijf campagnejaren (oogst 1998 tot en met oogst 2002) is weergegeven in tabel 3.5. Het hopareaal neemt steeds verder af, evenals het aantal hopproducenten. In 1998 waren alle producenten aangesloten bij twee producentenverenigingen. Vanaf de oogst 2000 zijn enkele producenten overgestapt naar een buitenlandse producentenvereniging.

In de sector tabak bestaat de premie uit drie delen:

- Vaste premie;
- Variabele premie;
- Specifieke premie.

De vaste premie wordt betaald op basis van het aantal geleverde kilo's die voldoen aan een aantal minimumvoorwaarden. De variabele premie houdt rekening met de kwaliteit van de geleverde tabak. Deze twee premies worden toegekend aan de individuele producent. De specifieke premie dient om de werking van de producentenvereniging te waarborgen. In België zijn er twee groepen tabak: Dark Air Cured (DAC) en Light Air Cured (LAC).

Voor Vlaanderen werd een "programma voor omschakeling in de sector ruwe tabak" opgesteld. In dit programma kunnen telers die hun quotum verkocht hebben, de selectiecriteria, doelstellingen en prioriteiten voor Vlaanderen terugvinden met betrekking tot de inhoud van een reconversieproject en het indienen ervan. In 2002 verkochten 6 telers hun quotum en diende één van hen een reconversieproject in. In 2003 verkochten 19 telers hun quotum, zij kunnen tot 1 maart 2004 een reconversieproject indienen.

De evolutie van het aantal producenten, de premie en de opkooppremie is weergegeven in tabel 3.5. Het aantal tabaksproducenten neemt steeds verder af.

Tabel 3.5: Evolutie van het aantal producenten, de premie en het areaal voor hop en tabak

Campagne	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Hop						
Aantal producenten	63	63	62	52	49	49
Premie (miljoen euro)	0,127	0,137	0,134	0,144	0,134	0,115
Areaal (ha)	255	292	287	242	223	240
Tabak						
Aantal producenten	260	259	232	209	207	
Premie (miljoen euro)	3,54	2,97	3,33	3,54	3,04	
Premie opkoop (miljoen euro)	—	—	0,052	0,086	0,119	

Bron: ALP

1.4 Steun voor zaaizaadvermeerdering

Vanaf de campagne 2003 betaalt Vlaanderen de steun voor zaaizaadvermeerdering op Vlaams grondgebied uit. Voorheen gebeurde dit door het Belgisch Interventie en Restitutiebureau (BIRB). De premiegerechtigde teelten zijn vlas, grassen en spelt. De steun voor zaaizaadvermeerdering kan de producent aanvragen in 2004, op basis van de percelen aangegeven via de oppervlakteaangifte 2003 (6.231 ha, waarvan de helft wordt ingenomen door vezelvlas).

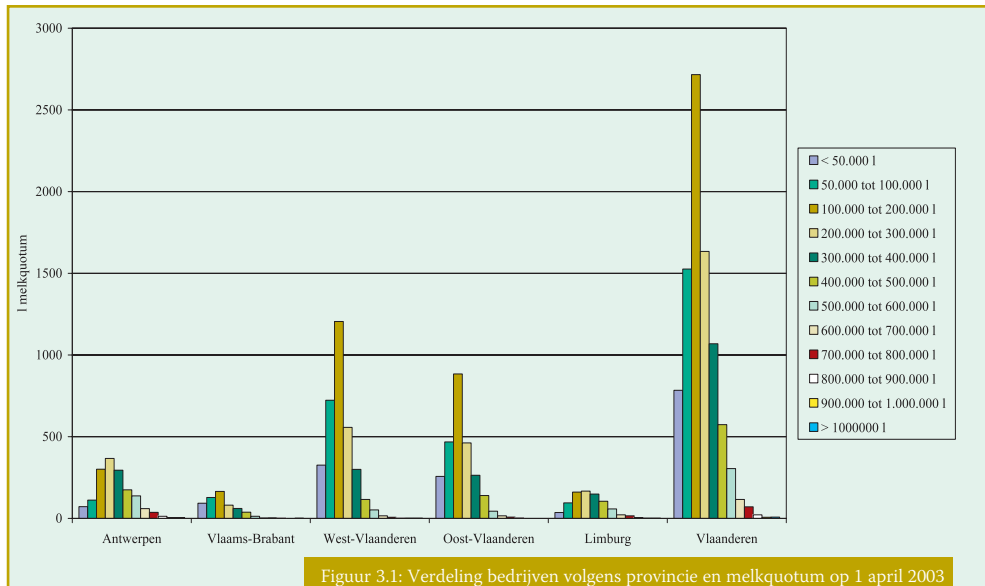
In 2003 werd door het BIRB in Vlaanderen voor de campagne 2002 een bedrag uitbetaald van 1,7 miljoen euro. Hiervoor werden 1.404 steunaanvragen ingediend. De totale geproduceerde hoeveelheid zaaizaad in Vlaanderen in 2002 bedroeg 6,25 miljoen kg.

2 Melk

2.1 Melkquota

EXTRA HEFFING

Voor elke lidstaat is een nationaal quotum vastgesteld, zowel in een categorie "leveringen" als in een categorie "rechtstreekse verkopen" (verordening (EEG) nr. 3950/92). In België werden deze hoeveelheden individueel verdeeld per producent (figuur 3.1).

Figuur 3.1: Verdeling bedrijven volgens provincie en melkquotum op 1 april 2003

Bron: ALP

Indien het nationale quotum wordt overschreden, is er een extra heffing verschuldigd. De berekening van de extra heffing gebeurt per categorie. De extra heffing wordt geïnd bij de producenten die hun individuele quotum hebben overschreden. De laatste twee tijdvakken was er overschrijding van het nationaal quotum voor leveringen, en werd er een extra heffing van 0,37 euro per liter overschrijding geïnd (tabel 3.6).

Tabel 3.6: Evolutie van de melkleveringen, de quota voor leveringen en de extra heffing van Vlaamse producenten(1)

		Tijdvak (1 april tot en met 31 maart)				
		1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Som van de leveringen	(miljoen liter)	1.786	1.796	1.784	1.787	1.791
Som van de gecorrigeerde leveringen (2)	(miljoen liter)	1.922	1.918	1.916	1.929	1.936
Som van de quota leveringen	(miljoen liter)	1.898	1.881	1.884	1.887	1.889
Producenten met quotum en/of leveringen (3)		10.864	10.552	10.180	9.827	9.413
Aantal producenten waarbij extra heffing geïnd (4)		1.265	—	—	722	4.096
Totaal aantal liters waarvoor extra heffing geïnd	(miljoen liter)	4,87	—	—	7,01	23,72
Franchise (5)	(liter)	6.500	—	—	15.000	6.420

- (1) Alleen de leveringen van melk en/of room aan de zuivelfabrieken zijn weergegeven.
- (2) De werkelijke leveringen melk en/of room gecorrigeerd volgens het vetgehalte (elk quotum heeft zijn eigen referentievetgehalte)
- (3) Het betreft alle producenten die betrokken zijn in de berekening van de extra heffing. Sommige producenten zijn niet het hele tijdvak actief (overnames, leveren niet), of hebben geen quotum (enkel leasing).
- (4) Er is extra heffing verschuldigd, indien het nationaal quotum wordt overschreden.
- (5) Dankzij de onderschrijding van sommige producenten (melkleveringen bedragen minder dan hun quotum), wordt een beperkte vrijstelling van het betalen van extraheffing toegekend aan de producenten die teveel hebben geproduceerd. De franchise wordt nationaal berekend.

Bron: ALP

Voor de categorie “rechtstreekse verkopen” is er tot hiertoe nog geen extra heffing verschuldigd geweest door België. Het nationale quotum rechtstreekse verkopen bedroeg tijdens de campagne 2002-2003 118,88 miljoen liter; 527 Vlaamse producenten hadden tijdens dat tijdvak een quotum rechtstreekse verkopen voor een totaal van 24,39 miljoen liter.

Een correcte toepassing van het quotastelsel vereist een controle van de aangiften van de leveringen en rechtstreekse verkopen van melk en zuivelproducten. Naast een administratieve controle van deze aangiften worden er ook controles ter plaatse uitgevoerd. Per tijdvak wordt bij minstens 5% van het aantal producenten, betrokken bij de rechtstreekse verkopen, door een controle ter plaatse nagegaan of de aangifte en de producthuishouding correct zijn. Voor de leveringen wordt per tijdvak minstens 40% van de Vlaamse kopers tenminste éénmaal gecontroleerd (2002-2003: 59,46%).

BEWEGINGEN VAN QUOTA

Bij het begin van een tijdvak kunnen producenten, tegen voorafgaande betaling, de herverdeling bekomen via het quotumfonds van quota die door andere producenten binnen dezelfde zone definitief werden vrijgemaakt op het einde van het vorige tijdvak (zone A is het Waalse Gewest; zone B is het Vlaams Gewest en het Brussels hoofdstedelijk Gewest). De vergoeding bedraagt 0,37 euro per liter melk met een correctie in functie van het representatieve vetgehalte. De correctie bedraagt 0,02 euro per gram vet boven of onder 37 gram.

De herverdeling (toewijzing) gebeurde tot en met het tijdvak 2002-2003 zodanig dat:

- iedere producent die in aanmerking komt een gelijke hoeveelheid krijgt; deze hoeveelheid kan niet hoger zijn dan de hoeveelheid waarvoor een aanvraag werd ingediend;
- de producenten die jonger zijn dan 35 jaar op 1 april van het volgende tijdvak en over een quotum beschikken op het ogenblik van de herverdeling, een hoeveelheid bekomen die hoger is dan de hoeveelheid die herverdeeld wordt tussen de andere producenten; deze hoeveelheden worden zo bepaald dat de jongeren over het geheel genomen 50% ontvangen van de totale hoeveelheid te verdelen door het Fonds.

Wijziging van de melkquotareglementering

In oktober 2003 hervormde de Vlaamse Regering het systeem van de melkquota-overdrachten in Vlaanderen. De belangrijkste wijzigingen zijn de volgende:

Vanaf het tijdvak 2004-2005 wordt het mogelijk om quotum in cumul over te dragen tussen niet-eerstegraadsverwanten, onder de voorwaarde dat minimaal 40% van het over te laten quotum wordt vrijgemaakt via het quotumfonds.

Tegelijkertijd wordt de herverdeling van de vrijgemaakte liters via het quotumfonds herzien. De producenten-overnemers worden in drie categorieën onderverdeeld:

- de jonge starters (producenten, jonger dan 40 jaar, die zich door een overname van een bedrijf daadwerkelijk voor de eerste keer hebben geïnstalleerd tijdens het lopende of de vier voorgaande tijdvakken) met een quotum van maximum 300.000 liter
- de jonge starters met een quotum tussen de 300.000 en de 400.000 liter
- alle andere producenten.

De producenten van de eerstgenoemde categorie krijgen drie maal de hoeveelheid voorzien voor alle andere producenten, die van de tweede categorie krijgen twee maal deze hoeveelheid.

Tabel 3.7: Overzicht van de wijzigingen van quotum via de verschillende administratieve procedures (quotumfonds, mobiliteit, leasing, osmose)

		Tijdvak (1 april tot en met 31 maart)				
		1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Quotumfonds (1)						
Overlaters aan het quotumfonds						
Aantal producenten		329	370	400	453	415
Overgelaten quotum leveringen	(miljoen liter)	17,06	20,41	22,27	27,32	27,27
Overnemers uit het quotumfonds						
Jonge producenten	(aantal)	1.279	1.602	1.440	1.394	1.253
Toegekend quotum leveringen per producent	(liter)	3.412	6.404	7.781	9.872	10.944
Andere producenten	(aantal)	5.618	4.690	4.562	4.632	4.472
Toegekend quotum leveringen per producent	(liter)	2.275	2.179	2.445	2.952	3.053
Vetgehalte	(g/l)	37,92	37,73	37,73	37,85	38,10
Mobiliteit						
Eerste installatie	(aantal dossiers)	309	266	214	196	227
Totaal overgedragen quotum	(miljoen liter)	75,06	60,42	55,15	48,86	53,01
Cumul	(aantal dossiers)	56	46	27	28	52
Totaal overgedragen quotum	(miljoen liter)	6,56	6,58	2,48	2,55	7,48
Leasing						
Verhuurd quotum	(miljoen liters)	24,94	29,07	29,10	33,14	37,94
Producenten	(aantal)	1.028	856	893	881	927
Gehuurd quotum	(miljoen liters)	25,87	29,90	30,34	34,72	37,37
Producenten	(aantal)	2.423	2.636	2.873	3.002	3.229
Tijdelijke osmose						
Quotum rechtstreekse verkoop -> leveringen	(miljoen liters)	18,60	17,31	15,75	14,40	13,65
Quotum leveringen -> rechtstreekse verkoop	(miljoen liter)	0,86	0,93	1,02	1,70	1,56
Definitieve osmose						
Quotum rechtstreekse verkoop -> leveringen	(miljoen liters)	22,76	17,83	14,55	11,21	7,71
Producenten	(aantal)	479	382	310	237	140
Quotum leveringen -> rechtstreekse verkoop	(miljoen liter)	0,54	0,20	0,17	0,16	0,13
Producenten	(aantal)	36	20	15	12	12

(1) Via het quotumfonds wordt uitsluitend quotum leveringen herverdeeld. Overgelaten quotum rechtstreekse verkoop wordt eerst via osmose omgezet in quotum leveringen.

Bron: ALP

Het aantal liters dat kon worden herverdeeld is jaarlijks gestegen tot en met het tijdvak 2001-2002 (tabel 3.7). In het tijdvak 2002-2003 bleef de aangeboden hoeveelheid ongeveer dezelfde als voor het tijdvak 2001-2002, maar door de vermindering van het aantal kandidaat-overnemers was de toegekende hoeveelheid per producent echter wel hoger.

De overdrachten van melkquota rechtstreeks tussen producenten (mobiliteiten) zijn grondgebonden. Per 20.000 liter moet minimaal 1 ha landbouwgrond mee overgedragen worden. Vanaf het tijdvak 1996-1997 kon melkquotum enkel worden overgedragen via een overname of oprichting van een bedrijf (eerste installaties). Overdrachten die een cumul van quota tot gevolg hadden, konden enkel in familieverband worden overgedragen. Het aantal dossiers dat werd ingediend daalde tot in het tijdvak 2001-2002. In het tijdvak 2002-2003 is er dan weer een lichte stijging van het aantal dossiers.

Een producent kan het gedeelte van zijn quotum voor leveringen of van zijn quotum voor rechtstreekse verkopen, dat hijzelf niet voornemens is te gebruiken, voor de duur van het tijdvak tijdelijk overdragen aan andere producenten (leasing). Het aantal gehuurde en verhuurde liters stijgt jaarlijks (tabel 3.7).

Een producent die over een quotum "leveringen" en/of over een quotum "rechtstreekse verkopen" beschikt, kan verzoeken om quotum tijdelijk of definitief van de ene categorie naar de andere over te dragen (osmose). Er is de laatste jaren een forse daling van de omgezette hoeveelheden, zowel bij de tijdelijke als bij de definitieve omzettingen, behalve voor wat de tijdelijke osmose van quotum voor leveringen naar quotum voor rechtstreekse verkopen betreft (tabel 3.7).

EXTRA BETALINGEN MELK

Een 'extra betaling' aan houders van een melkquotum wordt jaarlijks uitgevoerd op basis van het melkquotum. De eerste keer dat deze betaling plaatsvond was in 2001 (voor de campagne 2000). De gelden zijn afkomstig uit de EU-enveloppe voor extra betalingen in de rundvleessector die in het kader van Agenda 2000 werd ingevoerd en die voor 20% wordt toegekend aan melkveehouders. Deze extra betaling wordt gebaseerd op het quotum op 31 maart van de campagne (rekening houdend met eventuele leasing, zowel als overnemer en als overlater). Voor producenten die in de loop van de campagne een mobiliteitsdossier hebben ingediend of die quotum vrijgemaakt hebben voor het quotumfonds of die een extra referentiehoeveelheid hebben verkregen uit het quotumfonds, wordt de premie berekend op basis van het quotum op 1 april (zonder rekening te houden met de eventuele leasing). Voor de campagne 2001 steeg het steunbedrag tot het dubbele van de campagne 2000 (tabel 3.8).

Tabel 3.8: Overzicht van de extra betalingen aan melkquotahouders

Campagne		2000	2001	2002
Producenten	(aantal)	10.277	9.662	9.227
Quotum	(miljoen liter)	1.913	1.910	1.909
Steun	(euro/1000 liter)	0,81	1,64	1,63
Totaal bedrag	(miljoen euro)	1,55	3,13	3,1

Bron: ALP

2.2 Steun voor aan leerlingen bedeelde melk (schoolmelk)

Subsidies worden toegekend voor de verdeling van melk en zuivelproducten aan leerlingen die behoren tot het kleuter-, lager en secundair onderwijs. Zowel de leveranciers die de gesubsidieerde producten leveren als de onderwijsinstellingen, moeten, om erkend te zijn, een erkenningsaanvraag indienen bij het ministerie. Om van deze steun te kunnen genieten kiezen de onderwijsinstellingen één enkele leverancier waarmee ze een verbintenis aangaan.

Momenteel bedraagt de maximale hoeveelheid gesubsidieerde melk per leerling 0,25 liter per schooldag. De toelage bedraagt sinds 2001 afgerond 0,24 euro per liter volle melk en 0,18 euro per liter halfvolle melk (of equivalenten voor afgeleide producten).

Er is vanaf het schooljaar 1998-1999 tot heden een dalende tendens vast te stellen, zowel in het aantal deelnemende scholen en leveranciers als in het verbruik van melk en zuivelproducten in scholen. De totale steun is ten dele verminderd doordat de subsidiebedragen zijn verminderd (tabel 3.9). De controles ter plaatse gebeuren bij de onderwijsinstellingen (2002-2003: 5%) en de leveranciers (20%).

Tabel 3.9: Steun voor aan leerlingen bedeelde melk (1)

Schooljaar		1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Gesubsidieerde hoeveelheid	(miljoen liter)	6,96	6,88	6,00	5,52 (2)
Steunbedrag	(miljoen euro)	1,68	1,63	1,29	1,00 (2)
Scholen die schoolmelksubsidies ontvangen		2.291	2.207	2.228	1.953 1.944
Actieve leveranciers		106	95	91	75 74

- (1) De Nederlandstalige scholen uit het Brussels gewest zijn niet in deze statistieken opgenomen (85 scholen in 2001-2002).
- (2) Definitieve cijfers zijn nog niet beschikbaar.

Bron: ALP

3 Steun voor de rundvee- en ooienhouders

De EU ondersteunt de rundvee- en schapenhouders rechtstreeks via premies per dier (verordeningen 1254/1999 en 2529/2001). Hierbij kunnen worden onderscheiden: de premie voor mannelijke runderen, de zoogkoeienpremie, de ooiënpremie, de extensiveringspremie en de slachtpremies voor volwassen runderen en kalveren.

Het totaal aantal premies voor mannelijke runderen, zoogkoeien en ooiën dat kan worden toegekend, wordt beperkt door de veebezetting van het bedrijf. Tot 2001 was de maximale veebezetting 2 grootvee-eenheden (GVE) per ha voedergewassen. Voor 2002 was dit 1,9 GVE/ha, voor 2003 en volgende jaren 1,8 GVE/ha.

Al de steunaanvragen worden aan controles onderworpen: enerzijds administratieve controles, welke voornamelijk kruiscontroles met de Saniteldatabank inhouden, en anderzijds controles ter plaatse, waarbij wordt nagegaan of de premievoorwaarden zijn vervuld en of al de runderen voldoen aan de identificatie- en registratiereglementering. Tot en met 2001 werd minstens 10% van de aanvragen gecontroleerd per steunregeling. In 2002 werd minstens 10% van de producenten gecontroleerd (11,15% van de aanvragers van rundveepremies en 10,81% van de aanvragers van ooiënpremieën).

3.1 De premie voor mannelijke runderen

De premie voor mannelijke runderen kan worden aangevraagd voor stieren en voor ossen. Voor stieren kan de premie éénmalig worden toegekend vanaf de leeftijd van 7 maanden. Ossen komen tweemaal voor de premie in aanmerking, de eerste keer tussen 7 en 19 maanden, de tweede keer vanaf 20 maanden. De mannelijke runderen waarvoor de premie wordt aangevraagd, moeten minstens 2 maanden op het bedrijf worden aangehouden. Het aantal dieren waarvoor per producent en per jaar een premie kan worden uitbetaald is beperkt tot 90 per leeftijdscategorie.

Zoals weergegeven in tabel 3.10, is er een dalende trend voor het aantal producenten, het aantal ingediende dossiers en het aantal geprimeerde runderen. Het aantal ossen bedraagt 1% van de premiegerechtigde runderen.

Aan elke EU-lidstaat is een maximale referentiehoeveelheid toegewezen. Dit is het maximaal aantal premies dat de lidstaat mag uitbetalen. Voor België is dit plafond gelijk aan 235.149 eenheden per jaar (in 2002 en 2003 tijdelijk gereduceerd tot 228.787). Indien het totale aantal stieren en ossen van de eerste leeftijdscategorie het maximum overschrijdt, wordt het aantal dieren dat per producent voor de premie in aanmerking komt evenredig verminderd. Het voornoemde plafond is sinds 2001 in België uitgesplitst over een Gebied I en een Gebied II, respectievelijk het noorden en het zuiden van België, gescheiden door de noordelijke grens van de Leemstreek. Vanaf 2002, ingevolge de regionalisering van de landbouwbevoegdheden, werden de gebiedsgrenzen licht gewijzigd zodat Gebied I gelijk staat met het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Gebied II met het Waals Gewest. In Gebied I werd het plafond niet overschreden in 2001 en 2002.

Tabel 3.10: Evolutie van de steunregeling voor mannelijke runderen

Campagne		1998	1999	2000	2001	2002
Basisbedrag						
Stieren	(euro)	136,64	134,98	160,00	185,00	210,00
Ossen	(euro)	110,02	108,68	122,00	136,00	150,00
Plafond België		235.149	235.149	235.149	(2)	(2)
Plafond Gebied I		(1)	(1)	(1)	123.042	107.065 (3)
Plafond Gebied II		(1)	(1)	(1)	112.107	121.722 (3)
Overschrijdings%				4,90% (4)	0,42%(5)	3,2%(5)
Aantal producenten		10.495	10.164	10.563	10.061	9.524
Aantal ingediende dossiers (6)		17.000	16.245	17.068	16.011	15.461
Aantal uitbetaalde runderen		107.332	105.309	102.067	104.385	100.661
Totaal uitbetaald bedrag	(miljoen euro)	14,59	14,17	16,22	19,19	20,9

- (1) Voor deze campagnes is geen indeling in gebieden toegepast (België)
- (2) Voor deze campagnes is het Belgisch plafond uitgesplitst in twee deelgebieden.
- (3) Ingevolge een door de EU opgelegde tijdelijke reductie van de maximale referentiehoeveelheid is het eigenlijk plafond van 110.042 van Gebied I (125.107 van Gebied II) gereduceerd tot 107.065 (121.722).
- (4) Overschrijding van het Belgisch plafond: reductie van 4,9% van het aantal uitbetaalde mannelijke runderen in België.
- (5) Geen overschrijding in gebied I: reductie van het aantal mannelijke runderen in gebied II.
- (6) Per producent kunnen maximaal 6 aanvragen per jaar worden ingediend.

Bron: ALP

3.2 De premie voor zoogkoeien

De zoogkoeienpremie kan worden toegekend aan producenten die op hun bedrijf een zoogkoeienbestand aanhouden en over premierechten voor zoogkoeien beschikken. Vanaf 2000 komen zowel zoogkoeien als vaarzen voor de premie in aanmerking. De runderen waarvoor de premie wordt aangevraagd, moeten minstens 6 maanden worden aangehouden. Tijdens die periode is het wel mogelijk om aangegeven dieren te vervangen.

Uit tabel 3.11 kan men afleiden dat het premiebedrag per dier sinds 2000 aanzienlijk is verhoogd. België besloot immers om 80% van de nationale enveloppe waarover het sinds Agenda 2000 beschikt toe te kennen als een aanvulling op de zoogkoeienpremie. De voornoemde enveloppe bedroeg 13,1 miljoen euro in 2000, 26,3 miljoen euro in 2001 en 39,4 miljoen euro in 2002. Zoals bij de premie voor mannelijke runderen, is ook het aantal zoogkoeienpremies dat iedere EU-lidstaat mag uitbetalen gelimiteerd. Sinds 2000 werd dit maximum voor België ingesteld op 394.253 premierechten.

Tabel 3.11: Evolutie van de steunregeling voor zoogkoeien

Campagne		1998	1999	2000	2001	2002
Premiebedrag						
Basis	(euro)	146,65	144,89	162,98	182,00	200,00
Aanvullend	(euro)	24,44	24,14	49,97	50,00	50,00
Nationale enveloppe	(euro)	—	—	26,74	53,95	101,19
Totaal	(euro)	171,09	169,03	239,69	285,95	351,19
Aantal producenten						
Aantal uitbetaalde runderen		9.632	9.256	8.958	8.725	8.179
		131.199	130.794	128.842	128.304	123.966
Totaal uitbetaald bedrag	(miljoen euro)	22,46	22,07	30,75	36,54	43,18

Bron: ALP

Het beheer van de rechten op de premie voor zoogkoeien is een bijkomende taak (tabel 3.12). Deze rechten bevinden zich vrijwel volledig bij de producenten die ze jaarlijks kunnen benutten. Een heel beperkt gedeelte bevindt zich in een reserve die kan worden aangesproken door een specifieke groep van producenten (uitgezonderd in 2002 en 2003 wegens een tijdelijke blokkering van de reserve). Sinds 2000 kunnen premierechten enkel nog definitief tussen producenten worden overgedragen. Voorheen waren ook tijdelijke overdrachten mogelijk. Ingevolge de

Tabel 3.12. Overzicht van de evolutie van de bewegingen in premiequota zoogkoeien

Campagne		1998	1999	2000	2001	2002
Aantal premierechten (1)		148.904	144.660	132.841	131.613	127.346
Aantal producenten (1)		10.286	9.897	9.249	8.952	8.413
Overdrachten tussen producenten						
Aantal producenten die premierechten hebben overgedragen		434	334	924	440	671
Aantal overgedragen premierechten		4.856	2.974	9.283	4.976	7.588
Aantal producenten die premierechten hebben overgenomen		485	363	763	438	420
Aantal overgenomen rechten		4.720	3.005	7.772	4.757	4.102
Herverdeling via de nationale reserve						
Aantal producenten die premierechten hebben verloren wegens niet-gebruik		1.030	753	378	299	160
Aantal verloren premierechten		4.943	3.536	1.647	1.141	682
Aantal herzieningen van premiequota voor jonge landbouwers		92	601	163	132	nvt (2)
Aantal gratis rechten uitgedeeld		718	3.330	614	360	nvt (2)

(1) Situatie bij het begin van het betrokken jaar

(2) In 2002 (en 2003) werd de nationale reserve door de EU bevroren zodat geen herzieningen van zoogkoeienquota mogelijk waren.

Bron: ALP

regionalisering van de landbouwbevoegdheden werden de premierechten eind 2002 verdeeld over de Gewesten.

3.3 Het extensiveringsbedrag

Het extensiveringsbedrag is een aanvulling op de premies voor mannelijke runderen en zoogkoeien. De producenten die voor deze premie in aanmerking wensen te komen, dienen dit aan te geven op het oppervlakteaangifteformulier.

De toekenning van de premie gebeurt op basis van het 'veebezettingsgetal' van het bedrijf.

Tot 1999 betrof het veebezettingsgetal de verhouding tussen:

- enerzijds, het aantal grootvee-eenheden (GVE) overeenkomstig de mannelijke runderen, zoogkoeien en oaien waarvoor de premie was aangevraagd;
- anderzijds, het volledige areaal voedergewassen dat in de oppervlakteaangifte was voorzien.

Sinds 2000 betreft het veebezettingsgetal de verhouding tussen:

- enerzijds, het aantal GVE overeenkomstig het gemiddelde aantal runderen van minstens 6 maanden dat op het bedrijf aanwezig was, vermeerderd met de oaien waarvoor de premie werd aangevraagd;
- anderzijds, het voedergewasareaal voor extensivering (uitsluitend blijvend en tijdelijk grasland, voederbieten, luzerne en klaver) waarvan 50% moet worden begraaasd door runderen of oaien.

Om voor de extensiveringspremie in aanmerking te komen mag het veebezettingsgetal niet groter zijn dan een bepaalde drempelwaarde (GVE/ha). Deze drempelwaarde is in de afgelopen jaren geëvolueerd.

Uit het overzicht in tabel 3.13, is duidelijk af te leiden dat, sinds de gewijzigde definitie van het veebezettingsgetal voor de extensivering in 2000, het aantal in aanmerking komende producenten significant is gedaald in Vlaanderen.

Tabel 3.13: Evolutie van de extensiveringssteun

Campagne		1998	1999	2000	2001	2002
Drempelwaarden						
Veebezettinggetal	(GVE/ha)					
Gewone extensiveringspremie		<= 1,4	<= 1,4	<= 2,0	<= 2,0	<= 1,8
Verhoogde extensiveringspremie		< 1	< 1	< 1,6	< 1,6	< 1,4
Premiebedrag per dier						
Gewone extensiveringspremie	(euro)	36	36	33	33	40
Verhoogde extensiveringspremie	(euro)	52	52	66	66	80
Aantal producenten		2.169	2.255	359	289	193
Aantal uitbetaalde runderen		23.183	24.481	4.112	3.944	2.808
Totaal uitbetaald bedrag	(miljoen euro)	0,97	0,99	0,21	0,20	0,18

Bron: ALP

3.4 De slachtpremie voor volwassen runderen

Deze premie wordt toegekend aan producenten die eerder een verklaring tot deelneming aan de slachtpremieregeling voor volwassen runderen hebben ingediend. De runderen moeten ten minste 8 maand oud zijn als ze worden geslacht, minstens 2 maand zijn gehouden op het bedrijf van de producent en binnen een periode van minder dan een maand nadat ze het bedrijf verlaten hebben worden geslacht. De premie wordt op basis van de gegevens in Sanitel automatisch toegekend voor alle runderen die aan de voorwaarden voldoen en in een erkend Belgisch slachthuis worden geslacht. Als de runderen in een slachthuis in een andere EU-lidstaat worden geslacht of levend worden uitgevoerd naar een derde land moet een premieaanvraag, vergezeld van de nodige bewijzen, worden ingediend door de producent (of de uitvoerder).

Sinds de start van deze steunregeling in 2000 is het premiebedrag verdrievoudigd. Het aantal volwassen runderen waarvoor een slachtpremie wordt toegekend is met een kwart toegenomen (tabel 3.14).

3.5 De slachtpremie voor kalveren

De slachtpremie voor kalveren wordt toegekend aan de producenten die een aanvraag indienen voor kalveren die aan de volgende voorwaarden voldoen: de kalveren moeten minstens 1 maand en minder dan 7 maand oud zijn op het ogenblik van slachting. Zij moeten gedurende minstens een maand zijn gehouden op het bedrijf van de producent als ze bij het slachten jonger zijn dan 3 maand en gedurende meer dan twee maand als ze 3 maand zijn of ouder. Zij moeten worden geslacht binnen een maand nadat zij het bedrijf van de producent hebben verlaten. Bovendien moet het karkas voldoen aan de verplichte presentatie en een koud gewicht hebben van minder dan 156,5 kg. Ook voor kalveren van Belgische producenten die worden uitgevoerd naar derde landen kan de

Tabel 3.14: Evolutie van de slachtpremies voor volwassen runderen en voor kalveren

Campagne		2000	2001	2002
Volwassen runderen				
Premiebedrag per dier	(euro)	27,00	53,00	80,00
Aantal deelnameverklaringen		16.877	17.011	17.362
Aantal uitbetaalde volwassen runderen		369.693	382.138	461.742
Betaald bedrag	(miljoen euro)	9,97	20,22	36,73
Slachtpremie kalveren				
Premiebedrag per dier	(euro)	17,00	33,00	50,00
Aantal producenten		346	344	335
Aantal premieaanvragen		5.618	5.362	4.639
Aantal uitbetaalde kalveren		153.241	122.359	108.869
Betaald bedrag	(miljoen euro)	2,68	4,01	5,29

Bron: ALP

premie worden toegekend indien het levend gewicht niet meer dan 290 kg bedraagt. De betaling van deze slachtpremie gebeurt op basis van gegevens uit Sanitel die getoetst worden aan de premievoorwaarden.

Sinds de start van deze steunregeling in 2000 is het premiebedrag verdrievoudigd. Het aantal kalverhouders en het aantal kalveren waarvoor een slachtpremie wordt toegekend neemt af (tabel 3.14).

3.6 De premie voor ooien

Een premie voor ooien kan toegekend worden aan producenten die een kudde hebben van minstens 10 ooien en die over een quotum (een aantal premierechten) beschikken. De producent moet het aantal aangegeven ooien minstens 100 dagen aanhouden na de uiterste datum die voor de indiening van de aanvraag is vastgesteld. Alleen ooien met een in Sanitel geregistreerd oorkomst komen in aanmerking voor de premie.

De producenten hebben de mogelijkheid om hun premierechten voor de ooienpremie tijdelijk of definitief over te dragen aan andere producenten. Gratis premierechten zijn jaarlijks te bekomen uit de nationale reserve.

Tot en met de campagne 2001 was de premie een variabele inkomenstoelage die jaarlijks aan de hand van de gemiddelde marktprijs in de Europese Gemeenschap bepaald werd. Met ingang van de campagne 2002 is deze variabele inkomenstoelage vervangen door een forfaitaire betaling (zie tabel 3.15). Eveneens met ingang van de campagne 2002 kan elke lidstaat voor een bepaald maximumbedrag aanvullende betalingen doen in de sector schapenvlees. België verdeelt de hiervoor beschikbare enveloppe van 64.000 euro als een supplement op de ooienpremie.

Tabel 3.15: Evolutie van de premies voor ooiën en de bewegingen van de quota

Campagne	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Premiebedrag						
Basispremie per ooi (euro)	22,48	21,67	17,48	9,09	21,00	21,00
Basispremie per ooi voor producenten die melk van ooiën of zuivelproducten op basis van melk van ooiën verkopen (euro)	17,97	17,33	13,98	7,27	16,80	16,80
Aanvullende betalingen in de sector schapenvlees (euro)					1,07	1,06
Aantal producenten	818	794	781	759	740	718
aantal uitbetaalde ooiën	35.890	37.016	39.303	37.338	35.087	34.353
Totaal uitbetaald bedrag (miljoen euro)	0,80	0,80	0,68	0,37	0,73	0,72
Quota bewegingen						
overdrachten tussen producenten						
Aantal producenten die premierechten hebben overgedragen	35	33	38	20	26	14
Aantal overgedragen premierechten	804	1.137	681	623	708	302
Aantal producenten die premierechten hebben overgenomen	39	49	39	28	35	16
Aantal overgenomen rechten	814	1.214	716	722	673	302
Herverdeling via de nationale reserve						
Aantal producenten die premierechten hebben verloren wegens niet-gebruik	127	71	68	50	64	45
Aantal verloren premierechten wegens niet-gebruik	2.697	2.372	1.516	1.393	2.310	2.660
Aantal herzieningen van premiequota	152	139	182	84	103	103
Aantal gratis rechten uitgedeeld	1.588	1.928	3.274	988	1.317	1.186

Bron: ALP

Het aantal aanvragen, het aantal dieren met premie en het totale steunbedrag zijn voor de verschillende jaren weergegeven in tabel 3.15. Sinds 1998 is een dalende trend vast te stellen in het aantal ingediende aanvragen. Een dalende trend doet zich ook voor in het aantal premiewaardige ooiën.

3.7 Overheidssteun in het kader van de crisis in de rundvleessector

Ingevolge de crisissen waaronder de rundveesector sterk heeft geleden, werd door de Belgische regering in 2001 besloten om een éénmalige steun van ongeveer 60 miljoen euro (2,4 miljard BEF) aan de rundvleesproducenten toe te kennen. De uitbetaling van de steunbedragen gebeurde in drie fasen.

De eerste schijf (1,2 miljard BEF), uitbetaald eind juli 2001, had als doel een snel antwoord te geven voor de problemen van de hele rundvleessector. De steun werd toegekend aan de producenten als een supplement op de zoogkoeienpremie en de premie van de mannelijke runderen van de campagne 2000, en als een eenheidsbedrag per liter melk op grond van individuele melkquota.

De tweede schijf (1,2 miljard BEF) beoogde specifiek de rundvleesproducenten van wie het grootste deel van het inkomen afkomstig is van de rundvleesproductie en wiens financiële toestand uiterst onzeker werd.

De eerste 75% van deze tweede schijf is toegekend aan producenten die tijdens de campagne 2000 over een quotum zoogkoeien beschikten, onder de vorm van een supplement op de zoogkoeienpremie op voorwaarde dat minstens 40% van hun totale bedrijfsoppervlakte werd ingenomen door voedergewassen en dit op grond van hun oppervlakteaangifte 2000.

De overige 25% van het beschikbare budget werd verdeeld aan producenten die voor de campagne 2000 niet over een zoogkoeienquotum beschikten, maar wel over een melkquotum van minder dan 200.000 liter melk op 31 maart 2001. De steun werd toegekend voor de op het bedrijf aanwezige vrouwelijke runderen, meer bepaald, deze runderen waarvoor geen zoogkoeienpremie werd uitbetaald voor de campagne 2000 en die niet nodig waren voor de melkproductie.

4

UITVOERING VAN HET EU-LANDBOUWBELEID: VLAAMS PROGRAMMA VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING

Aan een plattelandsbeleid in Vlaanderen wordt er momenteel voornamelijk vorm gegeven via het Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO). Het is een instrument van het Vlaamse landbouwbeleid en tevens een uitvoering van de 2e pijler van het EU Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Deze 2e pijler, het plattelandsontwikkelingsbeleid, is gebaseerd op één enkele EU-Verordening, wat de geïntegreerde aanpak van een dergelijk beleid benadrukt.

1 Inhoud en doelstelling van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling

Ter voorbereiding van dit programma liep er in Vlaanderen van november 1998 tot mei 1999 een landbouwconferentie. Het programma zelf kwam tot stand in nauw overleg met alle betrokken besturen en instanties: ALT (coördinator), AMINAL, VLM en AROHM. Verder werd de opmaak begeleid door een ex ante evaluatiestudie uitgevoerd door de Universiteit Gent (Ex ante PDPO, 2000) en vonden meerdere consultatierondes plaats met de Europese Commissie (EC). Tenslotte werd ook het advies gevraagd aan de officiële maatschappelijke raden voor de Vlaamse regering, zijnde de SERV, de MINA-raad, de Hoge Bosraad en aan de Vlaamse landbouworganisaties.

Het programma, dat van start ging in 2000, loopt nog tot en met 2006. Het voeren van een landbouwbeleid dat kadert in geïntegreerde plattelandsontwikkelingsprogramma's is vrij nieuw in gans de EU en het werd daarom ook tegelijkertijd en verplicht voor alle lidstaten ingevoerd.

Hoewel de meeste maatregelen in deze programma's een voortzetting zijn van het voorgaande beleid - weliswaar hier en daar aangepast - werden ook nieuwe accenten gelegd.

Een van die nieuwe accenten wordt gevormd door de agro-milieumaatregelen die een verplicht onderdeel van de programma's zijn. Met de agro-milieumaatregelen worden landbouwers aangezet om door middel van een beheersovereenkomst meer voor natuur en milieu te doen dan wat ze bij normale goede landbouwpraktijken al zouden doen. Voor deze extra inspanning is er een vergoeding. Verder is de bedoeling van het programma onder meer een sterke land- en tuinbouwsector tot stand brengen, het concurrentievermogen van het platteland verbeteren en het landelijk erfgoed in stand houden.

Behalve de verplichting van het opnemen van agro-milieumaatregelen in het programma had Vlaanderen de volledige vrijheid om uit een menu van mogelijkheden, aangeboden in het kader van de EU-plattelandsregelgeving, een programma samen te stellen. Vlaanderen koos voor een zo breed mogelijke invulling van het programma met hierin een ganse waaier aan maatregelen (tabel 4.1). De maatregelen moeten de economische leefbaarheid van de landbouw verbeteren en de leefbaarheid van het platteland verhogen, waarbij aandacht wordt besteed aan verbrede activiteiten in de landbouw en aan milieuzorg.

Elke maatregel speelt in op een of meerdere doelstellingen. Het goed omkaderen en uitvoeren van deze maatregelen op gewestelijk niveau gebeurt niet alleen door de landbouwadministraties zelf, maar ook door diensten binnen de administraties van leefmilieu en ruimtelijke ordening. Op lokaal niveau worden de gemeenten en provincies en uiteraard de begunstigden zelf nauw betrokken. Voor heel wat maatregelen wordt er trouwens gewerkt met cofinanciering, wat betekent dat niet alle kosten door de overheid (Vlaamse en EU) gedragen worden, maar dat de begunstigde (landbouwer, gemeente, bosbouwer...) zelf een deel van de kosten dient te dragen. Ook is het zo dat de steun niet zomaar verkregen wordt, maar dat er een specifieke tegenprestatie van de landbouwer verwacht wordt (bijvoorbeeld beheersovereenkomsten milieu en natuur) en dat er aan alle minimale wettelijke normen dient voldaan te zijn.

2 Financiële middelen

Voor de ganse programmaperiode 2000-2006 worden de totale overheidsbestedingen (Vlaams en EU) geraamd op ruim 500 miljoen euro. Tabel 4.2 geeft de verdeling van de beschikbare financiële middelen over de ganse programmeringsperiode. Deze verdeling is samengesteld uit de som van de reeds uitgegeven middelen (tot en met 2003) en de nog uit te geven middelen. Dit laatste is een raming op basis van de programmabijsturingen van 2003.

Het aandeel van de voornamelijk economisch gerichte maatregelen bedraagt bijna 62%. Zoals uit tabel 4.2 blijkt, gaat ruim 56% van het budget naar de steunmaatregelen in uitvoering bij het VLIF

Tabel 4.1: Overzicht van de maatregelen uit het PDPO

Maatregel

<p>Investerings in de landbouw, waarbij de nadruk ligt op milieuvriendelijke investeringen en diversificatie van de activiteiten op het landbouwbedrijf</p>	
<p>Installatie in de landbouw, voornamelijk bedoeld om jonge starters aan te moedigen</p>	
<p>Opleiding</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vorming (bijvoorbeeld cursussen, stages over ICT toepassingen of milieuvriendelijke productietechnieken) • omschakelingsplannen en begeleiding in de biologische landbouw
<p>Milieumaatregelen in de landbouw</p>	<ul style="list-style-type: none"> • groenbedekking • mechanische onkruidbestrijding • vermindering van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen • instandhouding van de genetische diversiteit van bedreigde lokale rassen en variëteiten • weidevogelbeheer • perceelsrandenbeheer • herstel, ontwikkeling en onderhoud van kleine landschapselementen • botanisch beheer • verminderde bemesting ten opzichte van de bemestingsnorm "kwetsbaar gebied water" • steun voor reconversie van de varkenshouderij naar de biologische productiewijze • omschakeling naar biologische landbouw • geïntegreerde productie van pitfruit
<p>Verbetering van de verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten (investerings gericht op kwaliteit, milieu, hygiëne) Bosbouw (onder andere bebossing van landbouwgrond)</p>	
<p>Aanpassing en de ontwikkeling van het platteland:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • op weg naar een geïntegreerd plattelandsbeleid in Vlaanderen (met behulp van de provinciale plannen) • afzet van kwaliteitsproducten (hoeveproducten, biologische producten) • basiszorg voor plattelandseconomie en -bevolking (bedrijfsbeheer)

Bron: ALT, 2000

Tabel 4.2: Verdeling van de financiële middelen uit het PDPO 2000-2006

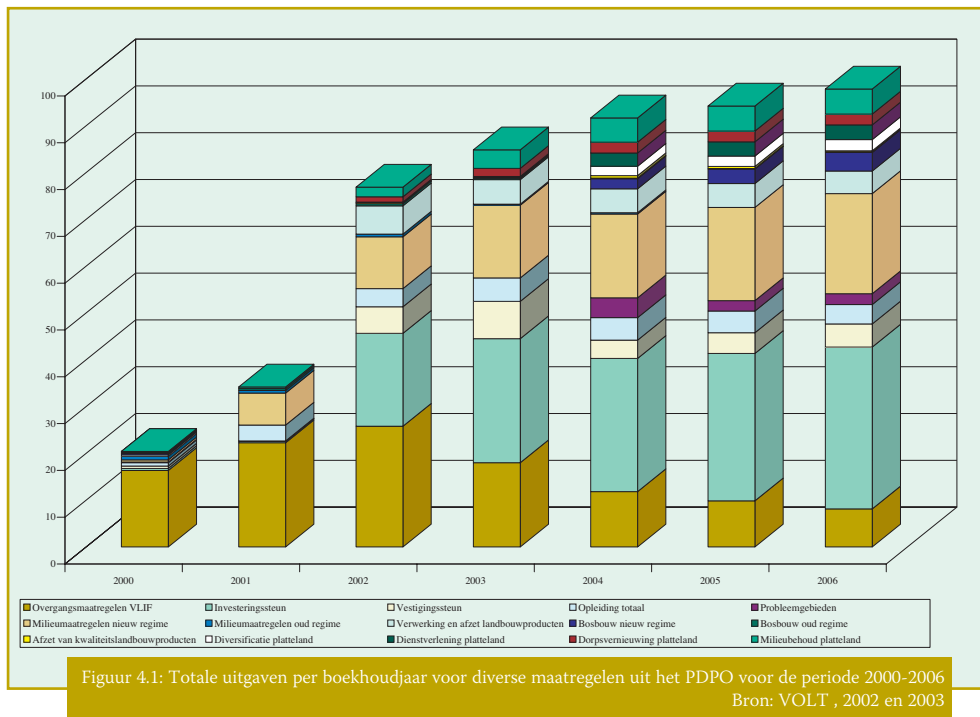
Maatregel	Totale Overheidsuitgaven	
	miljoen euro	%
Overgangsmaatregelen VLIF	112,21	22,4
Investeringssteun	141,59	28,3
Vestigingssteun	27,51	5,5
Opleiding totaal	26,59	5,3
Probleemgebieden	8,92	1,8
Milieumaatregelen	95,48	19,1
Verwerking en afzet landbouwproducten	26,64	5,3
Bosbouw	11,42	2,3
Afzet van kwaliteitslandbouwproducten	1,57	0,3
Diversificatie platteland	6,78	1,4
Dienstverlening platteland	9,19	1,8
Dorpsvernieuwing platteland	9,86	2,0
Milieubehoud platteland	22,25	4,5
Totaal met cofinanciering	500,03	100,0
Top Up	9,84	
Totaal	509,86	

Bron: Vlaamse Onderzoekseenheid Land- en Tuinbouwconomie (VOLT), 2002 en 2003

(Vlaams Landbouwinvesteringsfonds): 22% naar de overgangsmaatregelen, 28% naar investeringssteun en 6% naar vestigingssteun. De uitgaven voor overgangsmaatregelen komen van vastleggingen van voor de start van het PDPO. Immers, het PDPO is deels een voortzetting van een bestaand beleid, waaronder dus het vroegere beleid rond investeringen. Bij investeringsbeleid wordt de toegekende steun over meerdere jaren gespreid. Dit is ook nog het geval in het nieuwe investeringsbeleid maar met één verschil: het nieuwe beleid treedt meer sturend op en voorziet in investeringssteun volgens vier categorieën: 10%, 20%, 30% en 40%. Naast de VLIF steun wordt er ook economisch gerichte steun gegeven voor de afzet en verwerking van landbouwproducten, voor een totaal van bijna 6% van het totaalbudget. Het betreft voornamelijk steun aan de agro-voedingsindustrie, alsook steun voor hoeveproducten (korte keten, kwaliteitsproducten).

Ruim 23% van het budget gaat naar milieumaatregelen. Onder deze maatregelen valt een ganse waaier aan instrumenten om enerzijds een milieu- en natuurvriendelijkere landbouw te stimuleren en anderzijds de landbouwer te vergoeden voor bepaalde geleverde 'groene diensten' aan de samenleving. Hierbij zijn er instrumenten gericht op de landbouw zelf, maar ook op de interactie tussen de landbouw en zijn natuurlijke omgeving. Bosbouw ontvangt 2% van het totale budget. Heel wat van de bosbouwmaatregelen zijn nog niet ofwel pas heel recent in voege.

De overige 15% van de middelen gaat naar ondersteunende maatregelen. Naast opleiding (5%) betreft dit bijna 10% steun voor de aanpassing en ontwikkeling van het platteland: steun aan

bedrijfsbeheer en ondersteuning in het kader van het geïntegreerde plattelandsbeleid in Vlaanderen (door middel van provinciale plattelandsontwikkelingsplannen).

Figuur 4.1 geeft de verdeling van de uitgaven per boekhoudjaar en per maatregel. De totaalgaven zijn reeds gekend tot en met 2003. Voor 2004-2006 betreft het een raming, rekening houdend met de recentste programmabijsturingen. De totaalgaven per jaar zijn niet gelijkmatig verdeeld over de ganse periode. Dit is te wijten aan de moeilijke start van het PDPO in de eerste jaren. Vanaf 2002 komt de uitvoering van het PDPO goed op gang. In 2003 werd door de regionalisatie van landbouw bovendien het Vlaamse deel van het federale plattelandsontwikkelingsprogramma toegevoegd aan het PDPO. Dat verhoogde het totale budget voor de periode 2003-2006 met bijna 20 miljoen euro.

Uit de figuur blijkt dat betalingen voor de overgangsmaatregelen van het VLIF geleidelijk aan verminderen maar dat de uitbetalingen voor investeringssteun (nieuwe regime) toenemen. Ook de uitgaven voor agro-milieumaatregelen nemen toe naar het einde van de programmeringsperiode. De maatregelen in het kader van het geïntegreerde plattelandsbeleid (bovenste vier blokjes) komen vanaf 2004 ook op snelheid. Let wel, de uitgaven vanaf 2004 zijn ramingen, maar niettemin houden zij rekening met de impact van de recentste beslissingen wat betreft de bijsturing van het programma.

3 Onderdelen van het programma

Het PDPO bestaat uit 9 hoofdstukken waarbij elk hoofdstuk op een of meerdere specifieke thema's inspeelt. Van deze hoofdstukken zijn de maatregelen rond investeringen en die rond milieu het belangrijkste vanuit financieel opzicht. Vandaar dat aan elk van deze twee thema's een afzonderlijke paragraaf besteed wordt. In de derde paragraaf worden de overige, meer ondersteunende maatregelen toegelicht. De indeling van de maatregelen gebeurt als volgt:

3.1 Investerings

INVESTERINGSSTEUN

De steun voor investeringen in landbouwbedrijven heeft als doel bij te dragen tot de verbetering van de landbouwincomens en van de levens-, arbeids- en productieomstandigheden. Het totale steunbedrag, uitgedrukt in procenten van het in aanmerking komende investeringsvolume (= subsidiabele kosten), bedraagt maximaal 40%. Een van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor investeringssteun is het voldoen aan minimumnormen op het gebied van milieu, hygiëne en dierenwelzijn. Het PDPO kent vier verschillende steunpercentages voor wat betreft investeringssteun: 10, 20, 30 en 40%. Algemeen kan gesteld worden dat hoe milieuvriendelijker de investeringen is, hoe groter het steunpercentage is. De nieuwe benadering heeft voornamelijk tot doel om af te stappen van de bedrijfseconomische benadering en de investeringen zelf centraal te plaatsen. Dit is weergegeven in tabel 4.3.

Groep 1

De steun bedraagt 40% van het investeringsvolume voor investeringen die gericht zijn op de realisatie van een landbouw met verbrede doelstellingen, duurzame landbouw en/of biologische landbouw. Concreet betreft het:

- investeringen die passen in de omschakeling van gangbare naar biologische landbouw, ook wanneer de omschakeling samengaat met een heroriëntatie van de activiteiten na omzetting van vergunningen;

Tabel 4.3: Differentiatie van de steun voor investeringen in vier groepen

Type steunmaatregel	Steun als % van het investeringsvolume
Verbrede, duurzame of biolandbouw	40%
Reconversie van de activiteiten	30%
Verbetering structuur bedrijf	20%
Machines en uitrusting	10%

Bron: ALT, 2000

- welbepaalde investeringen waarmee een positief effect gerealiseerd wordt op het vlak van leefmilieu ten opzichte van de minimumnormen;
- investeringen gericht op landschapsbeheer;
- investeringen gericht op de verwerking en de commercialisatie van het eigen product.

Groep 2

De steun bedraagt 30% van het investeringsvolume voor investeringen die gericht zijn op de reconversie van de activiteiten. Concreet betreft het:

- de verruiming van het teeltassortiment (met groenten, medicinale planten, teelten voor energiewinning);
- de productie en de verwerking van voeders voor eigen gebruik;
- de vernieuwing van aanplantingen in de geïntegreerde fruitteelt met nieuwe variëteiten en zonder uitbreiding van het areaal.

Groep 3

De steun bedraagt 20% van het investeringsvolume voor andere investeringen (dan die genoemd in groep 1 en 2) in onroerend goed, met uitzondering van grond, gericht op de globale verbetering van de structuur van het bedrijf.

Groep 4

De steun bedraagt 10% van het investeringsvolume voor de overige investeringen eveneens gericht op de globale verbetering van de structuur van het bedrijf.

Een overzicht per jaar van het aantal goedgekeurde aanvragen, het totale investeringsvolume, de subsidiabele kosten en de toegekende overheidsbijdrage voor VLIF-dossiers in het kader van het PDPO wordt gegeven in tabel 4.4. De cijfers voor 2003 zijn een prognose.

Tabel 4.4: Aantal goedgekeurde aanvragen en bijhorende financiële gegevens voor investeringssteun in de periode 2000-2003

	2000	2001	2002	2003
aantal goedgekeurde aanvragen	0	3.058	3.841	3.300
totale subsidiabele kosten (x1000 euro)	0	194.043	209.457	230.000
totale overheidsuitgaven (x1000 euro)	0	42.567	45.972	45.000
totale investeringskosten (x1000 euro)	0	248.953	249.525	300.000

Bron: VOLT, 2001 en 2002

Belangrijk in de tabel is het feit dat het gaat over goedgekeurde investeringen per jaar. De bedragen hierbij slaan op de totale kosten van een dossier dat hoort bij dat bepaalde jaar. Het gaat hier dus met andere woorden niet om uitgaven maar om vastleggingen. Uitbetalingen voor een bepaald dossier kunnen immers gespreid worden over meerdere jaren (wat hier niet wordt weergegeven). Dit gebeurde wel in de beschrijving van het financieel luik van het PDPO (zie figuur 4.1) waar met boekhoudjaren, en dus reële uitgaven gewerkt werd.

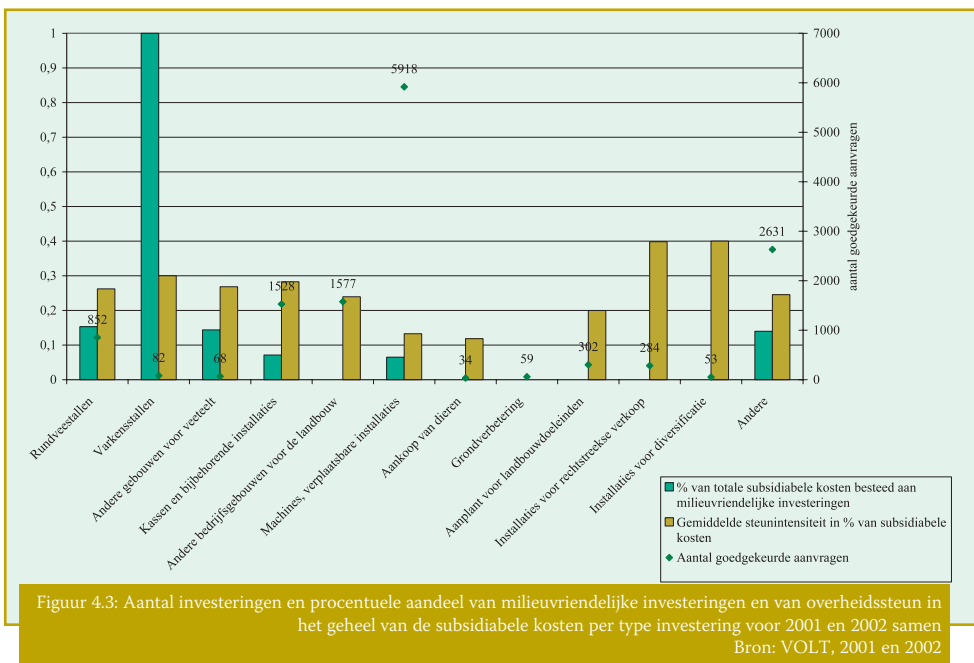
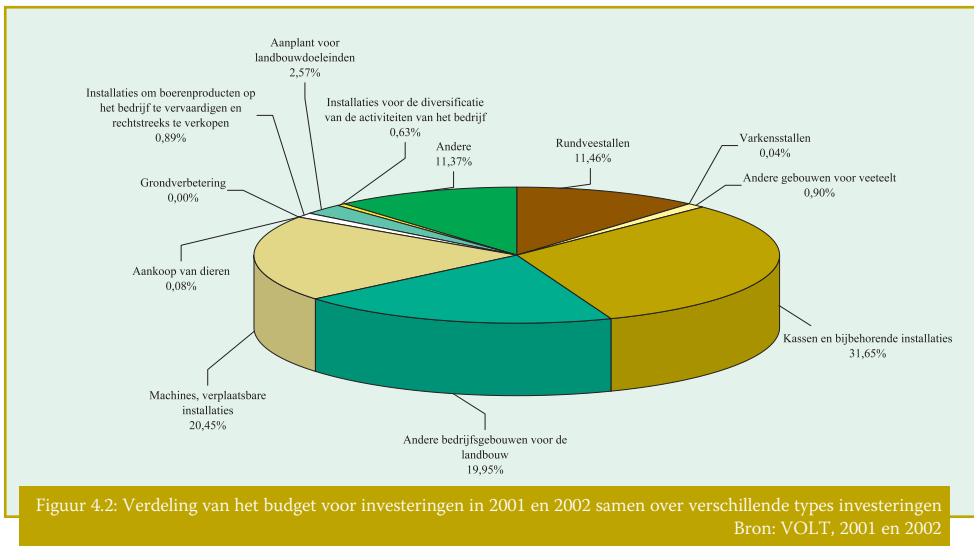
De subsidiabele kosten hoeven niet gelijk te zijn aan het totale investeringsvolume. Immers, subsidiabel betekent 'voor subsidie in aanmerking komend in het kader van de Plattelandsverordening'. Van het bedrag dat voor subsidie in aanmerking komt, wordt dan maximum 40% door de overheid betaald, minimum 60% is dus voor rekening van de begunstigde. Het bedrag van 'totale overheidsuitgaven' is dan op zijn beurt samengesteld uit een Vlaams deel en een EU deel. Dit laatste aandeel is slechts 25% van de totale overheidsbijdrage, Vlaanderen staat voor de resterende 75% in.

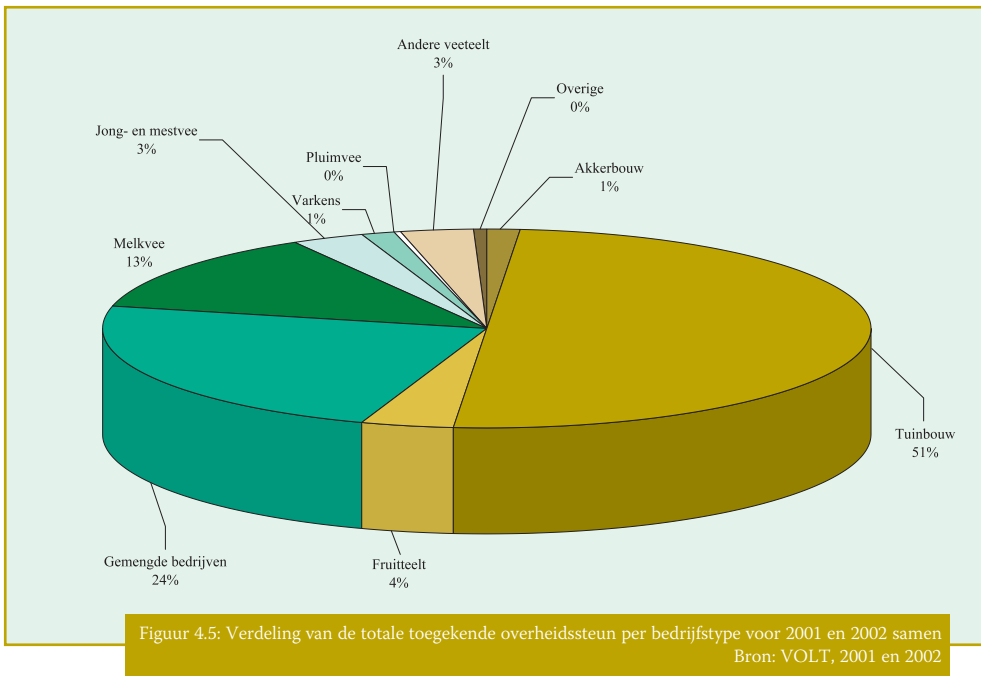
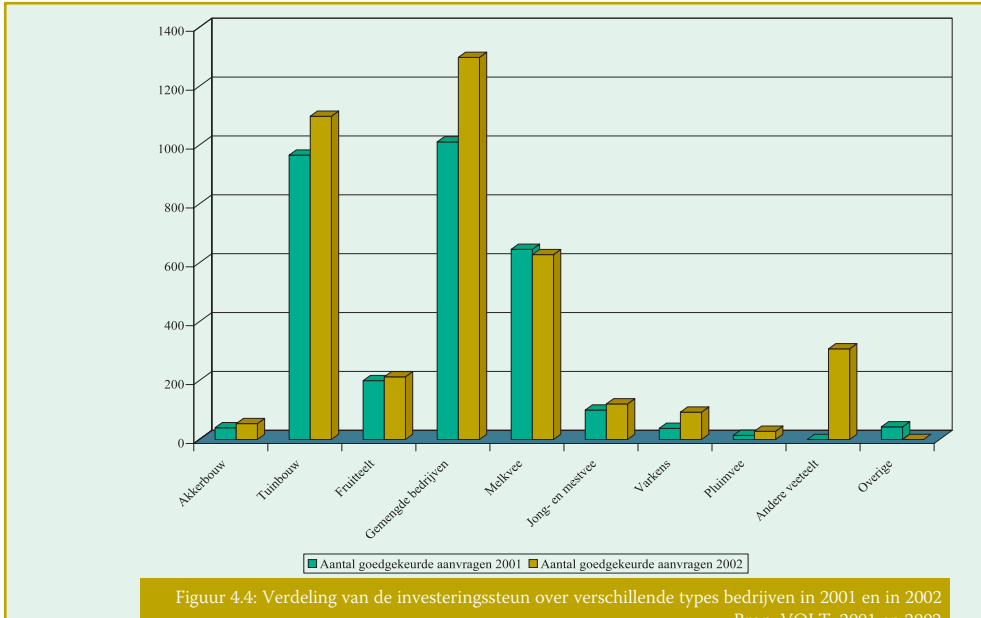
Zoals uit de tabel blijkt, vormt de overheidsbijdrage gemiddeld slechts zo'n 20% van de subsidiabele investeringskost. Met het subsidiabele bedrag wordt een groot deel van het totale investeringsvolume gedekt. Verwacht wordt dat er gedurende de periode 2000-2006 1,6 miljard euro geïnvesteerd zal worden in de Vlaamse land- en tuinbouw. De overheidsbijdrage hiertoe zal ongeveer 270 miljoen euro bedragen en er zullen bij benadering 20.000 landbouwbedrijven mee bereikt worden.

Figuur 4.2 geeft aan hoe de totale overheidssteun in 2001 en 2002 toegekend werd over de verschillende types investeringen. Het grootste deel ging naar investeringen in serres (32%). Bedrijfsgebouwen voor de landbouw en machines ontvingen elk ongeveer 20%. Dat naar investeringen in diversificatie slechts 1,5% ging (0,63% + 0,89%), is deels te verklaren door de geringere investeringskost die met dergelijke projecten gepaard gaat.

Op basis van het aantal aanvragen voor VLIF-steun blijkt dat in de periode 2001-2002 ruim 300 investeringen uitgevoerd werden met betrekking tot diversificatie (figuur 4.3). Dat is zo'n 2,5% van het totaal aantal investeringen. Het betreffen onder meer installaties voor rechtstreekse verkoop. De figuur geeft de verdeling van het aantal aanvragen over de verschillende types investeringen. Van deze investeringen wordt per type ook het aandeel 'milieuvriendelijke investeringen' en de steunintensiteit gegeven. Beide worden uitgedrukt als percentage van de totale subsidiabele kosten. Met 'milieuvriendelijke investeringen' worden investeringen bedoeld met als hoofddoelstelling de bescherming en verbetering van het milieu, de hygiëne in de veehouderij en het welzijn van dieren (Europese Commissie, 2002).

Zoals uit de figuur blijkt is gemiddelde steunintensiteit het hoogst bij de investeringen in diversificatie (40%). Verder blijkt dat alle 82 investeringen in varkensstallen onder de noemer

‘milieuvriendelijk’ vallen en dat het grootste aantal investeringen met VLIF-steun in machines en verplaatsbare installaties gebeurt.

Figuur 4.4 geeft de verdeling van de bijna 7000 goedgekeurde investeringsaanvragen in 2001 en 2002 over de verschillende bedrijfstypes. Het grootste deel van de steunaanvragen komt van tuinbouwbedrijven en van gemengde bedrijven. Ook voor melkveebedrijven werden in die periode heel wat aanvragen goedgekeurd.

Eenzelfde beeld wordt verkregen in figuur 4.5, waar de totale overheidssteun toegekend voor 2001 en 2002 verdeeld wordt over de verschillende bedrijfstypes. Iets meer dan de helft van de investeringssteun gaat naar tuinbouwbedrijven, terwijl zo’n 24% naar gemengde bedrijven en zo’n 13% naar melkveebedrijven gaat.

VESTIGINGSSTEUN

De doelstelling van de vestigingssteun is zoveel mogelijk potentiële vestigingen in de sector omzetten tot reële vestigingen. In totaal kan er maximum 75.000 euro steun per bedrijf verkregen worden. Deze bestaat uit maximaal 25.000 euro rentesubsidie, maximaal 25.000 euro kapitaalsubsidie en een Vlaamse top-up op de rente-subsidie van nog eens maximaal 25.000 euro. Verder kan er ook nog een aanvullende gewestwaarborg (zuivere staatssteun) toegekend worden, voor leningen ter dekking van de met vestiging gepaard gaande kosten.

Onder met de vestiging gepaard gaande kosten wordt verstaan: alle uitgaven voor de overname van de bekleding van een bedrijf, de overname van aandelen als toekomstig bedrijfsleider en het vervolledigen van de bedrijfsbekleding bij het heropstarten van de productie op bedrijven die door omstandigheden niet in productie waren op het tijdstip van de vestiging (aankoop dieren, materieel, uitrusting, teeltkosten,...). De uitgaven mogen geen betrekking hebben op het verwerven van productierechten en allerlei andere rechten. Een van de voorwaarden is ook dat de landbouwer jonger dan 40 jaar is.

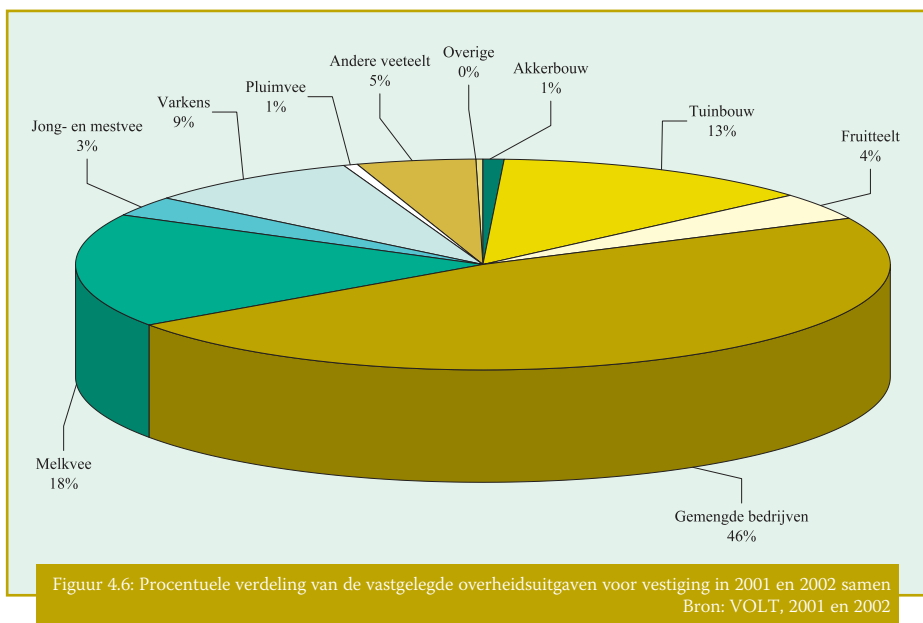
Door de wijzigingen aan de VLIF-reglementering werden in 2000 in het kader van het PDPO geen dossiers voor vestigingssteun goedgekeurd. Vanaf 2001 kwam de steunregeling echter goed op gang. In 2001 en 2002 werden er respectievelijk 215 en 207 dossiers goedgekeurd. De gemiddelde toegekende overheidssteun per bedrijf bedroeg 40.000 euro. Tabel 4.5 geeft een overzicht van het aantal goedgekeurde aanvragen, de totale toegekende overheidssteun en het gemiddelde steunbedrag per sector.

Zoals ook uit figuur 4.6 blijkt gaat een groot deel van de vestigingssteun naar gemengde bedrijven en melkveebedrijven. Ook varkensbedrijven en tuinbouwbedrijven ontvingen een niet onaanzienlijk deel van de steun.

Tabel 4.5: Kengetallen voor steun aan vestiging voor 2001 en 2002 samen

Bedrijfstype	Aantal goedgekeurde aanvragen	Totaal overheidsuitgaven (x 1000 euro)	Gemiddeld steunbedrag (euro)
Akkerbouw	3	133	44.333
Tuinbouw	54	1737	32.167
Fruiteelt	18	724	40.222
Gemengde bedrijven	200	8450	42.250
Melkvee	74	3108	42.000
Jong- en mestvee	13	555	42.692
Varkens	36	1597	44.361
Pluimvee	3	56	18.667
Andere veeteelt	20	840	42.000
Overige	1	47	47.000
TOTAAL	422	17247	40.870

Bron: VOLT, 2001 en 2002

STEUN VOOR VERWERKING EN AFZET

In het PDPO wordt er op projectmatige basis steun verleend aan de verbetering van de verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten en aan de afzet van kwaliteitslandbouwproducten. De eerste beleidsmaatregel focust daarbij op de agro-voedingsindustrie met het landbouwbedrijf als indirecte begunstigde. De tweede beleidsmaatregel richt zich rechtstreeks tot het landbouwbedrijf zelf en ondersteunt zo bijvoorbeeld de afzet van hoeveproducten.

In 2002 werden in het kader van het PDPO een 80-tal projecten goedgekeurd met betrekking tot het verlenen van steun voor investeringen die de verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten in de agro-voedingsindustrie ten goede komen. Voorlopig worden geen bijkomende projecten meer goedgekeurd aangezien het budget voor deze maatregel uitgeput is. De tweede beleidsmaatregel, steun aan de verwerking van kwaliteitslandbouwproducten, wordt verder besproken in hoofdstuk 5 (Vlaams Landbouwbeleid).

3.2 Milieu en natuur

De steun voor agro-milieumaatregelen is niet nieuw in het EU-landbouwbeleid maar werd met de introductie van de 2^e pijler van het GLB (Gemeenschappelijk Landbouw Beleid) voor de verschillende lidstaten en regio's wel voor het eerst verplicht om op te nemen in de respectievelijke programma's. Bovendien werd de steun aan agro-milieu uitgebreid en werden ook de vergoedingen voor de diensten waartoe de landbouwers zich contractueel verplichten, verhoogd.

De milieumaatregelen ondersteunen landbouwproductiemethoden die zijn ontworpen met het oog op milieubescherming en natuurbeheer. Steun kan volgens de EU-regelgeving verleend worden ter bevordering van:

- wijzen van gebruik van landbouwgrond die verenigbaar zijn met de bescherming en verbetering van het milieu, het landschap en de kenmerkende elementen daarvan, de natuurlijke hulpbronnen, de bodem en de genetische verscheidenheid;
- een voor het milieu gunstige extensivering van de landbouw en beheer van niet erg intensieve graslandssystemen;
- de instandhouding van milieuvormen met een grote natuurwaarde waar landbouw wordt beoefend en die worden bedreigd;
- de instandhouding van landschapselementen en van historische elementen op landbouwgrond;
- de toepassing van milieuplanning bij de agrarische bedrijfsvoering.

In Nederland worden alle agro-milieumaatregelen gegroepeerd onder de noemer 'groene diensten'. Ze worden gedefinieerd als extra geleverde diensten van grondeigenaren of -gebruikers (in casu de landbouwers) aan de samenleving (Stichting Natuur en Milieu, 2003). In Vlaanderen kunnen deze

diensten in het kader van het PDPO ingedeeld worden in drie groepen, namelijk volgens de administratie die ze beheert:

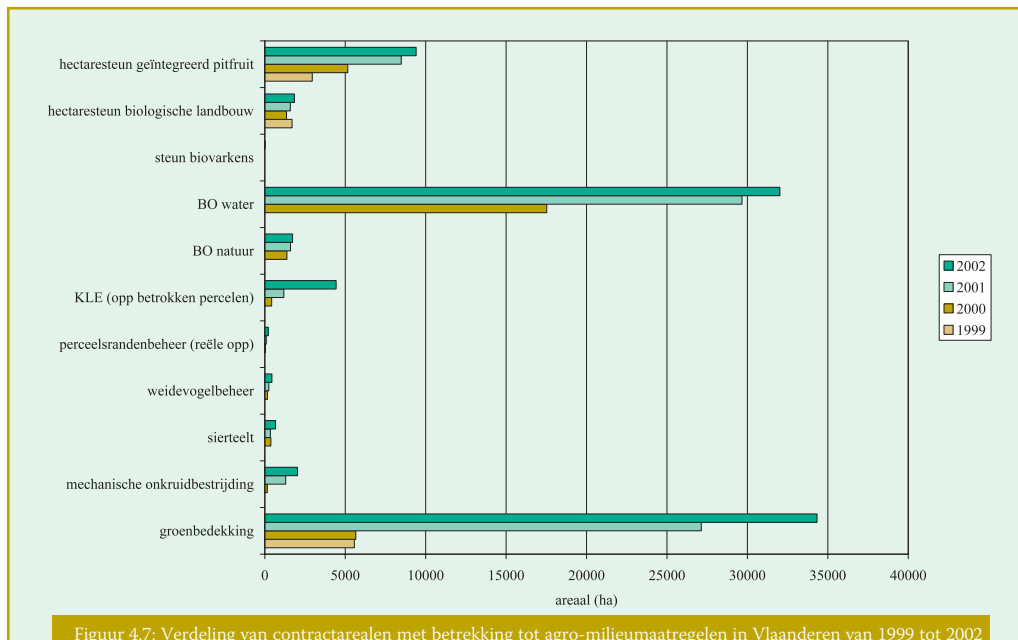
- VLM, die verantwoordelijk is voor de pakketten weidevogelbeheer, kleine landschapselementen, perceelsrandenbeheer, botanisch beheer en verminderde bemesting ten opzichte van de bemestingsnorm kwetsbaar gebied water;
- ALT, die verantwoordelijk is voor de pakketten groenbedekking, mechanische onkruidbestrijding, instandhouding van genetische diversiteit van bedreigde en lokale rassen en vermindering van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in de sierteelt;
- ALP, die verantwoordelijk is voor de maatregelen die vroeger federaal geregeld werden: hectaresteen voor biologische productiemethoden en hectaresteen voor geïntegreerde pitfruitteelt.

Het Vlaamse beleid rond de agro-milieumaatregelen werd tot nu toe continu bijgestuurd. Een van de redenen is dat dergelijk beleid voor Vlaanderen redelijk nieuw is en dat dus nog niet alles op punt stond bij de aanvang van het PDPO. Momenteel wordt gewerkt aan de bijstelling van de beheersvergoedingen en aan het toevoegen van nieuwe maatregelen aan de reeds bestaande. De nieuwe maatregelen ten opzichte van de start van het PDPO zijn, of zullen worden: steun voor erosiebestrijding, steun voor omzetten van akkerland naar gras-klaverteelt of luzerneteelt, hamsterbescherming, et cetera. Ook werden omwille van de regionalisering van de landbouwbevoegdheden de hectaresteen biologische landbouw en de hectaresteen geïntegreerde pitfruitteelt pas recentelijk (2002) in het PDPO geïntegreerd.

Niettegenstaande de vele maatregelen en de bijstellingen blijven de globale doelstellingen van de milieumaatregelen uit het PDPO als volgt geformuleerd:

- de reductie van het gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen, en van het verlies naar de milieucapartimenten bodem, oppervlaktewater, grondwater en lucht;
- het versterken van de natuurwaarden van halfnatuurlijke en soortenrijke graslanden;
- het tegengaan van erosie op daarvoor gevoelige gronden en in holle wegen;
- het instandhouden van de met uitsterven bedreigde rassen en variëteiten;
- het verhogen van het broed- en opgroeisucces bij weidevogels;
- het verbeteren van de ecologische kwaliteit van perceelsranden;
- het verbeteren van het ecologisch functioneren van kleine landschapselementen en een toename ervan;
- het verminderen van de milieudruk vanuit landbouwpercelen op aanpalende natuurgebieden;
- het bevorderen van de botanische waarde van akkerland en grasland.

In figuur 4.7 wordt een overzicht gegeven van het areaal onder agro-milieumaatregelen in Vlaanderen in het kader van het PDPO. In 2002 waren er voor bijna 80.000 ha contracten afgesloten (contractarealen), waarvan de twee grootste (in betrokken oppervlakte) de steun aan groenbedekking en de steun aan de beheersovereenkomsten water zijn, met een areaal van respectievelijk 34.000 ha en 33.000 ha. Andere beheersovereenkomsten zoals weergegeven op de figuur zijn de steun voor mechanische onkruidbestrijding, verminderd gebruik van gewasbeschermingsmiddelen

Figuur 4.7: Verdeling van contractarealen met betrekking tot agro-milieumaatregelen in Vlaanderen van 1999 tot 2002

Bron: VOLT, 2002 en 2003

in de sierteelt, genetische diversiteit, weidevogelbeheer, perceelsrandenbeheer en kleine landschapselementen.

Bemerk eveneens het aandeel van de agro-milieuovereenkomsten uit de voorgaande programmeringsperiode. Vanaf 1999, net voor de start van het PDPO, werden immers al enkele overeenkomsten aangeboden. Deze overeenkomsten werden veelal ongewijzigd opgenomen in het PDPO.

Op een totaal landbouwareaal in Vlaanderen van ruim 630.000 ha valt momenteel ongeveer 10% onder een of meerdere agro-milieuovereenkomsten uit het PDPO, wat toch een relatief succes kan genoemd worden. Uit de Mid Term Evaluatie (MTE 2003) blijkt dat van deze maatregelen een gematigd positief effect kan verwacht worden op het milieu. Bijsturingen van het programma op basis van de aanbevelingen van de evaluator moeten dit effect nog verder kunnen versterken.

De steun voor bosbouw is opgebouwd uit drie deelmaatregelen: bebossen van landbouwgronden, instellen van bosgroepen en investeren in multifunctionele bossen. Doelstellingen hierbij zijn:

- uitbreiden en structureel verbeteren van het bestaande bosareaal;
- creëren van een financieel en organisatorisch draagvlak voor onrendabele bosbeheerwerken;
- stimuleren van het voeren van een gezamenlijk bosbeheer;

- steun verlenen aan een actief natuurbehoudprogramma door onder andere gerichte stimulering van beplanting met inheemse, standplaatsseigen boomsoorten.

In de periode 2000 – 2002 werd in totaal 93 ha bebost.

3.3 Ondersteunende maatregelen

OPLEIDING

Het aanbieden van vorming aan landbouwers en de stimulans hiervoor die vanuit het landbouwbeleid uitgaat, bestond al voor de start van het PDPO. Gezien het belang van (permanente) vorming, werd dit dan ook als een afzonderlijk deel in het programma opgenomen. Vorming aan landbouwers wordt aangeboden via de door de Vlaamse overheid erkende centra. Slechts in bepaalde gevallen richt de overheid zelf de vormingsactiviteiten in. Naast land- en tuinbouwers met onvoldoende landbouwopleiding via naschoolse vorming voorbereiden om een bedrijf over te nemen, is een tweede doelstelling van deze maatregel het verstrekken van permanente vorming. Er wordt onder meer aandacht geschonken aan de veranderingen in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, de nieuwe eisen of normen inzake kwaliteit, het leefmilieu, dierenwelzijn, hygiëne en nieuwe technologieën. De vormingsactiviteiten uit het PDPO kunnen als volgt worden ingedeeld:

1. *Organiseren van cursussen*

- B-Cursussen: houden een specifieke vorming in, voornamelijk bestemd voor de personen die zich willen vestigen als landbouwer. Binnen de B-cursussen zijn er 3 types complementaire opleidingen:
 - Vestigingscursus (B1): bestemd als voorbereiding op een landbouwbedrijfsovername of eerste installatie;
 - Stages (B2): praktische opleidingen van minimum 2 weken op een vreemd bedrijf;
 - Specialisatiecursussen (B3): als aanvulling op de vestigingscursus voor een bepaalde specialisatie zoals een ondernemerscursus voor akkerbouw of tuinbouw of een cursus paardenhouderij;
 - Installatieproeven (B4): door het slagen op deze proeven, die men kan afleggen na het volgen van de B1, B2 en B3 cursussen, bekomt men een installatieattest, wat toegang geeft tot de subsidies van het VLIF.
- C-cursussen: dit zijn vormingscursussen gewijd aan een of meerdere bedrijfstakken, specialisaties, technische of bedrijfseconomische problemen die verband houden met de landbouw, zoals een cursus inzake de nieuwste ontwikkelingen binnen de melkveehouderij.

2. Korte vormingen

Korte vormingen bestaan uit studievergaderingen, panelgesprekken en geleide bezoeken die gehouden worden rond één bepaald sociaal, juridisch, technisch of economisch thema. Zij hebben een gemiddelde duur van 3 uur.

Tabel 4.6 geeft het aantal georganiseerde vormingsuren en het aantal georganiseerde vormingen weer voor de periode 2000 tot 2002. Uit de tabel blijkt dat binnen de cursussen, de C-cursussen het grootste aandeel vormingsuren naar zich toetrekken. De gemiddelde duur van een B-cursus (enkel rekening houdende met B1 en B3) bedraagt ongeveer 61 uur, daar waar de gemiddelde duur van een C-cursus beduidend lager is met een duur van ongeveer 26 uur. Naast de C-cursussen maken ook de korte vormingen een belangrijk deel uit van het totale aantal vormingsuren. Deze korte vormingen hebben een typische duur van enkele uren (gemiddelde duur is 2,11u). Wat opvalt, is dat in 2001 het aantal cursussen een stijging kende, maar dat het aantal vormingsuren achteruitging ten opzichte van 2000. Het aantal uren korte vorming herstelde zich weer in 2002 terwijl het aantal cursussen weer achteruit ging.

Tabel 4.6: Aantal vormingsuren en aantal vormingen per type opleiding in de periode 2000-2002

Type opleiding	categorie	sub-categorie	Aantal vormingsuren			Aantal vormingen		
			2000	2001	2002	2000	2001	2002
Cursus	B-cursus	B1	1.867	1.796	1.620	23	22	20
		B2	1.908	2.415	2.514	266	375	375
		B3	1.004	1.334	1.783	20	28	36
		B4	Nvt	Nvt	Nvt	10	10	10
	C-cursus	14.985	14.709	13.892	529	552	528	
Subtotaal Cursussen			19.764	20.407	19.809	848	987	969
Korte vormingen			10.511	9.695	10.504	4.982	4.595	4.978
TOTAAL			30.275	30.631	30.313	5.830	5.582	5.891

(Nvt: Niet van toepassing)

Bron: Idea Consult, 2003

3. Demonstratieprojecten

Demonstratieprojecten zijn een ingeburgerde vorm van opleiding in de landbouw. Daarom werden ze ook opgenomen in het kader van het PDPO. Er worden drie soorten projecten geïdentificeerd (tabel 4.7):

- Demonstratieprojecten via oproepen op de website;
- Voorbeeldbedrijven;
- Projecten duurzame bemesting.

Tabel 4.7: Kengetallen voor opleidingsprojecten (demonstratie, voorbeeld, duurzame bemesting) in de periode 2000-2002

	2000	2001	2002
Demonstratieprojecte			
Aantal oproepen	1	2	1
Aantal geselecteerde projecten	34	20	21
EU cofinanciering	Neen	Ja	Ja
Duur van de projecten	1 jaar	2 jaren	1,5 jaar
Voorbeeldbedrijven			
Aantal oproepen	1	Nvt	Nvt
Aantal geselecteerde projecten	16	Nvt	Nvt
EU cofinanciering	Ja	Nvt	Nvt
Duur van de projecten	1 jaar	Nvt	Nvt
Projecten duurzame bemesting			
Aantal geselecteerde projecten	Nvt	4	4
EU cofinanciering	Nvt	Ja	Ja
Duur van de projecten	Nvt	1 jaar	1 jaar

(Nvt: Niet van toepassing)

Bron: Bron: VOLT, 2001 en 2002

4. Bedrijfsbegeleiding in de biologische landbouw

Een van de 19 actiepunten opgenomen in het actieplan biologische landbouw (ALT, 2003) is het toekennen van subsidies voor omschakelingsplannen en bedrijfsbegeleiding in de biologische landbouw. De maatregel ging van start in 2001 en momenteel zijn hier al een 70-tal landbouwers mee bereikt.

BEDRIJFSBEHEER

Tot 1999 kregen bedrijven gedurende vijf jaar steun voor het bijhouden van een bedrijfs-economische boekhouding. Dit kon toen via een boekhoudkantoor, of individueel via bedrijfsboeken of een erkend computerprogramma. Daarnaast kon ook nog steun verkregen worden voor een bedrijfsleidingdienst. Vanaf 2000 werd beslist om deze twee steunmaatregelen te koppelen: steun aan bedrijfsbeheer.

De steun wordt toegekend aan de bedrijfsleidingdienst op basis van de adviezen verstrekt aan de individuele bedrijven. Hierbij is er een administratieve controle: de steun wordt pas verkregen nadat de bedrijfsdienst bepaalde documenten voorlegt. Er gebeurt ook een controle op het landbouwbedrijf om na te gaan of het bedrijf de benodigde documenten kreeg van zijn bedrijfsleidingdienst.

De steun voor bedrijfsbeheer behoorde initieel tot het vroegere federale PDPO. Na de regionalisatie van de landbouwbevoegdheden werd deze maatregel opgenomen in het Vlaamse PDPO.

Er zijn 15 erkende bedrijfsleidingdiensten. Tabel 4.8 geeft de evolutie weer van het aantal bedrijven met steun die zich voor het eerst aansloten bij deze bedrijfsleidingdiensten.

Tabel 4.8: Aantal goedgekeurde aanvragen en bijhorende financiële gegevens voor bedrijfsbeheer in de periode 2000-2002

		2000	2001	2002
Aantal goedgekeurde aanvragen		325	469	301
Totale overheidsuitgaven	(1000 euro)	577	905	602

Bron: VOLT, 2001 en 2002

PROJECTEN IN HET KADER VAN EEN GEÏNTEGREERD PLATTELANDSBELEID

Met projecten voor een geïntegreerd plattelandsbeleid wordt gemikt op de ontwikkeling van het platteland in ruime zin. De doelgroep omvat dan ook zowel landbouw- als niet-landbouwbevolking. Het PDPO koos oorspronkelijk voor een viertal strategische doelstellingen: economische diversificatie, het verhogen van de medegebruikfunctie van het platteland en de leefbaarheid van de dorpskernen en van de kwetsbare bevolkingsgroepen. Deze doelstellingen zijn ontstaan bij het opstellen van het programma. Sinds 2002 wordt in de praktijk niet meer via deze vier doelstellingen gewerkt, ze blijven wel geldig als algemene doelstellingen.

De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) coördineert de maatregel in samenwerking met de Administratie Milieu, Natuur, Land en Waterbeheer (Afdeling Land), de Administratie Ruimtelijke Ordening, Huisvesting, Monumenten en Landschappen (Afdeling Monumenten en Landschappen) en de provinciale diensten.

Voor de ganse periode 2000-2006 werden er in totaal ruim 50 miljoen euro overheidsuitgaven voorzien. Dat is ongeveer 10% van het totale PDPO budget. Tabel 4.9 geeft een overzicht van de uitgaven voor de reeds toegekende projecten per beheersdienst tot en met 2002.

Tabel 4.9: Budgettair overzicht van de geselecteerde projecten in het kader van een geïntegreerd plattelandsbeleid in de periode 2000-2002

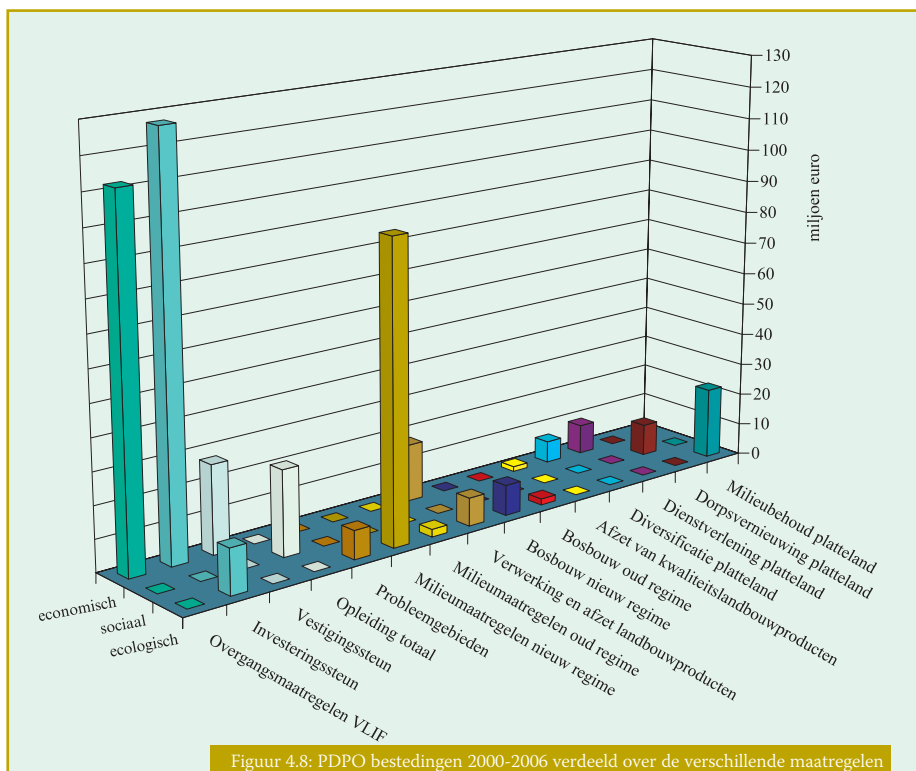
Beheersdienst	Totale overheidsuitgaven (euro)	Gemiddelde overheidsuitgaven per project 2000-2002
VLM	3.768.545	64.974
Aminal, afdeling Land	5.995.629	428.259
Monumenten en Landschappen	1.128.316	75.221
Totaal	10.892.491	136.156

Bron: Idea Consult, 2003

4 Duurzaamheid van het PDPO

Het PDPO tracht in te spelen op zowel de economische, sociale als milieuproblematiek waarmee (voornamelijk) de landbouwsector te maken heeft op het platteland. De meeste instrumenten hiertoe spelen enkel in op 1 van deze drie pijlers. Toch worden ook met 'economische' instrumenten milieudoelstellingen nagestreefd. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij de investeringssteun waar een getrapte steunregeling meer ondersteuning biedt indien een investering 'milieuvriendelijker' is.

Ingedeeld volgens hoofddoelstelling gaat bijna 62% van de PDPO bestedingen naar economische doeleinden, ruim 23% naar milieudoeleinden en 15% naar ondersteunende maatregelen. Heel wat maatregelen hebben evenwel nog een nevendoelestelling. Figuur 4.8 geeft een verdeling. Zo blijkt dat er in feite 32% van het totale budget milieu als hoofd of nevendoelestelling heeft.

Figuur 4.8: PDPO bestedingen 2000-2006 verdeeld over de verschillende maatregelen en de economisch, sociale en milieucategorieën ervan
Bron: VOLT, 2001 en 2002

5 Evaluatie van het PDPO

Een tussentijdse evaluatie (Idea Consult, 2003), een Europese verplichting, werd uitgevoerd door een consortium van onafhankelijke experts onder leiding van Idea Consult. Naar aanpak en methodologie diende voor een groot deel gewerkt te worden volgens EU-richtsnoeren, maar ook eigen Vlaamse accenten werden aan de opdracht toegevoegd.

In de conclusies van de tussentijdse evaluatie geven de evaluatoren aan dat de economische positie van de landbouw en de kwaliteit van het leefmilieu op het platteland onder druk staan in Vlaanderen. In dit opzicht is de benadering van het huidige programma, waar het grote accent voornamelijk ligt op economische steun aan de landbouw en op milieumaatregelen binnen de landbouw, dan ook gerechtvaardigd. Een kernprobleem van het Vlaamse platteland, namelijk de verstedelijkingsdruk komt in dit programma echter niet aan bod.

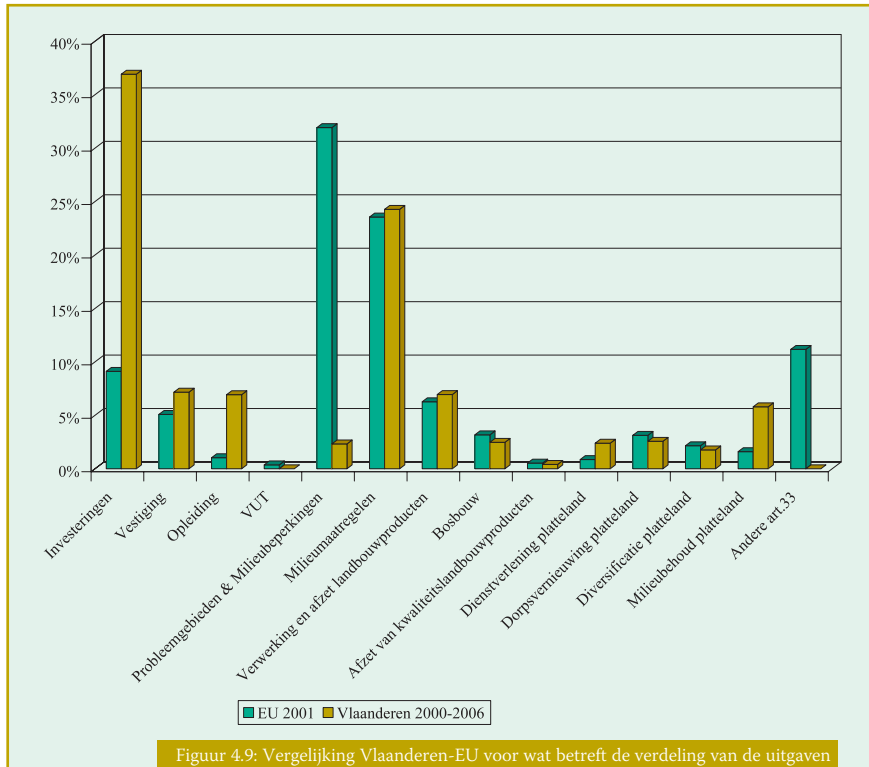
De globale beoordeling van de evaluatoren van het Vlaams programma voor plattelandsontwikkeling is tweeledig. Enerzijds scoren de maatregelen op zich vrij goed ten opzichte van hun eigen doelstellingen, anderzijds scoort het programma vrij zwak inzake een coherent beleid en een duidelijke visie voor de ontwikkeling van de Vlaamse landbouw en het Vlaamse platteland, door het ontbreken van het dynamisch ontwikkelingsaspect.

Voor het evaluatieteam bestaat de belangrijkste uitdaging erin om van deze tweeledigheid over te schakelen naar een echt geïntegreerd plattelandsbeleid over de verschillende beleidsdomeinen en programma's heen.

6 Het PDPO in EU perspectief

In de EU-15 lopen er momenteel 67 plattelandsontwikkelingsprogramma's. Hiervan is het Vlaamse PDPO er één van. Voor wat de toestand in 2001 betreft, werd door de EC een vergelijkende studie gemaakt tussen de verschillende programma's op lidstaat niveau. De vergelijking van België met de andere EU-lidstaten in deze studie gaat goed op voor Vlaanderen, aangezien het Waalse PDPO min of meer dezelfde accenten in zijn programma legde. Volgende conclusies kunnen uit de studie (Europese Commissie, 2003) getrokken worden:

- het meest toegepaste pakket in de EU vormen de maatregelen rond probleemgebieden, bebossing en opleiding. België verschilt hier sterk van de andere EU-lidstaten. Het is het enige EU-land dat geen maatregelen in voege had rond probleemgebieden. Ook rond bebossing was in 2001 nog weinig in uitvoering in vergelijking met de andere EU-landen. Met het deel opleiding scoort België wel sterk;

Figuur 4.9: Vergelijking Vlaanderen-EU voor wat betreft de verdeling van de uitgaven in het kader van de plattelandsontwikkelingsprogramma's 2000-2006
Bron: VOLT, Europese Commissie, 2003

- het minst toegepaste pakket in de EU vormen de maatregelen rond gebieden met specifieke beperkingen op milieugebied. Slechts Duitsland, Spanje en Italië bieden dit aan.

Een vergelijking van de verdeling van de uitgaven tussen Vlaanderen en alle EU-lidstaten toont de accentverschillen die met het Vlaamse programma gelegd worden ten opzichte van het geheel van alle EU-programma's (figuur 4.9). Zo blijkt investeringssteun, een belangrijk onderdeel in het Vlaamse PDPO, dat helemaal niet te zijn op EU-niveau. Ook de maatregelen in het kader van een geïntegreerd plattelandsbeleid (bevordering van de aanpassing en de ontwikkeling van plattelandsgebieden) worden op EU-niveau in grotere mate toegepast, net als de maatregelen rond probleemgebieden. Daarentegen bevindt Vlaanderen zich op het EU-gemiddelde voor wat betreft de bestedingen voor milieumaatregelen en wordt er relatief meer aandacht besteed aan opleiding.

In de vorige hoofdstukken kwam het landbouwbeleid aan bod dat de Vlaamse invulling geeft van afspraken op Europees niveau. Daarnaast voert de Vlaamse regering natuurlijk ook nog een eigen landbouwbeleid, voornamelijk op het vlak van kwaliteit van landbouwproducten. Zeer specifiek is de ondersteuning van de biologische landbouw.

Het landbouwbeleid interfereert ook met het leefmilieubeleid, voornamelijk dan op het vlak van de mestwetgeving. De landbouwsector heeft de voorbije jaren belangrijke stappen gezet in het terugdringen van de mestoverschotproblematiek. Door de landbouwadministratie werd een stopzettingsregeling voor varkens, runderen en pluimvee uitgewerkt.

1 Kwaliteit in alle opzichten in Vlaanderen

Vanaf de tweede wereldoorlog tot ergens begin de jaren negentig is het produceren van voldoende voedsel tegen aanvaardbare prijzen steeds de eerste bekommernis geweest. Productiviteit, kwantiteit en kostenbeheersing waren hierbij sleutelbegrippen. Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw kiezen de Vlaamse, en bij uitbreiding de Europese consumenten steeds meer voor een voeding die niet alleen gezond, voedzaam en smakelijk is, maar die ook nog eens volgens milieu- en diervriendelijke methoden geproduceerd is. De rode draad daarbij is kwaliteit: een absolute voorwaarde, maar ook een begrip dat zich in verschillende facetten uit.

Volgens een internationale definitie is kwaliteit “het geheel van de eigenschappen en kenmerken van een product die van invloed zijn op het ver-

mogen ervan om aan vastgestelde behoeften te voldoen”. Voor wat landbouwproducten betreft zou kunnen gesteld worden dat er twee aspecten zijn: het verplichte aspect waarover niet te onderhandelen valt, en aspecten van betrekkelijk belang die facultatief zijn. Voedselveiligheid is zo een verplicht kwaliteitselement en wellicht ook de eerste voorwaarde die op het gebied van kwaliteit gesteld wordt. Dit zelfde geldt ook voor de naleving van de wettelijke voorschriften met betrekking tot milieu en dierenwelzijn. Deze wettelijk opgestelde normen beperken zich niet tot de kenmerken van de producten, maar hebben eveneens betrekking op de bescherming van de natuurlijke hulpbronnen en een ethisch verantwoorde productie. Bij andere kwaliteitsaspecten speelt de voorkeur van de consumenten dan weer een rol, zodat die eerder een subjectief karakter hebben. Dit is het geval voor voedingswaarde, smaak, kleur, geur en uiterlijk.

Ten slotte hebben sommige producten een extra waarde uit sociaal-economisch oogpunt, omdat zij in een bepaalde streek of volgens een bepaalde traditionele methode vervaardigd worden (kwaliteitslabels), of omdat bij de productie ervan bijzondere aandacht aan het milieu en het dierenwelzijn wordt gegeven (bijvoorbeeld biologische landbouw). Deze kwaliteitsaspecten kunnen als “meer-kwaliteit” beschouwd worden.

Deze verschillende kwaliteitsaspecten zijn een gedeelde bevoegdheid tussen de federale- en de regionale overheid. Algemeen kan gesteld worden dat de federale overheid, in dit geval de Federale Overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid en het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) instaan voor de normering en de controle op de voedselveiligheid en bepaalde aspecten van het dierenwelzijn. De Vlaamse overheid zorgt dan weer dat de landbouwer kan beschikken over kwaliteitsvol uitgangsmateriaal (zaden, plant- en pootgoed, fokkerij...). Verder is ook de kwaliteit van de productiewijze gedeeltelijk een Vlaamse bevoegdheid. Aan de hand van normen en standaarden, die door de sector gevolgd worden onder de vorm van lastenboeken, wordt een minimale kwaliteit gegarandeerd. Er is zoals gezegd ook een markt voor producten met een “meer-kwaliteit”. Deze producten stellen hogere eisen en moeten dus ook voldoen aan hogere standaarden. Ook deze worden opgesteld en gecontroleerd door de Vlaamse overheid.

1.1 Kwaliteitsvol uitgangsmateriaal

Om een product te kunnen leveren dat voldoet aan een wettelijk vastgestelde kwaliteit moet een land- of tuinbouwer kunnen beschikken over uitgangsmateriaal dat voldoet aan bepaalde kwaliteitscriteria. Zo zal het genetische potentieel van een gekweekte plant, dat al vast ligt in het zaad, voor een groot deel verantwoordelijk zijn voor de voedingswaarde, geur, kleur en smaak die de consument ervan verwacht. Bij de dierlijke sector is dit niet anders. Het genetische materiaal van de vader- en moederdieren bepalen de kwaliteit van het dier. Vandaar dat ook aan de fokkerij van landbouwhuisdieren normen en standaarden opgelegd worden met de bedoeling dieren te produceren die aan de eisen van de producenten (rendabiliteit) en de consumenten kunnen voldoen.

NATIONALE RASSEN-CATALOGUS PLANTEN

Voor de plantaardige productie wordt daarom een nationale rassencatalogus opgemaakt. Deze catalogus is een lijst met daarop de officiële rassen vermeld die door de land- en tuinbouw in Vlaanderen mogen gebruikt worden. De Vlaamse overheid stelt deze lijst zo samen dat de toegelaten rassen onderscheidbaar, bestendig en voldoende homogeen zijn en voldoende cultuur- en gebruikswaarde bezitten. Een landbouwgewas waarvan het zaaizaad niet voorkomt op de rassenlijst mag niet verhandeld worden. Alle aanvragen voor toelating van rassen door kwekers en mandatarissen, die gericht zijn aan de Vlaamse overheid, worden door de bevoegde dienst behandeld. Voor de uitvoering daarvan sluit deze onderzoeken af met bepaalde wetenschappelijke instellingen. Alleen al in 2003 zijn op die manier 42 nieuwe rassen bijgeschreven op de catalogus. Daarvan zijn er al 16 voor grassen en 14 voor maïs.

CONTROLE OP DE PRODUCTIE VAN EN DE HANDEL IN ZAAIZAAD EN POOTGOED

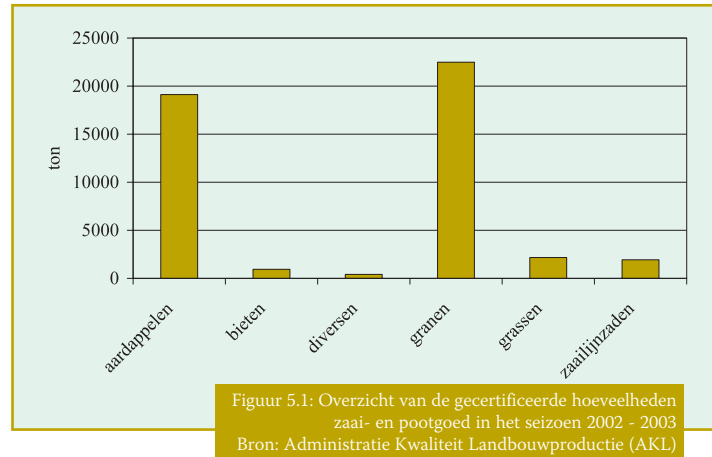
De controle op de productie van en de handel in zaaizaad en pootgoed bestaat hoofdzakelijk uit een certificeringssysteem. Dit is een bewakingsysteem waarbij in elke schakel de kwaliteit getoetst wordt. Indien voldaan wordt aan de minimale kwaliteitseisen wordt door de bevoegde diensten een certificaat aan de verpakking gehecht. Indien wordt vastgesteld dat de certificeringnormen niet zullen bereikt worden, stopt de procedure. Tezelfdertijd is er een continue informatieverzameling tijdens het productieproces en wordt er op gelet dat de identiteit van het product bewaard blijft. Dit gebeurt door onderzoek op regelmatig genomen inspectiemonsters. In de huidige context wenst de landbouwer ook volledige traceerbaarheid en volledig geïnformeerd te worden met betrekking tot herkomst, productiewijze en kwaliteitskenmerken. Deze traceerbaarheid wordt gerealiseerd door het uitvoeren van wettelijk voorgeschreven controleactiviteiten. De controleactiviteiten van de dienst omvatten onder andere het uitvoeren van bezoeken met het doel handelaars-bereiders, stockeerdere van vlas, bereiders van mengsels van groenvoederzaad, bereiders van kleinverpakkingen en privé-laboratoria (voor de analyse van zaden) te erkennen. In de sector zaaizaden zijn tachtig bedrijven erkend, in de sector aardappel-pootgoed ongeveer vijftig.

Voor wat aardappelen betreft zijn er in 2003 900 ha vermeerderingspercelen gecontroleerd. Bij granen en zeker bij grassen (3000 ha) zijn de te controleren oppervlakten veel groter. Daarom zijn personeelsleden in dienst van de zaadfirma gemachtigd de controles te verrichten. Eén op vijf van de aldus gecontroleerde percelen worden door de dienst daarna nog eens gecontroleerd.

Daarnaast is er ook nog de controle van de bereiding, de triage en de certificering. Deze controle omvat naast een visuele inspectie ook officiële monsternames die geanalyseerd

worden in een laboratorium van het FAVV of in erkende bedrijfslaboratoria. Vanaf de lente van 2004 zal de dienst een eigen laboratorium voor zaadontleding uitwerken op het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek (CLO) te Merelbeke.

In figuur 5.1 wordt een overzicht gegeven van de gecertificeerde hoeveelheden tijdens het seizoen 2002/03.

Een andere controle is de fytosanitaire controle van zaai- en pootgoed. Hoewel de fytosanitaire controle een federale bevoegdheid gebleven is, worden, omwille van administratieve vereenvoudiging, de controles op bedrijven die zaai- en aardappelpootgoed produceren door de bevoegde Vlaamse diensten verricht. De controles omvatten monsternames van grond en plantmateriaal en visuele inspecties. Daarnaast is de bevoegde dienst gemachtigd op die bedrijven fytosanitaire certificaten uit te schrijven voor uitvoer naar landen buiten de EU.

Voor materiaal voor bosbouwkundige doeleinden bestaat bovendien ook een verplichte herkomstkeuring en voor fruitplanten voert de Vlaamse overheid een vrijwillige certificering van de virusstatus uit.

ERKENNING VAN HUISDIERENRASSEN NUTTIG VOOR DE LANDBOUW

De Vlaamse overheid zorgt ervoor dat de producenten te allen tijde kunnen beschikken over een ras dat voldoet aan de door hun gestelde eisen met betrekking tot groei, weerstand, voederomzet, melkgift, slachtkwaliteit tot zelfs vorm en andere exterieurkenmerken. Deze erkenning gebeurt voornamelijk door het erkennen van verenigingen die de stamboeken bijhouden. Zo werd bijvoorbeeld de Vlaamse Confederatie van het Paard vzw erkend als coördinerend orgaan voor verschillende fokkerijactiviteiten in de paardensector.

ERKENNING VAN SPERMAVERDEELCENTRA

Erkenning heeft evenzeer betrekking op de spermaverdeelcentra, die hun sperma verkrijgen bij een erkend productiecentrum in binnen- of buitenland. De kwaliteit van de dierlijke productie is namelijk afhankelijk van de genetische waarde van dat sperma of de foktechnische waarde van de stier. Daarnaast zijn er ook de sanitaire vereisten die aan sperma gesteld worden en zijn er criteria met betrekking tot de mate van beschikbaarheid (grootte van de genetische pool). In de periode van 15 oktober 2002 tot 31 december 2003 werd aan 7 verdeelcentra van rundersperma een sanitaire en zoötechnische erkenning verleend. Op dit ogenblik mogen 28 erkende centra op het Vlaamse grondgebied sperma in voorraad houden, verhandelen, leveren en insemineren. De Vlaamse overheid controleert deze centra regelmatig met als doel de sanitaire en de foktechnische kwaliteit van het sperma te garanderen. De sanitaire kwaliteit van het sperma wordt bepaald door de hygiëne bij de bewaring, het vervoer en de kunstmatige inseminatie (KI) van het sperma. De foktechnische kwaliteit van het sperma wordt bepaald door de fokwaarde van de KI-stier, waarvan de afstamming officieel is geregistreerd.

NORMERING EN CONTROLE OP DE HANDEL IN FOKDIEREN EN FOKKERIJPRODUCTEN

De Vlaamse overheid heeft ook een opdracht in de zoötechnische normering en de reglementering en controle op de handel in fokdieren en fokkerijproducten met zoötechnische garantie. Sinds de overheveling van de bevoegdheden van landbouw naar de Vlaamse Overheid is evenwel duidelijk geworden dat de wet van 20 juni 1956 betreffende de verbetering van de rassen van voor de landbouw nuttige huisdieren moet herzien worden. De eerste stappen in de voorbereiding van de herziening van die wetgeving zijn intussen genomen. In de zomer van 2002 werd een Vlaams fokkerijbeleid uitgetekend, waarbij het ondersteuningsbeleid er op gericht is om de betoelaagbare activiteiten onder te brengen bij één koepelvereniging per diersoort. Dit is noodzakelijk gezien de versnippering van de overheidssteun in het verleden een optimale benutting van die overheidssteun in de weg stond. Voor “rundvee”, “varkens” en “paarden” is de koepelvereniging intussen een feit. Voor de kleine herkauwers is men op de goede weg. Binnenkort zullen ook de andere koepelverenigingen, dus die voor “pluimvee & konijnen” en “genetische diversiteit”, opgericht worden. Daarnaast wordt er druk gewerkt aan de oprichting van een Vlaams Fokkerijcentrum, dat in eerste instantie dienst zal doen als samenwerkingsplatform tussen de verschillende koepelverenigingen. De bedoeling is om het kwaliteitsbeleid inzake fokkerij te promoten door onder andere deel te nemen aan landbouwbeurzen en de fokkerij te optimaliseren. Het Fokkerijcentrum moet de plaats en de structuur worden van waaruit een efficiëntere fokkerij kan groeien.

1.2 Kwaliteit van de productiemethoden

Het opleggen van kwaliteitscriteria voor uitgangspullen als zaden, poot- en plantgoed en fokmateriaal garandeert uiteraard nog geen kwaliteitsvol afgewerkt product. De productie van een goed product is een samenspel van verschillende partners en kan volgens verschillende productiemethoden tot stand komen. Deze veelheid aan factoren maakt het voor de overheid niet eenvoudig om normen en standaarden op te leggen en de bijhorende controle erop uit te oefenen. Vandaar dat voor een aantal producten de kwaliteitsaspecten van zowel het productieproces en het afgewerkte product een gedeelde bevoegdheid is tussen de Vlaamse Gemeenschap en de federale overheid.

MELKKWALITEIT

Zowel voor de veiligheid van het afgewerkte product als voor verschillende stappen in het proces van de melkproductie (dierengeneesmiddelen, diervoeder,...) ligt de bevoegdheid bij de federale diensten. Op een aantal andere aspecten in het productieproces van melk heeft de Vlaamse overheid dan weer toezicht. Deze aspecten hebben voornamelijk betrekking op de melkinrichting waaraan moet geleverd worden. Daar heeft zich afgelopen jaar een belangrijke wijziging voorgedaan. Deze melkinrichting moet nu erkend zijn door het FAVV.

Een andere erkenning in de zuivelsector is die van de vzw Melkcontrolecentrum-Vlaanderen. Dit centrum werd op 26 augustus 2003 erkend voor het bepalen van de samenstelling van de melk in het Vlaamse gewest. De criteria voor de officiële bepaling van de samenstelling van de melk zijn het vet- en eiwitgehalte. De uitbetaling van de melk aan de producent gebeurt op basis van 'standaardmelk' (= melk met een vetgehalte van 38 g/l en een eiwitgehalte van 33.5 g/l). Een correcte bepaling van deze twee parameters door een erkend organisme is dus niet alleen van belang om kwaliteitsvolle melk te kunnen leveren.

KARKASCLASSIFICATIE

Het indelen van karkassen in de slachthuizen gebeurt voor runderen en varkens. De klassen waarin ze opgedeeld worden geeft de graad van conformiteit en vetgraad mee, twee factoren die een facet van de kwaliteit uitdrukken. Het classificatiesysteem is in 2003 herzien. In de nieuwe wetgeving, die voor runderen reeds operationeel is en voor varkens in 2004 in voege treedt, worden de slachthuizen nu verplicht om een systeem van autocontrole uit te werken. De cel Begeleiding Karkasclassificatie van de Universiteit van Gent staat in voor de opleiding en evaluatie van de classificeerders. De nieuwe wet voorziet ook de mogelijkheid om een interprofessioneel orgaan aan te wijzen om toezicht uit te oefenen.

nen op de classificatie die door de slachthuizen uitgevoerd is. Ook nieuw is de verplichting van de slachthuizen om de indelingsresultaten te bezorgen aan de producent. Voor de veehouder is dit een belangrijk instrument. Niet alleen is de prijs die deze krijgt voor zijn dieren sterk afhankelijk van de indeling, de klasse is ook een belangrijke indicatie van de kwaliteit van zijn dieren.

1.3 “Meer-kwaliteit”

Alle voedsel, en bij uitbreiding alle landbouwproducten, moeten voldoen aan een basiskwaliteit. Deze basiskwaliteit garandeert de consument dat de betrokken producten voldoen aan minimum kwaliteitsvereisten die wettelijk gesteld zijn en wordt als dusdanig door de overheid gecontroleerd. Niets belet de producenten evenwel om strengere normen en standaarden te hanteren of alternatieve productiemethodes toe te passen. Door de afgelopen voedselcrisis, maar ook door het groter engagement van de consument, is er een groeiende vraag ontstaan naar producten met een gewaarborgd veilig karakter. Talrijke kwaliteitslabels zijn opgericht met de bedoeling aan deze vraag te voldoen en het vertrouwen van de consument in zijn voedsel te herstellen. Een ander gevolg van het groter bewustzijn van de verbruikers is dat deze ook bijkomende eisen gaat stellen uit voornamelijk ethische (dierenwelzijn) en milieutechnische overwegingen.

AFZET VAN KWALITEITSLANDBOUWPRODUCTEN

In het kader van het Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) 2000-2006 werden specifieke maatregelen uitgewerkt die enerzijds tot doel hebben het concurrentievermogen van de producenten van biologische land- en tuinbouwproducten, en van hoeve- en streekproducten te versterken, en anderzijds om de toegevoegde waarde van deze producten te verhogen en de kwaliteit en de bewaking hiervan te garanderen.

Organisaties en instellingen zonder commerciële doeleinden kunnen projecten indienen naar aanleiding van periodieke projectoproepen. Een eerste projectoproep werd in 2002 gelanceerd voor hoeve- en streekproducten enerzijds en voor biologische producten anderzijds, in 2003 volgde hiervoor een nieuwe oproep.

De specifieke thema's waarbinnen de projecten voor biologische producten volgens de oproep van mei 2002 dienden te vallen zijn:

- betere afstemming tussen vraag en aanbod via samenwerkingsverbanden;
- ketenafzet bevorderen;
- beter controlesysteem.

Voor de projecten voor hoeve- en streekproducten zijn de specifieke thema's opgenomen in de oproep van mei 2002:

- oprichten van informatiepunten;
- uitwerken van kwaliteitsnormen;
- opmaken van een informatiebrochure.

Op basis van de oproepen in 2002 werden uiteindelijk 6 projecten met betrekking tot biologische landbouw geselecteerd en drie projecten met betrekking tot hoeve- en streekproducten.

KWALITEITSLABELS

Voor een groot aantal sectoren heeft het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserij Marketing (VLAM vzw), in samenwerking met verschillende partners uit de privésector, kwaliteitslabels opgesteld. Deze labels worden toegekend aan producten die volgens een strikt lastenboek geproduceerd zijn.

Flandria staat in de fruit- en groentesector garant voor een kwalitatief hoogstaand product dat op een milieuvriendelijke manier geteeld wordt en perfect traceerbaar is. In amper 7 jaar tijd worden op de Belgische veilingen nu reeds een dertigtal Flandria producten aangeboden.

In de zuivelsector is er IKM (Integrale Kwaliteitszorg Melk) als kwaliteitssysteem. Dit systeem stelt hogere eisen aan de diergezondheid, het dierenwelzijn, de melkwinning, de reiniging en het milieu. Hier gelden ook strengere criteria voor de melkophaling, het transport en de ontvangst van de melk. De certificatie gebeurt door een extern controle orgaan (AIB-Vinçotte), maar het beheer ervan is in handen van de vzw IKM binnen de VLAM.

Het GMP kwaliteitslabel heeft betrekking op de veevoedersector en staat voor Goede Mengvoeder Praktijk. Het houdt drie kwaliteitsgaranties in. Ongewenste producten en stoffen worden uit de productieketen geweerd. De productie verloopt in de grootst mogelijke hygiëne, zodat onder andere salmonellabesmetting vermeden wordt. Tenslotte is er ook een scherpere controle op het gebruik van toevoegingmiddelen. Na de dioxinecrisis zijn de controles uitgebreid naar onder andere dioxines, PCB's, zware metalen, mycotoxinen en pesticiden.

In de vleessector zijn er zes labels die allen door de VLAM beheerd worden. Meritus is een kwaliteitslabel dat wordt toegekend aan rundvlees waarvan de productie voldoet aan specifieke kwaliteitseisen. Zo mag het vlees enkel van specifieke vleesrassen komen, moeten de dieren op een natuurlijke en diervriendelijke manier gehouden worden en mogen

geen dierlijke grondstoffen en antibiotica in het veevoeder vermengd zitten. Er zullen ook geen GGO's (genetisch gemanipuleerde organismen) of gerecycleerde plantaardige vetten in verwerkt zijn. Bovenop de wettelijke controles worden de dieren bijkomstig gecontroleerd op groeistimulerende producten, de aanwezigheid van residuen van geneesmiddelen en contaminanten. Erkende producenten krijgen een erkenning die geldig is voor 30 maanden. De controles gebeuren door een onafhankelijk controleorgaan.

Wat Meritus is voor het rundvlees is Certus voor het varkensvlees. Ook hier gaan de opgelegde normen veel verder dan wat wettelijk verplicht is. Enkel stress-resistente varkens komen in aanmerking, er moet aandacht geschonken worden aan het geneesmiddelengebruik, en er gebeuren supplementaire controles op residu's van groeibevorderaars, kiemremmers en kalmeer- en/of hartversterkende middelen. Bovendien mag veevoeder enkel geleverd worden door mengvoederfabrikanten die over een GMP-erkenning beschikken. De karkassen worden gecontroleerd op bacteriële besmetting. Het vlees is traceerbaar en het label wordt pas toegekend na een gunstig controlerapport door een onafhankelijk controleorgaan.

Voor het kwaliteitslamsvlees is een gelijkaardig initiatief opgestart. Het kwaliteitskeurmerk heet daar Pastorale. Om er aan te voldoen moet het lam in Vlaanderen of Wallonië geboren zijn en op een natuurlijke wijze zijn grootgebracht met erkende voeders van de hoeve. Het dier moet geslacht worden op de leeftijd van 12 maanden en er moeten een aantal registers bijgehouden.

Belplume is dan weer de vzw die ressorteert onder de VLAM en die het kwaliteitslabel met de zelfde naam beheert. Belplume is een systeem dat garanties biedt aan de voedselveiligheid, de kwaliteit en de traceerbaarheid van braadkippen. Het systeem is gebaseerd op IKB (Integraal Kwaliteitsbeheer) en streeft naar een optimale uitwisselbaarheid met andere bestaande (buitenlandse) systemen.

BCV staat voor Belgian Controlled Veal en is het kwaliteitslabel van de kalfsvleessector. Het label schrijft een absoluut verbod op antibiotica voor, en voorziet in veelvuldige controles op residuen van eventuele groeibevorderaars. Enkel GMP-voeders zijn toegelaten en de bedrijfsdierenartsen moeten werken volgens de Goede Veearts Praktijk, een erkenning voor dierenartsen. Het dierenwelzijn wordt gegarandeerd door onder andere specifieke huisvestingsvoorwaarden en strenge transportnormen.

Meesterlyck is een keurmerk voor Belgische ham die beantwoordt aan eisen die veel verder gaan dan de wettelijke basisnormen. Die normen hebben betrekking op het lage zoutgehalte, het verbod op toediening van nitrieten, fosfaten, kleurstoffen en vleesvreemde eiwitten. Er mag bovendien ook geen extra water worden toegevoegd. De hammen worden door geaccrediteerde laboratoria gecontroleerd op 21 microbiologische en chemische

criteria. Voor gedroogde hammen bestond vroeger het label ‘Duke of Flanders’, maar ook dit label is nu opgenomen in ‘Meesterlyck’. Een onafhankelijk keuringsorgaan zorgt voor de audit van het lastenboek op de aangesloten bedrijven. Het is de bedoeling in de toekomst dit label uit te breiden voor andere bereide vleeswaren.

HOEVE- EN STREEKPRODUCTEN

Hoeveproducten zijn verse of verwerkte producten geproduceerd of geteeld door een land- of tuinbouwer in hoofd- of bijberoep. De verwerking gebeurt op een ambachtelijke wijze met hoofdzakelijk basisgrondstoffen van eigen productie. Deze gebeurt in eigen beheer, hoofdzakelijk op het eigen bedrijf. Samenwerking met collega-landbouwers behoort tot de mogelijkheden. Bij de verkoop van hoeveproducten is de directe relatie met de consument belangrijk. De herkomst van de producten wordt gewaarborgd tot bij de consument. Bij de verkoop kunnen de eigen hoeveproducten aangevuld worden met hoeveproducten van collega-landbouwers. Het overzicht van het aantal producenten per provincie is weergegeven in tabel 5.1.

Tabel 5.1.: Aantal hoeveproducenten per provincie in 2002

Provincie	Aantal hoeveproducenten
West-Vlaanderen	396
Oost-Vlaanderen	232
Vlaams-Brabant	187
Antwerpen	139
Limburg	128

Bron: Administratie Land- en Tuinbouw (ALT)

Verscheidende bedrijven zijn actief in de rechtstreekse verkoop in verschillende sectoren. De verdeling van het aantal bedrijven naargelang de sector is weergegeven in tabel 5.2.

Een streekproduct is een product dat algemeen als zodanig erkend wordt, overwegend gemaakt is van streekeigen grondstoffen of grondstoffen die traditiegetrouw gebruikt worden om een streekproduct te maken, en dat al minstens een generatie lang bestaat of in het verleden bestaan heeft en naar ambachtelijke wijze vervaardigd is.

Het overzicht van het aantal producenten en producten per provincie volgt in tabel 5.3, waarbij de inventarisatie in West-Vlaanderen alleen de Westhoek omvat.

In Antwerpen is, qua aantal, bier het belangrijkste product gevolgd door koffie en biscuiterie. In Limburg worden vooral jenevers, vleesproducten en taarten geproduceerd. Vlaams-brabantse streekproducenten produceren vooral vleesproducten, jenevers en bie-

Tabel 5.2: Verdeling van het aantal bedrijven naargelang de sector in 2002

Zuivel	518
Eieren	127
Vlees	110
Fruit	188
Groenten	174
Akkerbouwproducten	318
Diverse (wijn, snijbloemen, honing, brood	131

Bron: ALT

Tabel 5.3: Aantal producenten en streekproducten per provincie in 2002

	Aantal producenten	Aantal producten
Antwerpen	160	227
Limburg	470	878
Vlaams-Brabant	185	354
West-Vlaanderen	50	186
Oost-Vlaanderen	242	421

Bron: ALT

ren. In de Westhoek is biscuiterie de belangrijkste productgroep, gevolgd door zuivelproducten en bieren. In Oost-Vlaanderen worden vooral bieren, jenevers, gebak en taarten als streekproduct gecommercialiseerd. Concluderend kan dus gesteld worden dat jenevers, bieren, vleesproducten en taarten het meest voorkomen als streekproduct. Provinciale specialiteiten zijn champignons en fruit en afgeleiden (confituur, fruitsap) in Limburg, koffie in Antwerpen en verwerkt fruit in West-Vlaanderen.

Een regelgeving ter bescherming van de benaming ‘hoeveproduct’ en voor de erkenning van een hoeveverkooppunt is aan de Vlaamse regering voorgesteld. De erkenning van een dergelijk verkooppunt geeft de klant de garantie van herkomst via de korte ketenafzet en dat de productie volgens bepaalde opgelegde randvoorwaarden is gebeurd. Dit profileren van de hoeveproducten heeft als bijkomend voordeel dat de band met de consument sterker aangehaald wordt. Via het rechtstreeks contact en de betere herkenbaarheid van de producten moet ook het globale beeld van de landbouw in de maatschappij bevorderd kunnen worden. Ook VLAM ontwikkelde hiervoor een label. Er wordt bovendien nagegaan in welke mate erkenning van labels via bepaalde strikte randvoorwaarden kan worden ingepast in de tweede pijler van het Europees landbouwbeleid waarbinnen voor het kwaliteitsbeleid specifieke middelen worden voorzien. Bovendien is het de bedoeling om de controles die zowel dienen te gebeuren naar aanleiding van het ontwikkelen van de regelgeving rond labels als diegene die noodzakelijk zijn vanuit volksgezondheid (FAVV) in de toekomst op elkaar af te stemmen en te integreren in één controlesysteem, basisvoorwaarde voor het nieuwe systeem.

2 Ontwikkelingen in het Vlaamse mestbeleid

2.1 Evolutie van het mestbeleid in Vlaanderen

Het mestbeleid wordt in Vlaanderen voornamelijk bepaald door het Mestdecreet (decreet inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen) en de bepalingen in VLAREM (Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning).

Het Mestdecreet had in een eerste fase (1991 - 1995) voornamelijk de bedoeling de regionale mestoverschotten te transporteren van overschotgebieden naar gebieden met afzetmogelijkheden. Tegelijk werden voor de beginfase algemene hoge bemestingsnormen vastgelegd zodat er, op het niveau van het Vlaamse Gewest, geen dierlijke mestoverschotten ontstonden. Deze algemene bemestingsnormen waren niet teeltspecifiek noch gebiedsgericht en maakten geen onderscheid tussen invulling via chemische of dierlijke mest. Daarnaast werden regelingen uitgewerkt voor de transporten van mestoverschotten, mestuitrijbepalingen ingesteld en een heffingensysteem op mestoverschotten ingevoerd.

In de tweede fase van het mestbeleid (1995 - 1999) kwam het MAP 1 (Mest Actieplan) in werking. De nieuwe doelstelling was een duurzame evenwichtstoestand inzake de aan- en afvoer van nutriënten in Vlaanderen tegen het jaar 2002. Samengevat kwam het er op neer dat de bemestingsnormen gefaseerd verstrengd werden. Er werden indicatieve eindbemestingsnormen vastgelegd, te behalen in 2002, behalve in kwetsbare gebieden, waar onmiddellijk strengere normen van kracht werden. Voorts werd het noodzakelijk geacht de mestproductie in Vlaanderen constant te houden op het niveau van 1992. Aan de veeteeltsector werd de nodige tijd gegeven tot 2002 om een vermindering van de mestoverschotten te realiseren: via brongerichte alternatieven (voedertechnieken), effectgerichte alternatieven (mestverwerking) of vermindering van het aantal dieren door natuurlijke of versnelde afvloei.

Begin 2000 ging de derde fase van start uitgaande van een driesporenbeleid. De mestoverschotten moeten via brongerichte maatregelen, oordeelkundige bemesting en vooral via mestverwerking weggewerkt worden. Het MINA-plan 3 (Milieu- en Natuurplan) stelt tot doel dat deze sporen respectievelijk 25, 25 en 50% van de mestoverschotten verwijderen. Brongerichte maatregelen bestaan enerzijds uit verlaagde nutriënteninhoud van de veevoerders, aangepaste voedertechnieken en beredeneerd voederen, en anderzijds uit instrumenten voor de afbouw van de veestapel. Mestverwerkingstechnieken die dierlijke mest omzetten tot exporteerbare producten en onschadelijke emissies moeten tenminste de helft van de mestoverschotten in Vlaanderen verwerken. Verder wordt via oordeelkundige bemesting (code van goede landbouwpraktijk) de toepassing van meststoffen op het land beter afgestemd op de behoeften van de planten.

2.2 Het mestbeleidsinstrumentarium

VERGUNNINGENBELEID EN NUTRIËNTENHALTE

In 2000 werd, om de verdere groei van de veestapel en mestoverschotten te voorkomen, een nutriëntenhalte ingesteld. Deze maatregel loopt tot 31 december 2006. In de periode 1 januari 1999 - 31 december 2006 worden geen vergunningen meer afgeleverd voor nieuwe veehouderijen of uitbreidingen van bestaande. Enkel samenvoegen en verplaatsen van landbouwbedrijven is onder bepaalde voorwaarden toegelaten. Iedere nieuwe samenvoeging zal echter gepaard gaan met een inkorting van 25% van de milieuvergunning. Verplaatsingen of samenvoegingen kunnen enkel indien de vergunning op de eerste locatie wordt ingetrokken.

WARME SANERING VAN DE VEEHOUDERIJ

Voor de afbouw van de veestapel is sinds 2001 het Stopzettingsdecreet van kracht. Dit decreet heeft de vrijwillige stopzetting van bestaande veeleelinrichtingen tot doel. Daartoe kan de Vlaamse overheid vergunde dierplaatsen uitkopen. Voor de periode 2001-2003 werd hiervoor in totaal 100 miljoen euro uitgetrokken. In 2001 en 2002 is deze maatregel toegepast voor varkenshouderijen. In 2003 werd de opkoopregeling uitgebreid tot pluimveehouderijen en rundveebedrijven.

De opkoopregeling voor de afbouw van de varkensstapel kon in 2001 met 881 aanvragen rekenen op een grote belangstelling. Daar de kredietbehoefte voor de behandeling van alle aanvragen veel groter was dan het voorziene krediet, diende een groot aantal aanvragen doorgeschoven te worden naar het volgend jaar. In 2001 gingen uiteindelijk 528 boeren in op de uitstapregeling. In 2002 kende de opkoopregeling minder belangstelling, waardoor uiteindelijk 562 aanvragen werden onderzocht (289 nog ingediend in 2001, 273 ingediend in 2002). Daarvan ontvingen 523 een gunstige beslissing, 426 onder hen gingen akkoord om te stoppen met de varkensproductie. Het overgrote deel van de aanvragen kwam zowel voor 2001 als voor 2002 uit de provincies Oost-Vlaanderen (23%) en West-Vlaanderen (55%). Vooral mestvarkensbedrijven hebben gedurende het eerste indieningsjaar gebruik gemaakt van de maatregel, het tweede indieningsjaar vooral zeugenbedrijven.

Na de aanpassing van de regelgeving betreffende de afbouw van de varkensstapel, met name de uitbreiding naar rundvee en pluimvee, zijn er in 2003 ruim 1.170 aanvragen ingediend. Het aantal aanvragen voor de varkensbedrijven is gestegen naar 348, met opnieuw een stijging van het aantal zeugen. De nieuwe mogelijkheid om een stopzettingsvergoeding te bekomen voor rundveebedrijven is een duidelijk succes met 739 aanvragen, goed voor ruim 43.000 runderen. Daarnaast werden er 86 aanvragen ingediend voor de stopzetting van pluimveebedrijven.

Tabel 5.4: Aantal stopzettingen in de veehouderij ten gevolge van de opkoopregeling 2001–2003

	2001	2002	2003
Varkens	528 (1)	426 (1)	348 (2)
Pluimvee			86 (2)
Rundvee			739 (2)

- (1) effectief gestopt
(2) aantal aanvragen

Bron: ALP

Opmerkelijk is dat vooral kleinere bedrijven en oudere bedrijfsleiders op de maatregel zijn ingegaan. Op basis van een enquête (Ghyselinck, 2002) blijkt dat ongeveer één derde van de aanvragers de opkoopregeling hebben afgewacht. 46% van de aanvragers hebben hun beslissing tot bedrijfsbeëindiging vervroegd en slechts één vijfde zou niet gestopt zijn zonder stopvergoeding. In vergelijking met het leeftijdsprofiel van de stoppende bedrijfsleiders tussen 1990 en 2000, stappen proportioneel meer 55-65-jarigen uit de landbouw met behulp van de opkoopregeling.

BRONGERICHTE MAATREGELEN OP VLAK VAN VEEVOEDING

Efficiëntieverbeteringen in de veehouderij kunnen op twee manieren bekomen worden: enerzijds door een verlaagd gehalte aan nutriënten in het voeder (onder andere fosforarme voeders), anderzijds door productiviteitsverbeteringen (voederreconversie). Voor varkens en pluimvee bestaat vanaf 2000 de mogelijkheid om een meer werkelijkheidsgetrouwe excretie door te geven volgens verschillende balanstypes. Hierbij wordt, mits enkele voorwaarden, afwijking van de forfaitaire nutriëntencoefficienten toegestaan.

De verschillende balanstypes zijn voederconvenanten, regressierechten en voedertechnische maatregelen. Vooral bij varkens heeft deze maatregel veel succes. Slechts bij een kleine 8% van alle varkens zou de excretie nog volgens de forfaitaire coëfficiënten berekend worden. In absolute cijfers bedragen de geleverde inspanningen voor de beide nutriënten 4,7 miljoen kg fosfor (P) en 6,7 miljoen kg stikstof (N) in 2002. Op basis van voorlopige cijfers leveren de inspanningen via voedertechnische maatregelen een reductie van 5,1 miljoen kg P en 7,1 miljoen kg N op voor 2003.

BEMESTINGSNORMEN EN UITRIJBEPALINGEN

Om de oordeelkundige bemesting te regelen is een mestuitrijregeling van kracht. Daarnaast gelden bemestingsnormen die de maximale hoeveelheid dierlijke mest en kunstmest bepalen die per ha landbouwgrond mag toegediend worden, gedifferentieerd naar teelt en kwetsbaarheid van het gebied. Het doel is de verliezen van stikstof uit landbouwgronden te beperken tot een verontreinigingsniveau van maximaal 50 mg nitraat per

liter in grond- en oppervlaktewater. Daartoe is vastgelegd dat het nitraatresidu in de bodem tot 90 cm diep in het najaar niet meer mag bedragen dan 90 kg NO₃-N/ha.

GEBIEDSGERICHTE BEPALINGEN

In 2002 werd een evaluatie en een bijsturing van de afbakening van de kwetsbare gebieden doorgevoerd. Op basis van het criterium “kwaliteit oppervlaktewater” werd bijkomende landbouwgrond als kwetsbaar gebied “water” aangeduid. Samen met de reeds vroeger afgebakende 52.764 ha wordt zo 44,6% van de oppervlakte landbouwgrond als kwetsbaar gebied water aangewezen. Tevens werd beslist om 530 bijkomende MAP-meetpunten voor oppervlaktewater te selecteren. In 2003 werd gestart met de organisatie van een grondwatermeetnet.

Voor de bemestingsbeperkingen binnen deze gebieden worden twee soorten beheersovereenkomsten tussen landbouwer en Vlaamse overheid voorzien: één voor de kwetsbare gebieden die de drinkwaterproductie tot doel hebben, de zogenaamde kwetsbare zones “water”, en één voor landbouw in de natuurgebieden, de zogenaamde kwetsbare zone “natuur”. In de bijkomende afgebakende gebieden is een beheersovereenkomst niet mogelijk. In functie van de teelt en van de bodem worden wel verhoogde bemestingshoeveelheden toegelaten (derogatie).

Tabel 5.5: Oppervlakte (ha) cultuurgronden gelegen in kwetsbare gebieden in Vlaanderen in 2000 en 2002.

	2000		2002	
Normaal gebied	603.203	90%	356.455	53%
Groep water	52.764	8%	297.935	45%
Groep natuur	10.709	2%	10.800	2%
Groep fosfaat	1.516	0%	3.150	0%
Totaal kwetsbaar	64.989	10%	311.885	47%

Bron: MIRA Achtergronddocument 2003

HEFFINGEN

De zeven verschillende heffingen in het kader van het mestbeleid zijn gedeeltelijk financierend, maar sinds de wijziging van maart 2000 ook sterk regulerend van aard. De basisheffingen ten laste van de producent van dierlijke mest, van de gebruiker van kunstmest en van de gebruiker van andere meststoffen zijn financierend en de heffingsvoeten zijn laag. De basisheffing ten laste van de invoerder van mestoverschotten is bedoeld om de invoer van mest uit buurlanden naar Vlaanderen te beperken.

De superheffingen worden opgelegd aan landbouwers die meer dieren gehouden hebben dan toegelaten volgens hun nutriëntenhalte en aan bedrijven die verzaakt hebben aan de verwerkingsplicht. De heffingsvoeten van beide superheffingen zijn substantieel. Beide heffingen zijn pas sinds 2000 in voege, maar werden reeds tweemaal aangepast door de regelgever.

De afzetheffing wordt opgelegd aan de landbouwer die de tussenkomst van de Mestbank heeft gevraagd voor het afzetten van zijn mestoverschot. Er wordt bijna geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid, zodat deze heffing in feite niet in uitvoering is.

MESTVERWERKINGSPLICHT

De verwerking van mestoverschotten heeft een belangrijke plaats in het huidige mestbeleid. De grootste veeteeltbedrijven zijn verplicht een gedeelte van hun bedrijfsmatige mestoverschotten te verwerken. Het percentage te verwerken mest neemt toe in verhouding tot de mestproductie op het bedrijf. De hoeveelheid verplicht te verwerken mest wordt gradueel opgebouwd tot een maximum in het jaar 2007. Bovendien moeten bedrijven met een jaarlijkse mestproductie van omgerekend 10.000 kg fosfaat of meer vanaf 2003 90% van hun mestoverschot verwerken.

De gebruikte technieken voor de verwerking van varkensmest gaan meestal uit van een scheiding in een dikke en een dunne fractie, gevolgd door een compostering of verbranding van de dikke fractie en een doorgedreven zuivering van de dunne fractie.

VOORLICHTING EN COMMUNICATIE

Om aanpassingen in de bedrijfsvoering te stimuleren kunnen nutriëntenbalansen op het niveau van het bedrijf, de bodem en het dier gebruikt worden. Het doel daarvan is de nutriëntenefficiëntie te verbeteren en bijgevolg het verlies naar de milieucompartmenten (bodem, lucht, water) te verminderen door te streven naar een zo klein mogelijk verschil tussen invoer en uitvoer in de balans. Door met deze balansen te werken, krijgt de landbouwer inzicht in de in- en uitgaande stromen van dier, bedrijf en bodem, en werkt hij aan bedrijfsinterne milieuzorg. De nutriëntenbalansen werken voornamelijk voorlichtend en responsabiliserend. Momenteel is voorzien in een systeem van mestuitscheidingsbalansen. De mestuitscheidingsbalans geeft de nutriëntenefficiëntie ter hoogte van de dierlijke productie weer (aanpak aan de bron).

Begin 2004 werd de Milieumodule als nieuw instrument ingevoerd. De Milieumodule heeft als doelstelling de landbouwers vertrouwd te laten worden met het beoordelen van milieurelevante gegevens (nutriënten, water, energie en bestrijdingsmiddelen) op bedrijfsniveau. Bovendien laat het de landbouwers toe gegevens op een uniforme en eenvoudige manier bij te houden. Voor het bijhouden van een milieumodule zullen de bestaande bedrijfsleidingsdiensten een overeenkomst afsluiten met de land- en tuinbouwers die hun

bedrijf laten opvolgen. De bedrijfsleidingsdiensten zorgen voor het opvolgen van de jaarlijkse evolutie en de onderlinge vergelijking van de bedrijven en voor de voorstellen tot verbetering.

3 Actieplan Biologische landbouw

In de biologische landbouw staat de samenhang tussen plant, dier, mens en omgeving centraal. Het behoud van de bodemvruchtbaarheid is hierbij prioritair. Typisch zijn een ruimere vruchtwisseling, gebruik van groenbemesters en organische bemesting. Chemische bestrijdingsmiddelen, kunstmest, veevoeder met groeistimulators of antibiotica en GGO's zijn verboden. In de veeteelt ligt de nadruk op dierenwelzijn, preventieve gezondheidszorg en biologisch geteeld veevoeder.

Er is een strikte controle op het naleven van de strenge normen en waarden van deze productiemethode. Deze controle wordt door de overheid uitbesteed aan externe controleorganismen. In Vlaanderen zijn hiertoe twee organisaties erkend: Integra, afdeling BLIK en Ecocert Belgium. Deze twee erkende controleorganisaties hebben in 2002 bij 960 marktdeelnemers in Vlaanderen (niet alleen producenten, maar ook verwerkers en importeurs) controles uitgevoerd.

Sinds 1994 bestaat een subsidie waarbij biologische landbouwers gedurende 5 jaar kunnen genieten van hectaresteen. Het totaal areaal biologische landbouw (onder controle bij de controleorganismen BLIK en Ecocert) is sedertdien toegenomen tot 3.879 ha in 2002 (figuur 5.2). Dit komt overeen met 0,6% van het Vlaamse landbouwareaal. Ter vergelijking: in Wallonië is 2,8% van het areaal biologisch, het gemiddelde in de EU bedraagt 3,3% (BioForum, 2003). De Vlaamse overheid stelt 10% biologisch areaal als doel voor 2010.

In 2002 waren er in Vlaanderen 251 bedrijven die aan biologische landbouw deden, met een gemiddeld areaal van 15,5 ha. Twee derde van het biologische areaal bestaat uit weiden. In de groente- en fruitteelt blijft de groei achter. Het Vlaamse bio-areaal kende in 2002 een lichte terugval en ook voor 2003 wordt geen verdere groei verwacht. In 2001 en 2002 werden beduidend minder nieuwe dossiers voor hectaresteen ingediend dan in de voorgaande jaren. Het biologische areaal breidt zich dus voorlopig niet verder uit. Het aantal biologisch gekweekte dieren steeg tussen 2001 en 2002 wel nog met 28%. Het ging daarbij echter vooral om kleinvee. Uitgedrukt in grootvee-eenheden, ging ook de biologische veeteelt met 4,6% achteruit.

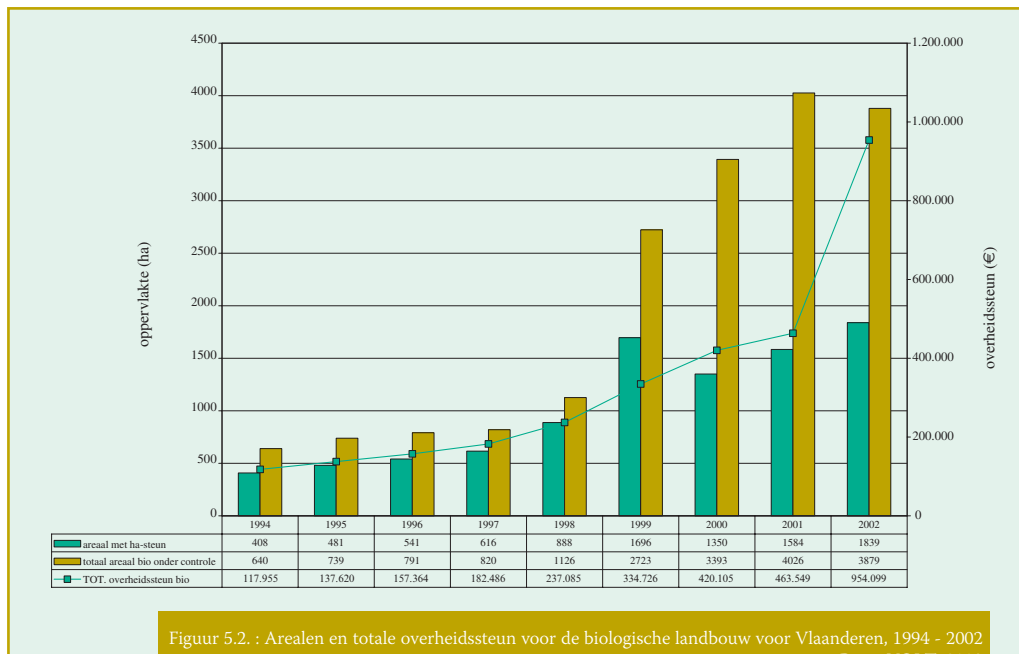
Deze evolutie is te wijten aan de structuur van de bio-sector, die enerzijds gekenmerkt wordt door versnippering en kleinschaligheid, anderzijds door een gebrekkige afzet.

Vanaf 2001 werden in het kader van het PDPO enkele nieuwe maatregelen van kracht. Het betreft onder meer de ondersteuning van het laten opmaken van een bedrijfsomschakelingsplan en het verkrijgen van bedrijfsbegeleiding in de biologische landbouw. Er wordt dus met betrekking tot de

biologische landbouw een advies op maat van het landbouwbedrijf gegeven. Sinds 2002 wordt ook de afzet van biologische producten op projectmatige basis ondersteund.

Met deze bijkomende maatregelen verdubbelde de overheidsimpuls voor deze sector in 2002 (figuur 5.2). De subsidies bestaan nog voor bijna de helft uit hectaresteun, het andere deel gaat naar de bevordering van de afzet, de verbetering van de verwerking, bedrijfsbegeleiding en steun aan de reconversie naar de biologische zeugenhouderij.

Vooraf de afzetstructuren bleken nog beter uitgewerkt te moeten worden. Vandaar dat naast de algemene promotiecampagnes door VLAM ook werd gekozen voor een gestructureerde ketenaanpak. Hiertoe werden 2 ketenmanagers aangesteld die sedert 2002 actief zijn. Door overleg met de spelers op de biomarkt dienen de toelevering, productie, verwerking, distributie, commercialisering en consumptie op elkaar afgestemd te worden. Gedurende een periode van minstens drie jaar zorgen de ketenmanagers voor de samenwerking tussen de marktpartijen met als doel een versnelling van de groei tot stand te brengen.

Figuur 5.2. : Arealen en totale overheidssteun voor de biologische landbouw voor Vlaanderen, 1994 - 2002
Bron: VOLT, 2003

Een bijkomende impuls werd in 2003 gegeven met het Actieplan Biologische Landbouw II. De voornaamste actiepunten zijn de verhoging van de hectaresteen en de extra steun voor de Biotheek, het infoloket van de biologische sector dat gericht is naar boeren. In de nieuwe hectaresteenregeling ligt de nadruk nog steeds op de eerste jaren na de omschakeling, maar de hectaresteen wordt permanent in plaats van na 5 jaar te stoppen. Hierdoor zal het aandeel met steun in het totale areaal uiteraard toenemen. Met de nieuwe regeling wordt een verdere uitbreiding van het bio-areaal beoogd, in de hoop dat de groeiende vraag naar bio-producten door Vlaamse boeren kan ingevuld worden en een positief milieueffect gegenereerd wordt.

Dit stimulerende beleid, dat vanaf 2001 geleidelijk aan werd ingevoerd en momenteel op kruissnelheid begint te komen, zou vanaf 2005 zichtbare resultaten moeten opleveren.

Visievorming in het Vlaamse landbouwbeleid

De voorbije jaren is een maatschappelijke discussie gevoerd omtrent een nieuwe landbouw voor Vlaanderen. Op basis van de ontwerptekst “Elementen voor een duurzame land-en tuinbouw in Vlaanderen” zijn debatavonden en studiedagen georganiseerd en zijn interessante adviezen ontvangen zowel van de officiële adviesorganen SERV (Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen), MINA-raad (Milieu- en Natuurraad) en VLTR (Vlaamse Land- en Tuinbouwraad) als van hogescholen en geïnteresseerde landbouwers.

Het Vlaams Parlement boog zich over de tekst, organiseerde een hoorzitting en stemde als gevolg hiervan een resolutie (dd 9 juli 2003) die de Vlaamse regering vraagt:

- 1 om de economische, ecologische en sociale parameters gelijkwaardig te laten doorwegen voor alle landbouwproductiemethoden, nu en in de toekomst;
- 2 het plattelandsontwikkelingsprogramma deel te laten uitmaken van die duurzame landbouw, met naast de Europese subsidiëring een evenwaardige cofinanciering vanuit het Vlaamse Gewest;
- 3 de landbouw- en consumentenorganisaties te betrekken in het creëren van een breder maatschappelijk draagvlak voor het project ‘duurzame landbouw’;
- 4 de rechtszekerheid en de toekomstmogelijkheden van zowel de grondgebonden als de niet-grondgebonden landbouwbedrijven te garanderen;
- 5 de administratieve vereenvoudiging in de landbouw versneld uit te voeren;
- 6 de nitraatrichtlijn uit te voeren door een effectief en krachtig beleid inzake mestverwerking en een vrijwillige, sociaal begeleide afbouw van de veestapel;
- 7 bij de afbakening van bos- en natuurgebieden moet eveneens rekening worden gehouden met de bestaande landbouwbedrijven in die zin dat een aantal steunmaatregelen worden uitgewerkt om de leefbaarheid van landbouwbedrijven met gronden in natuurgebied te garanderen of de herlokalisatie van die bedrijven in een ander gebied financieel en structureel mogelijk te maken en te ondersteunen;

- 8 om binnen het (landbouw)onderwijs, de voorlichting en het toegepast wetenschappelijk onderzoek meer aandacht te besteden aan de duurzame landbouw;
- 9 oplossingen aan te reiken voor de problemen in de tuinbouwsector, met speciale aandacht voor de vestiging en de energieproblematiek van de glastuinbouwbedrijven;
- 10 de gelijktijdigheid in de afbakening van de hoofdstructuren van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen te respecteren door de afbakening van onder meer het agrarisch gebied, het stedelijk gebied, het woongebied en het industriegebied gelijktijdig te laten verlopen met de verdere afbakening van het bos- en natuurgebied;
- 11 om ervoor te zorgen dat de overheidsinterventie garanties biedt voor duurzame landbouw, voedselveiligheid en voedselvoorziening tegen redelijke prijzen. De huidige landbouwvormen moeten evolueren tot landbouwproductiemethodes met nog meer kwaliteitsaccenten inzake volksgezondheid, leefmilieu en dierenwelzijn. Duurzame landbouw beschermt de natuurlijke productiefactoren (water, grond en lucht) voor de komende generaties en ijvert voor een inkomensverbetering voor de landbouwer. Binnen de duurzame landbouw vervult de bio-landbouw een pioniersfunctie.

De discussie rond duurzame landbouw had bovendien tot gevolg dat op 11 februari 2004 een decreet werd gestemd dat de basis vormt voor de verdere ontwikkeling van de tweede pijler van het GLB via het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling of PDPO en waarin ook de basis wordt gelegd voor structurele ondersteuning van de maatschappelijke discussie over landbouw en voeding.

Door de bijkomende overgehevelde bevoegdheden maakten de Vlaamse landbouwadministraties een aanzienlijke hervorming door. De opbouw van een nieuw beleidsdomein kreeg de voorbije jaren veel aandacht. Vanuit een overgangssituatie wordt gewerkt aan een duurzame en stabiele structuur waarbij de herstructureringsoperatie “Beter Bestuurlijk Beleid” (BBB) op het niveau van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bepalend is. Landbouw en Visserij wordt één van de dertien beleidsdomeinen.

1 Evolutie van de bevoegdheidsverdeling

1.1 St. Michielsakkoord (1993)

Bij de staatshervormingen van 1980 en 1988 werden door bijzondere wetten reeds een aantal landbouwaangelegenheden toegewezen aan de gewesten, zoals ruilverkaveling, natuurbehoud, bossen, pacht, vis-teelt en landbouwhydraulica.

Bij het Sint-Michielsakkoord (16 juli 1993) werden nieuwe bevoegdheden aan de gewesten toegewezen zoals het landbouwinvesteringsfonds (steun aan investeringen en installatie in de landbouw) en het promotiebeleid (afzet van land- en tuinbouwproducten).

Verder werden bij het Sint-Michielsakkoord een aantal gewestelijke landbouwbevoegdheden uitgewerkt zoals de Europese steun voor landbouw en probleemgebieden, de Europese steun voor plattelandsontwikkeling, de aanvullende hulp aan landbouwbedrijven en de Europese steun voor milieuvriendelijke landbouwmethoden.

1.2 Lambermontakkoord (2001)

Per 1 januari 2002 zijn alle landbouwbevoegdheden Vlaamse bevoegdheid geworden:

- de bevoegdheid voor het landbouwbeleid en voor het landbouwproductiebeheer;
- de bevoegdheid voor onderzoek en ontwikkeling in de landbouw;
- de bevoegdheid voor de normering van de controle op de economische kwaliteit van grondstoffen, planten en plantaardige producten, dieren en dierlijke producten, voor zover die geen betrekking hebben op de volksgezondheid.

Deze overdracht van bevoegdheden naar aanleiding van het zogenaamde Lambermontakkoord ging gepaard met de overdracht van 708 personeelsleden naar het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Het jaar 2002 was een overgangsjaar, waarbij de politieke bevoegdheid voor de geregionaliseerde materies bij de Gewesten lag, maar waarbij de administratie nog onder de federale bevoegdheid werkte tot 1 oktober 2002.

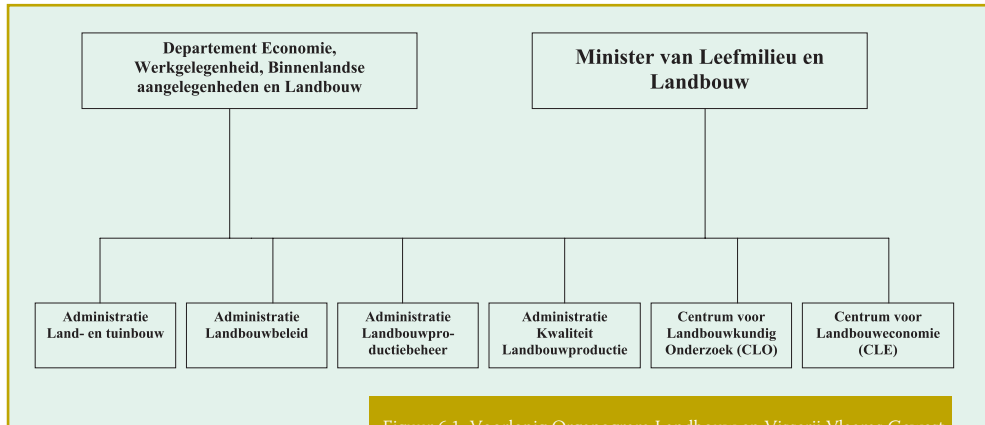
2 Landbouw, een volwaardig beleidsdomein in wording

De verdere regionalisering van de landbouwbevoegdheden, het socio-economisch belang van de sector en de eigenheid en specificiteit van onze Vlaamse land- en tuinbouw, verantwoorden de uitbouw van een volwaardig beleidsdomein op Vlaams niveau. Immers een Vlaamse landbouw met een eigen gewestelijk profiel vraagt een duidelijke en volwaardige administratieve structuur, die in overleg kan treden met andere beleidsdomeinen om het landbouwbeleid op het terrein gestalte te geven.

Aan de opbouw van dit nieuwe beleidsdomein wordt momenteel gewerkt. Bepalend hierbij is de herstructureringsoperatie “Beter Bestuurlijk Beleid” (BBB) op het niveau van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, waarbij Landbouw en Visserij één van de dertien beleidsdomeinen wordt. De bedoeling is om de werking van de administratie te stroomlijnen en te optimaliseren en zo te komen tot een efficiënte en transparante overheidsadministratie, met een klantgerichte dienstverlening van hoge kwaliteit.

2.1 Voorlopige organisatiestructuur

Om de continuïteit zowel t.a.v. het personeel als t.a.v. de land- en tuinbouwers te verzekeren werden, na de overdracht op 1 oktober 2002, de betreffende diensten en het tewerkgestelde personeel ondergebracht bij het departement Economie, Werkgelegenheid, Binnenlandse Aangelegenheden en Landbouw (EWBL) onder een voorlopige organisatiestructuur (zie figuur 6.1).

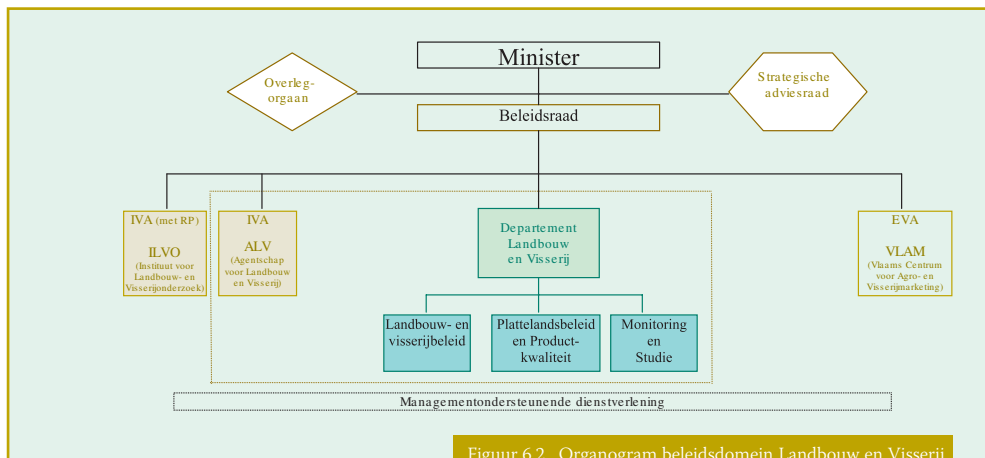

Figuur 6.1. Voorlopig Organogram Landbouw en Visserij Vlaams Gewest

2.2 Toekomstige structuur in het kader van BBB

In het kader van BBB zal elk beleidsdomein een uniforme basisstructuur krijgen: een departement voor de beleidsvoorbereiding en -evaluatie, en intern of extern verzelfstandigde agentschappen voor de beleidsuitvoerende taken. Het beleidsdomein Landbouw en Visserij zal bestaan uit een departement en drie agentschappen: het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV), het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) en het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM) (zie figuur 6.2).

Het in voege treden van deze nieuwe structuur is voorzien voor 1 januari 2005.

Figuur 6.2. Organogram beleidsdomein Landbouw en Visserij
Voorstel van definitieve structuur BBB

3 Missies en taken binnen de nieuwe BBB structuur

3.1. Departement Landbouw en Visserij

Het departement Landbouw en Visserij heeft als doel een duurzame landbouw en visserij in Vlaanderen en wil dit bereiken door:

- het ontwikkelen, opvolgen en evalueren van het landbouw- en visserijbeleid op Vlaams vlak in het internationale, Europese, Belgische en regionale kader;
- het aansturen en opvolgen van de beleidsuitvoering die toevertrouwd wordt aan de agent-schappen.

Naast de stafdiensten van de leidende ambtenaar zal het departement bestaan uit 4 subentiteiten:

- de subentiteit Landbouw- en Visserijbeleid zal zich, wat de landbouwsector betreft, bezighou-den met het markt-, prijs- en inkomensbeleid. Het betreft vooral het EU-beleid en de interna-tionale aspecten ervan. De taken zijn voornamelijk conceptie en de tenuitvoerlegging ervan op Vlaams niveau;
- de subentiteit Plattelandsbeleid en Productkwaliteit zal zich enerzijds bezighouden met het plattelands- en structuurbeleid in de agrarische sector, anderzijds met het kwaliteitsbeleid van de landbouwproductie. Het betreft hier vooral de conceptie en de tenuitvoerlegging. Sommige uitvoerende taken zullen ook ondergebracht worden in deze subentiteit. Het gaat om taken die niet voldoen aan de voorwaarden om te worden toevertrouwd aan een agentschap;
- de subentiteit Monitoring en Studie zal instaan voor het verzekeren van onderbouwde beleids-adviezen en –evaluaties voor een geïntegreerd en toekomstgericht beleid;
- de subentiteit Management Ondersteunende Diensten (MOD) zal instaan voor de ondersteu-ning van het beleidsdomein op het vlak van personeel- en organisatieontwikkeling, financiën en begroting, communicatie en facility.

3.2 Agentschap voor Landbouw en Visserij

Het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) is een intern verzelfstandigd agentschap zonder rechtspersoonlijkheid. Het heeft als missie het tijdig, correct en efficiënt uitvoeren van maatregelen die op Europees en Vlaams niveau voor de landbouw en de visserij worden genomen op het vlak van markt- en inkomensbeleid, het structuurbeleid, het agrarische plattelandsbeleid en het productkwa-liteitsbeleid. Hiermee beoogt het een duurzame landbouw en visserij in Vlaanderen te stimuleren.

Dit agentschap wordt het uniek loket voor de landbouw- en visserijsector. De landbouwer kan er bijvoorbeeld terecht voor het aanvragen van steun in het kader van het Europees en Vlaams landbouwbeleid (bijvoorbeeld akkerbouwpremie, slachtpremie, landbouwmilieumaatregelen, investeringssteun), voor de melkquotaregeling, en voor maatregelen inzake het productkwa-liteitsbeleid (bijvoorbeeld de certificering van teeltmateriaal). De steunverlening aan de visserij- en aquacultuursector verloopt eveneens via het agentschap.

3.3 Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek

Het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) is een intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid. Het ILVO wenst bij te dragen tot het uitvoeren en coördineren van beleidsonderbouwend wetenschappelijk onderzoek en dienstverlening met het oog op een duurzame land- en tuinbouw en visserij in economisch, ecologisch, sociaal en maatschappelijk perspectief. Steunend op technisch wetenschappelijke en sociaal wetenschappelijke disciplines, zal het ILVO daarvoor de kennis opbouwen die nodig is voor de verbetering van productiemethoden, voor de bewaking van de kwaliteit, voor de veiligheid van de eindproducten en voor de verbetering van beleidsinstrumenten als basis voor sectorontwikkeling en agrarisch plattelandsbeleid. Het Instituut zal het beleid, de sectoren en de maatschappij hierover regelmatig informeren.

3.4 Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing

Het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM) is een privaatrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap. Het VLAM werkt in opdracht van de Vlaamse regering en het bedrijfsleven, vertegenwoordigd door de sectorgroepen bij het VLAM. Haar actieterrain is zowel het binnenland als het buitenland. Het ontwikkelt zijn activiteiten in actieve samenwerking tussen zoveel mogelijk schakels in de keten. Het verzorgt de marketing van de producten en diensten van de Vlaamse landbouw, tuinbouw, visserij en agro-alimentaire sector. Hiervoor betalen de sectoren bijdragen of stelt de overheid middelen ter beschikking. Het beoogt de afzet, de toegevoegde waarde, de consumptie en het imago van deze producten te bevorderen. Op die manier wenst het bij te dragen tot leefbare en duurzame sectoren in het belang van alle actoren in de keten en van de Vlaamse agrarische producent in het bijzonder.

3.5 Adviesraad

De Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij heeft als taak om de beleidsverantwoordelijken te adviseren over strategische beleidsvraagstukken en over de hoofdlijnen van het beleid. De raad kan een advies uitbrengen over materies met betrekking tot alle economische, ecologische, sociale en maatschappelijke aspecten van het landbouw-, tuinbouw-, visserij- en plattelandsbeleid. Het is een advies in de brede zin van het woord over alle materies waar landbouw en visserij een raakvlak heeft of bij het ontwikkelen van regelgeving vanuit andere beleidsdomeinen waarin aspecten aan bod komen die rechtstreeks betrekking hebben op landbouw of visserij in Vlaanderen. De Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij wordt een gemengde adviesraad, samengesteld uit vier onafhankelijke deskundigen en zestien vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld die actief zijn op het vlak van landbouw, tuinbouw, visserij of plattelandsbeleid. Naast de landbouw- en visserijsector zullen ook de toelevering, de handel en distributie, de verbruikersorganisaties, de verwerking en het landbouwonderzoek en -onderwijs vertegenwoordigd zijn.

4 Coördinatie en overleg in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Om zowel de relaties tussen de gewesten en de federale overheden, als tussen de gewesten onderling te optimaliseren, zijn samenwerkingsakkoorden afgesloten.

Het samenwerkingsakkoord van 26 juni 2003 (Belgisch Staatsblad (BS) van 1 september 2003) regelt de relaties tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met betrekking tot de uitoefening van de geregionaliseerde bevoegdheden op het gebied van landbouw en visserij. Voor de opvolging van dit samenwerkingsakkoord is de Interministeriële Conferentie voor het Landbouwbeleid (ICLB) opgericht. Voor het dagelijkse beheer is een permanente werkgroep ingesteld.

De vertegenwoordiging van België inzake landbouwaangelegenheden in Europese en internationale instanties, alsook het overleg tussen de federale overheid en de gewestelijke regeringen inzake het landbouw- en visserijbeleid, wordt nader omschreven in een vademecum. Dit vademecum voorziet in de oprichting van het Landbouwbureau. Het Landbouwbureau bestaat uit een intergewestelijke cel en een federale cel en heeft de volgende opdrachten:

- de volledige deelneming en volle verantwoordelijkheid van de gewesten garanderen bij de uitwerking van het Europese recht met betrekking tot de landbouw;
- op technisch vlak voor de gewestelijke landbouwaangelegenheden komen tot een eenvormig standpunt tussen de gewesten, met het oog op het verdedigen - zowel op technisch als politiek vlak - van een Belgisch standpunt in de Europese Raad van Landbouwministers en in de internationale organen;
- de ambtenaren ondersteunen die optreden als woordvoerder en die de lidstaat België vertegenwoordigen in de comités die afhangen van de Europese Commissie en de werkgroepen die afhangen van de Europese Raad. Indien nodig treedt het Landbouwbureau hierin op als woordvoerder;
- een nauwe samenwerking uitbouwen tussen de gewesten op het vlak van het ontwerpen en uitvoeren van het landbouwbeleid;
- zorgen voor de opvolging van sommige verplichte mededelingen aan de Europese instellingen.

De relaties tussen de gewesten onderling worden geregeld in het Intergewestelijk Samenwerkingsakkoord en de bijhorende protocollen. Dit akkoord voorziet in de oprichting van de het Intergewestelijk Ministerieel Overleg (IMO), een politiek overlegorgaan. Voor de administratieve opvolging staat een permanente werkgroep in.

5 Fonds voor de kwaliteit van de landbouwproductie

Het beheer en de specifieke werkzaamheden van de federale begrotingsfondsen op het domein van landbouw en zeevisserij dienden na de regionalisering van het federale ministerie van landbouw voortgezet en verder uitgebouwd te worden.

De bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en gemeenschappen heeft voor de landbouwadministraties tot gevolg gehad dat de aangelegenheden, waarvan de bevoegdheden aan de Gewesten werden overgedragen, niet meer onder de toepassing vallen van de federale begrotingsfondsen. Parallel met de bevoegdheden die vooral op plantaardige maar ook op dierlijke sectoren betrekking hebben, werden ook de saldi van de middelen overgedragen.

Met het oog op het uitbouwen van een eigen structuur werd beslist bij de Vlaamse Gemeenschap een begrotingsfonds voor de kwaliteit van de landbouwproductie op te richten binnen de Administratie Kwaliteit Landbouwproductie (AKL).

Tijdens de overgangperiode tot 15 oktober 2002 werd het beheer van de begrotingsfondsen verder gezet door de federale overheid, overeenkomstig het protocol van 13 maart 2002 tussen de Federale Staat en de Gewesten. Nadien beheerden de gewestelijke administraties de dossiers voor eigen rekening.

Vanaf 15 oktober 2002 int het Vlaams Gewest zelf de bijdragen als ontvangsten. Als juridische basis geldt de regelgeving met betrekking tot bijdragen voor de plantaardige sector, en rechten inzake inschrijving in de nationale rassencatalogi. Voor de dierlijke sector worden retributies betaald voor controles op bepaalde handelsnormen voor vlees van pluimvee.

De kredieten van het Fonds worden aangewend voor steun aan projecten of programma's, die ofwel een voortzetting zijn van vroegere verbintenissen tot steun ofwel van dezelfde aard zijn als reeds goedgekeurde projecten of programma's. De mogelijkheid ligt open om nieuwe initiatieven te ontwikkelen. De toegekende steun bestaat voor meerdere projecten of programma's in een cofinanciering samen met middelen van de algemene begroting.

De projecten en programma's moeten bijdragen tot verbetering van het teeltmateriaal en de teelttechnieken van land-, tuinbouw en van het fokmateriaal en de productietechnieken voor runderen, varkens en pluimvee.

Met betrekking tot het jaar 2003 werden in totaal voor 5.753.758 euro aan ontvangsten en voor 3.283.603 euro aan uitgaven gerealiseerd. Het saldo bedraagt 2.470.155 euro.

Een ontwerpdecreet staat in de steigers om aan de ganse werking van het Fonds een Vlaams-juridische grondslag te geven. De procedure tot goedkeuring is lopende. Er werd een gunstig advies bekomen van alle nationale bevoegde adviesorganen. Het decreet beoogt ook de oprichting en samenstelling van een Raad die het beheer zal uitoefenen van de inkomsten en uitgaven van het Fonds. Vertegenwoordigers van de sectoren zullen er deel van uitmaken samen met de vertegenwoordigers van de overheid. Het streefdoel is deze Raad in de loop van 2004 operationeel te maken.

Administratieve vereenvoudiging in de Vlaamse landbouw

De administratieve verplichtingen voor de landbouwer zijn reeds enige tijd gekend en worden opgelegd vanuit diverse Europese, federale en gewestelijke regelgeving. De aanvaardbaarheid voor de individuele landbouwer wordt evenwel bepaald door de totaliteit van de voorgeschootelde formaliteiten. Administratieve vereenvoudiging in de landbouw is een beleidsprioriteit en als dusdanig opgenomen in het (ingevolge de bijkomend overgeheveld bevoegdheden aangepaste) regeerakkoord. Het spreekt vanzelf dat de papierberg slechts kan dalen als vanuit alle hoeken dezelfde inspanningen geleverd worden.

Binnen de administraties werden de voorbije jaren heel wat initiatieven genomen om de administratieve lasten te verminderen:

- premie ‘mannelijke runderen’
Alle premieaanvragers krijgen een gepersonaliseerd aanvraagformulier toegestuurd. Hierop zijn alle producent- en bedrijfsgegevens reeds voorgedrukt zodat ze niet opnieuw moeten worden ingevuld. Dit sluit ook mogelijke vergissingen uit. Via geautomatiseerde procedures ontvangt de aanvrager binnen enkele dagen het resultaat van zijn aanvraag. Sinds 2002 kunnen de producenten bij Diergezondheidszorg Vlaanderen (DGZ) een lijst verkrijgen van al hun mannelijke runderen die voor de premie in aanmerking komen. Indien deze lijst aan het aanvraagformulier wordt toegevoegd, dienen de individuele rundgegevens niet meer te worden overgeschreven.
- slachtpremie runderen
Sinds invoering in 2000 wordt een geautomatiseerd systeem zonder premieaanvraag toegepast. Een éénmalige deelnameverklaring volstaat om voor alle premiewaardige runderen die in België werden geslacht van de slachtpremie te laten genieten. Dit betreft op jaarbasis ca. 280.000 runderen voor ca. 17.500 producenten. Dit kan tegenover ca. 50.000 jaarlijkse premieaanvragen worden gesteld bij afwezigheid van een automatische toekenning.
- extensiveringspremie
Eveneens sinds 2000 wordt de extensiveringspremie toegekend op automatische basis, met name door een berekening van gemiddelde samenstelling van een veebeslag voor runderen op basis van de Sanitel-gegevens. Hierbij zijn jaarlijks ca. 1000 producenten betrokken. Indien er geen automatische berekening uitgevoerd zou worden, zou dit betekenen dat deze producenten elk minstens 5 keer per jaar een aangifte van hun aantal dieren zouden moeten indienen, d.w.z. 5.000 supplementaire aangiften.

- ooiënpremie

Sinds de campagne 2002 werd aan elke deelnemende producent een premieaanvraagformulier gestuurd met vermelding van de premiegerechtigde ooiën die werden aangegeven tijdens de vorige campagne. Indien men voor een zelfde schaap opnieuw de premie wenst aan te vragen, dient men de identificatiegegevens niet opnieuw in te vullen.

- premie ‘zoogkoeien’

Tijdens de afgelopen jaren werden verschillende aanpassingen doorgevoerd die het mogelijk maakten om in 2003 met een geautomatiseerde procedure van start te gaan:

- aanpassing Sanitel met rastype: dit gegeven is in een automatisch systeem vereist want dieren van een melkrastype komen niet voor de premie in aanmerking. Via verschillende initiatieven werden de ontbrekende rastypes in Sanitel aangevuld;
- instelling van modules in Sanitel om het onderscheid te kunnen maken tussen een ‘koe’ en een ‘vaars’;
- automatische verificatie van de naleving van de aanhoudperiode van 6 maanden in plaats van een verplichte schriftelijke melding door de producent binnen de 10 werkdagen na elke vervanging van een rund tijdens de verplichte aanhoudingsperiode.

In 2003 werd de aanvraagprocedure sterk vereenvoudigd. Thans volstaat het om de aanvraag te doen via een formulier waarin enkel nog het “aantal” premiedieren moet worden vermeld. Er moeten geen individuele runderen meer worden opgegeven en geen fotokopijen van de paspoorten meer worden toegevoegd. Na de indiening van de aanvraag wordt aan de hand van de Sanitelgegevens een geautomatiseerde optimale selectie van premiedieren gemaakt. Een overzicht van de geselecteerde runderen wordt naar de aanvrager toegestuurd. De producenten dienen tevens geen register van vervangingen meer bij te houden, want de vervangingen kunnen automatisch via de Sanitelgegevens worden opgevolgd.

- unieke identificatie

In het kader van de integratie van de Vlaamse Betaalorganen tot één Vlaams betaalorgaan werd in 2003 een belangrijke vooruitgang geboekt door alle begunstigden op een uniforme wijze te identificeren.

In 2004 wordt verder gewerkt aan deze uniforme identificatie van alle klanten van de verschillende administraties. Hierbij zal in de toekomst gebruik gemaakt worden van de Kruispuntbank voor Ondernemingen (KBO).

- unieke perceelsaangifte

Om de bestaande dubbele perceelsaangifte van ALP en van de Mestbank in de nabije toekomst te vermijden werd in 2003, onder leiding van de Kenniscel ‘Wetsmatiging’, gestart met een pilootproject ‘eenmalige perceelsregistratie’. Hiertoe is een concreet stappenplan uitgewerkt, waarvan met de uitvoering is gestart.

Het project heeft als prioritaire doelstelling het realiseren van één perceelsaangifte voor alle steunmaatregelen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, zij het in de sector van directe inkomenssteun, zij het in de sector van de indirecte steun (plattelandontwikkeling). Nu reeds zijn akkerbouw, gewassen voor rundvee- en schapenpremies, geïntegreerd pitfruit en biologische landbouw in één aangifte gebundeld. Een éénmalige registratie van de percelen door de ALP en de terbeschikkingstelling van de administratieve en grafische perceelsgegevens aan andere administraties, is hierbij het streefdoel.

Bij deze oefening zullen ook de mogelijkheden van de integratie van de mestbankaangifte grondig worden onderzocht. Dit project moet in 2004 leiden tot de implementatie van een belangrijk pilootproject in een aantal gemeenten waarbij de producenten nog slechts één aangifte zullen moeten doen.

Op basis van de ervaringen met dit pilootproject en na de eventuele noodzakelijke bijstellingen zal voor 2005 deze unieke perceelsaangifte worden toegepast in gans Vlaanderen.

- geïntegreerde aangifte

In 2003 werden de maatregelen rond biologische landbouw en de geïntegreerde productie van pitfruit gekoppeld aan de aangifte voor het verkrijgen van premies voor bepaalde akkerbouwgewassen. Biologische telers en producenten van geïntegreerd pitfruit moeten hierdoor nog slechts 1 aangifte indienen.

Vanaf 2004 zullen ook de maatregelen rond mechanische onkruidbestrijding en de premie voor groenbedekking geïntegreerd worden in deze aangifte.

Tevens is er van de gelegenheid gebruik gemaakt om de subsidiemaatregel voor de teelt van eiwitrijke voedergewassen als milieuvriendelijke landbouwproductiemethode (gras-klaver, luzerne of rode klaver) die in 2003 werd ingesteld, onmiddellijk op te nemen in de geïntegreerde aangifte.

Concreet zullen in 2004 de geciteerde maatregelen via één geïntegreerde aangifte worden ingediend, wat de administratieve last voor de betrokken landbouwers aanzienlijk zal verminderen.

- automatisch gebruik van Saniteldiergegevens

De uitwisseling tussen Sanitel en VLM heeft betrekking op de Mestbankaangifte. De rundveehouders die willen meedoen dienen enkel hun veebeslagsticker te kleven op de daarvoor voorziene plaats op de Mestbankaangifte. Op die manier laten de landbouwers toe dat de Mestbank hun gegevens opvraagt bij Sanitel. In 2003 hebben al 5500 rundveehouders van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Voor de rundveehouder heeft dit als voordeel dat het register voor dierlijke productie, voor wat de runderen betreft, niet langer moeten bijgehouden worden. De kans op fouten verlaagt zowel bij het invullen van de aangifte als bij de verwerking ervan door de Mestbank.

REFERENTIELIJST

1. Socio-economische en milieukundige indicatoren van de Vlaamse landbouw

Administratie Land- en Tuinbouw (2003). Landbouwklimaatactieplan. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.

Lauwers L., Sanders A., Lenders S., Wustenberghs H., Carels K., Van Gijsegheem D., Douvere F., Maes F. & Overloop S. (2003a). 1.4 | Landbouw & visserij. In: Van Steertegem M. (ed.). MIRA-T 2003. Milieuen natuurrapport Vlaanderen | thema's. Vlaamse Milieumaatschappij, Mechelen & Lannoo Campus, Leuven.

Lauwers L., Sanders A., Lenders S., Wustenberghs H., Carels K., Van Gijsegheem D., Douvere F., Maes F. & Overloop S. (2003b). MIRA Achtergronddocument 2003. 1.4 | Landbouw & visserij.
<http://www.vmm.be>
<http://www.milieurapport.be>.

Maertens A., Van Lierde D. (2002). Bepaling van het energieverbruik in de Vlaamse land- en tuinbouw, studie uitgevoerd voor de Vlaamse Milieumaatschappij, Centrum voor Landbouweconomie, Brussel.

NIS. 15 mei-telling, meerdere jaargangen. Brussel.

OESO (2000). Environmental indicators for agriculture, methods and results - Executive summary 2000, Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.

OESO (2002). Indicators to measure decoupling of environmental pressure from economic growth. Report SG/SD (2002)1/final, OECD, Paris.

<http://www.oecd.org/EN/documents/O,,EN-documents-21-nodirectorate-no-4-no-21,00.html>

Van Hecke, E; Boon, J; Delien, A. & Vandenhoeck, H. (2003). Ruimtegebruik in vlaanderen. Studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA. Instituut voor Sociale en Economische Geografie, K.U.Leuven, 51 p.

Van Lierde D., De Cock L. (1999) Karakterisatie van het energieverbruik en de energiekosten in de glastuinbouw, DOC B04, Centrum voor Landbouweconomie, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Brussel.

2. De Vlaamse landbouw in Europees en wereldperspectief

EC (2003). Agricultural negotiations post-Cancun: Where next?, Speech/03/582.

Lambrechts G. (2003). GMO- Groenten en Fruit: Evaluatie GMO-periode 1997-2003; Resultaten GMO-enquête; Sporenbeleid voor de sector groenten en fruit. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.

Verordening (EG) nr. 1782/2003 van de Raad van 29 september 2003 tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor regelingen inzake rechtstreekse steunverlening in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en tot vaststelling van bepaalde steunregelingen voor landbouwers en houdende wijziging van de Verordeningen (EEG) nr. 2019/93, (EG) nr. 1452/2001, (EG) nr. 1453/2001, (EG) nr. 1454/2001, (EG) nr. 1868/94, (EG) nr. 1251/1999, (EG) nr. 1254/1999, (EG) nr. 1673/2000, (EEG) nr. 2358/71 en (EG) nr. 2529/2001.

3. Uitvoering van het EU-landbouwbeleid: directe (inkomens)steun in Vlaanderen

Verordening (EEG) nr. 3508/92 van de Raad van 27 november 1992 tot instelling van een geïntegreerd beheers- en controlesysteem voor bepaalde communautaire steunregelingen.

Verordening (EEG) nr. 3950/92 van de Raad van 28 december 1992 tot instelling van een extra heffing in de sector melk en zuivelproducten.

Verordening (EG) nr. 1251/1999 van de Raad van 17 mei 1999 tot instelling van een steunregeling voor producenten voor bepaalde akkerbouwgewassen.

Verordening (EG) nr. 1255/1999 van de Raad van 17 mei 1999 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector melk en zuivelproducten.

Verordening (EG) nr. 1254/1999 van de Raad van 17 mei 1999 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees.

Verordening (EG) nr. 2529/2001 van de Raad van 19 december 2001 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector schapen- en geitenvlees.

4. Uitvoering van het EU-landbouwbeleid: Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling

Administratie Land- en Tuinbouw (2000). Programma voor Plattelandsontwikkeling in Vlaanderen 2000-2006 (in toepassing van Verordening (EG) 1257/99). Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel, 351p.

Administratie Land- en tuinbouw (2003). Actieplan Biologische Landbouw II. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.

Europese Commissie (2002). Gemeenschappelijke indicatoren voor het toezicht op de uitvoering van de programma's voor plattelandsontwikkeling 2000-2006. Werkdocument van de Commissie VI/43512/02 FINAL: 26.2.2002. Brussel, 37p.

Europese Commissie (2003). EU rural development monitoring data – synthesis report for 2001. Commission staff working document. Brussel, 16p.

Idea Consult (2003). Evaluatie van het Vlaamse Programma voor Plattelandsontwikkeling. Consortium van de afdeling Landbouweconomie en het Laboratorium voor Bosbouw van de Universiteit Gent, Belconsulting, het Centrum voor Landbouweconomie en IDEA Consult, Brussel, 536p.

Stichting Natuur en Milieu (2002). Op zoek naar groene diensten. Een momentopname van aanbod, vraag en financieringsvormen. Utrecht, 22p.

Viane J. (2000). Ex ante evaluatie van het Vlaams Programma voor plattelandsontwikkeling. Universiteit Gent, 77p.

Vlaamse Onderzoekseenheid land- en tuinbouweconomie (2002). Tabellen met gemeenschappelijke indicatoren voor het toezicht op de uitvoering van de programma's voor plattelandsontwikkeling 2000-2006. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel, 37p.

Vlaamse Onderzoekseenheid land- en tuinbouweconomie (2003). Tabellen met gemeenschappelijke indicatoren voor het toezicht op de uitvoering van de programma's voor plattelandontwikkeling 2000-2006. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel, 37p.

5. Vlaams Landbouwbeleid

Ghyselincx, Nel (2002). Evaluatie van stopgedrag en stopzettingsmaatregel in de Vlaamse varkenshouderij. RUG. Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen. Gent.

Lauwers L., Sanders A., Lenders S., Wustenberghs H., Carels K., Van Gijseghe D., Douvere F., Maes F. & Overloop S. (2003b). MIRA Achtergronddocument 2003. 1.4 | Landbouw & visserij.
<http://www.vmm.be>
<http://www.milieurapport.be>.

Samborski V., Carels K. (2003). De verzameling van permanente indicatoren voor de biologische landbouw: aanpak. Administratie Land- en Tuinbouw. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.

Van Steertegem, M. (red.) (2003). Milieu- en natuurrapport Vlaanderen 2003: thema's. 488p, VMM, Garant, Antwerpen.

6. Vlaamse Landbouwadministratie

Beleidsbrief "Landbouw 2003".

Beleidsbrief "Landbouw en Visserij 2004".

Bijzondere wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur, Belgisch Staatsblad van 20 juli 1993.

Bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen (Lambermontakkoord) en de bijzondere wet van 13 juli 2001 tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten, Belgisch Staatsblad van 3 augustus 2001.

Decreet van 18 juli 2003 tot regeling van strategische adviesraden, Belgisch Staatsblad van 22 augustus 2003.

Eindrapport veranderingsmanager oktober en november 2003.

Koninklijk besluit van 29 september 2002 tot overdracht van personeelsleden van het Ministerie van Middenstand en Landbouw naar de Vlaamse regering, Belgisch Staatsblad van 1 oktober 2002.

Koninklijk besluit van 27 mei 2003 betreffende de overdracht aan het Vlaamse Gewest en het Waalse Gewest van een deel van de saldi van het Landbouwfonds, het Begrotingsfonds voor de productie en de bescherming van planten en plantaardige producten en het Begrotingsfonds voor de gezondheid en de kwaliteit van de dieren en de dierlijke producten, Belgisch Staatsblad van 25 juli 2003.

Protocol van 13 maart 2002 tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met betrekking tot de overgangsmaatregelen voor de uitoefening van de geregionaliseerde bevoegdheden op het vlak van Landbouw en Visserij.

Samenwerkingsakkoord van 18 juni 2003 tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met betrekking tot de uitoefening van de geregionaliseerde bevoegdheden op het gebied van Landbouw en Visserij, Belgisch Staatsblad van 1 september 2003.

LIJST VAN AFKORTINGEN

A

ABS	Algemeen Boerensyndicaat
ACP	African, Caribbean and Pacific countries
AKL	Administratie Kwaliteit Landbouwproductie
ALP	Administratie Landbouwproductiebeheer
ALT	Administratie Land- en Tuinbouw
ALV	Agentschap voor Landbouw en Visserij
AMINAL	Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer
AROHM	Administratie Ruimtelijke Ordening, Huisvesting, Monumenten en Landschappen

B

BB	Boerenbond
BBB	Beter Bestuurlijk Beleid
BBP	Bruto Binnenlands Product
BCV	Belgian Controlled Veal
BEF	Belgische Frank
BIRB	Belgisch Interventie en Restitutiebureau
BLO	Benutte Landbouwoppervlakte
BS	Belgisch Staatsblad
BSE	Bovine Spongiforme Encephalopatie (gekke koeienziekte)

C

Cairns-groep	De CAIRNSgroep (Brazilië, Canada, Australië, de Filippijnen, Argentinië, Colombia, Chili, Indonesië, Maleisië, Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika, Thailand en Uruguay) is een lobbygroep van vooral exportlanden. De groep dringt aan op een verdere liberalisering van de landbouwmarkten..
---------------------	---

- CH₄** Methaan
- CIF** Cost-Insurance-Freight: invoerprijs berekend voor Amerikaans graan in de Noordzeehavens
- CLE** Centrum voor Landbouweconomie
- CLO** Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek
- CO₂** Koolstofdioxide

D

- DAC** Dark Air Cured tabak
- DDA** Doha Development Agenda
- DGZ** Dierengezondheidszorg Vlaanderen

E

- EBA** Everything But Arms
- EC** Europese Commissie
- ECU** European Currency Unit (de Ecu is in tegenstelling tot de euro, geen echte munteenheid maar een deviezenkorf of een "mandvaluta")
- EG** Europese Gemeenschap
- EOGFL** Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw
- EU** Europese Unie
- EVA** Extern Verzelfstandigd Agentschap
- EWBL** Economie, Werkgelegenheid, Binnenlandse aangelegenheden en Landbouw

F

- FAVV** Federaal Agentschap voor Veiligheid in de Voedselketen
- FOD** Federale Overheidsdienst

G

- G20** Groep bestaande uit 20 landen waaronder de ontwikkelingslanden van de Caïrns-groep (een vijftiental landen die agrovoedingsmiddelen exporteren) samen met de grote regionale spelers als India, China en Egypte
- G90** Groep bestaande uit een 90-tal landen gevormd door de coalitie Afrikaanse Unie/African, Caraïbische en Pacific country's (ACP)/Minst ontwikkelde landen (MOL)
- GBCS** Geïntegreerd Beheers- en Controlesysteem
- GGO** Genetisch Gemanipuleerde Organismen
- GLB** Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- GMO** Gemeenschappelijke Marktordening
- GMP** Goede Mengvoeder Praktijk
- GVE** Grootvee-eenheden

H

- HFK** Waterstoffluorkoolwaterstoffen

I		
	ICLB	Interministeriële Conferentie voor het Landbouwbeleid
	ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
	IKB	Integraal Kwaliteitsbeheer
	IKKB	Integraal Keten Kwaliteit Beheer
	IKM	Integrale Kwaliteitszorg Melk
	ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
	IMO	Intergewestelijk Ministerieel Overleg
	IVA	Intern Verzelfstandigd Agentschap
K		
	K	Kalium
	KBO	Kruispuntbank voor Ondernemingen
	KI	Kunstmatige Inseminatie
L		
	LAC	Light Air Cured tabak
M		
	MAP	Mest Actieplan
	MINA-plan	Milieu- en Natuurplan
	MINA-raad	Milieu- en Natuurraad
	MKZ	Mond- en Klauwzeer
	MLTD	Middellangetermijn doelstelling
	MOD	Management Ondersteunende Diensten
	MOL	Minst Ontwikkelde Landen
	MTE	Mid Term Evaluatie
	MTR	Mid Term Review
N		
	N	Stikstof
	N₂O	Lachgas of distikstofmonoxide
	NBB	Nationale bank van België
NEM-richtlijn		Nationale Emissie Maxima richtlijn
	NH₃	Ammoniak
	NIS	Nationaal Instituut voor de Statistiek
	NO	Stikstofoxide
	NO₂	Stikstofdioxide
	NO_x	Stikstofoxiden (zowel NO als NO ₂)
	Nvt	Niet van toepassing
O		
	OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (= OECD Organisation for Economic Co-operation and Development)

P	P	Fosfor
	PCB	Polychloorbifenylen
	PDPO	Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling
	PFK	Perfluorkoolwaterstoffen
	PSE	Producer Support Estimate
S	SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
	SF₆	Zwavelhexafluoride
	SO₂	Zwavedioxide
U		
V	UG	Universiteit Gent
	Vito	Vlaamse instelling voor technologisch onderzoek
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing	
VLAREM	Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning	
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds	
VLM	Vlaamse Landmaatschappij	
VLTR	Vlaamse Land- en Tuinbouwraad	
VOLT	Vlaamse Onderzoekseenheid Land- en Tuinbouweconomie	
VS	Verenigde Staten	
VUT	Vervroegde Uittreding	
W		
WTO	World Trade Organisation (= WHO Wereldhandelsorganisatie)	

LIJST VAN EENHEDEN

cm	Centimeter
g	Gram
g/l	Gram per liter
ha	Hectare
kg	Kilogram
km²	Vierkante kilometer
kton	Kiloton (= 1000 ton)
l	Liter
m²	Vierkante meter
m³	Kubieke meter
mg	Miligram
PJ	Peta Joule
ΣSeq	Som van de jaarlijkse verspreidingsequivalenten
Zeq	Zuurequivalenten